

BÁNYÁSZ JÁNOS

AZ ÉRTELMISÉGNEVELÉS LEHETŐSÉGEI ÉS EREDMÉNYEI
AZ AGRÁRMŰSZAKI FELSZŐKATATÁSBAN

EGYETEMI DOKTORI ÉRTEKEZÉS

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
BŐLCÉSÉZETTUDOMÁNYI KAR
SZEGED, 1990

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4 old.
1. A témaválasztás időszerűsége	10 old.
2. Néhány elméleti szempont	16 old.
3. Az értelmiségnevelés helye a disz- ciplinák rendszerében	25 old.
I. KUTATÁSI FELADAT	29 old.
1. Az agrárműszaki értelmiségnevelés kutatásának tárgya, célja	29 old.
2. Hipotézisek	31 old.
II. A KUTATÁS MÓDSZEREI	34 old.
1. Deduktív irodalomfeldolgozó módszer, dokumentumok elemzése	34 old.
2. Valóságfeltáró induktív empirikus módszerek	38 old.
III. AZ ÉRTELMISÉGNEVELÉS LEHETŐSÉGEI	43 old.
1. A kultúra funkcióváltása	43 old.
2. Reformfolyamat és felsőoktatás köl- csönhatása	48 old.
3. A korszerű műveltség, mint a tudo- mányos-technikai haladás feltétele .	51 old.
4. Az agrárműszaki felsőoktatás értel- miségnevelő funkcióját befolyásoló tényezők	56 old.
5. Az értelmiségnevelés lehetséges színterei	70 old.

IV. AZ AGRÁRMŰSZAKI ÉRTELMSÉGNEVELÉS

EREDMÉNYEI	107 old.
1. Az intézményi és szakmai szocializáció tapasztalatai	110 old.
2. Kultúrális nevelés, mint az értelmiségivé válás egyik meghatározója	126 old.
3. Viszonyulás az agrárműszaki pályához és az értelmiségi hivatáshoz ..	132 old.

JAVASLAT A KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNOSÍTÁSÁRA, ÖSSZEGZÉS	143 old.
--	----------

FÜGGELÉK

Jegyzetek	148 old.
Mellékletek	
Táblázatok	
Grafikonok	

BEVEZETÉS

"...A lélekben van valami veleszületett heliotropizmus - a sugarak felé hajol, a fény felé veti leveleit. Nagyobb dolgokban részesedni, gazdagnak lenni, termékenységünk diszében állni: ez a lélek ösztöne, s ha a művelődés nem különcök belügye, hanem igazán közügy, iskolának és szórakozásnak egyaránt ezt a magasabb felé forduló, részesedő ösztönt kell támogatnia ...

... A művelődés reformja az egyetemek reformjával kezdődik. Ki tagadhatná, hogy az egyetemek ma az előbb említett önkéntelen heliotropizmus ellen dolgoznak? Kivétel nélkül szakembereket nevelnek; nem úgy, hogy egy szakban otthonossá teszik, hanem úgy, hogy a műveltség általános kérdéseiben idegenné. Félszeguszők nevelnek félszeguszőkat. Emberi érdeklődését a szakgőggel körülnyírják, de gondosan elzárják előle a szak belső magmáját, ahol a szakkérdés is általános emberi rejtelmektől meleg, s a részletkutató a fürkészést megérdemlő lényeggel érintkezik ...

... Az egyetemi reform, nézetem szerint, ott kezdődik, ahol az egyetemek is belátják, hogy heti harminc óra előadást hallgatni - többnyire olyasmit, ami könyvben is megtalálható - nemcsak hülyítő, időrabló, de demoralizáló dolog is. Ha kellenek előadások az egyetemre,

hát ezt az összeköttetést biztosítják a szak és a szellem között. Maga a szak pedig legyen műhely, az egyetemi hallgatás: inaskodás. Az álmositó egyetemi tanterme-
ket fölváltó műhelyek: a kutatóintézetek. Kétségtelen,
hogy a jövő egyeteme ilyen kutatóintézeteknek lesz laza
szövetsége ..."¹

E Németh László-i gondolatok jegyében számos kérdést
kellene vizsgálat alá vennünk. Mi ezekből az agrárfelső-
oktatás néhány területét választottuk.

Az 1950-es évek elején a mezőgazdaság emberi erőfor-
rása /létszám, gyakorlat, tapasztalat, képzettség/ még a
korábbi feudálkapitalista társadalom igényének felel meg.
Bőségesen van szakképzetlen munkacső, míg elenyésző a szak-
emberek száma. A szántóföldi növénytermesztés és az állat-
tenyésztés gyökeres átalakulása a személyi tényezők gyö-
keres változásával párhuzamosan, e változást feltételezve
megy végbe hazánkban.

1950-1980 között - összefüggésben a termelőerők fej-
lődésével a mezőgazdaságban, elsősorban a növénytermesz-
tésben dolgozók száma és aránya ugrásszerűen csökken, míg
tapasztalatuk és képzettségük fokozatosan nő. Ezt jelzi,
hogy 1950-ben a mezőgazdaságban dolgozók iskolázottsági
foka, egy aktív kereső iskolában tanulással eltöltött át-
lagos éve még csak 4,1; eddig 1980-ban már 9,9. Jól jelzi
a fejlődést a képzett szakemberek számának növekedése és
aránya is. ^x

x I. sz. táblázat

A személyi feltételek minőségi oldala azonban 1950-1980 között sohasem előzi meg az anyagi-műszaki feltételek megjelenését, olykor azokkal egyidejűleg alakul ki, máskor - az alapképzés időigényével összefüggésben - csak azt követően. Az emberi erőforrás és a termelés fejlődése között dialektikus összefüggés, kölcsönhatás van. A termelőeszközök fejlődése a humán tényezők megváltozását eredményezi, ugyanakkor az utóbbi is visszahat a termelőeszközök fejlődésére. Az ember munkaképessége biológiai adottságától, tapasztalataitól, műveltségétől és szakképzettségétől függ.[¶]

A hazai, szocialistának nevezett agrárértelmiség - köztük az agrárműszaki értelmiség - létszámának ugrás-szerű emelkedése az ötvenes évek elején és közepén egybeesik több jelentős politikai, társadalmi és gazdasági változással. Az emberi tényező, így az agrárműszaki értelmiség termelésben és az élet más területén betöltött szerepe egyre nő, s napjainkban is fokozódik.

A gyakorlatban mindinkább felismerhetők a mezőgazdasági termelés intellektuális szükségletei. A kialakított nagyüzemek megváltoztatták a parasztság munkához való szubjektív viszonyulását is. Ez az átállás ugyanolyan megérzéskódoltatásokat eredményezett, mint az objektív viszonyok átalakulása. Először az bizonyosodott be, hogy az ország mégsem hal éhen, ha a földművesek többsége az iparba megy át, a paraszti munka jelentős része gépekkel pótolható.

Majd ezt kellett tudomásul venniük, hogy az apáról fiúra szálló szaktudás sem nélkülözhetetlen, mert akik az iskolában tanulják a mezeti munkát, olykor jobban értenek hozzá. A sok új munkaeszköz mellett egy olyat is kézbe kellett venniük, amit eddig idegennek tartottak szakmájuktól, s ez a könyv volt.

A termelőszövetkezetek vezetői hamar felismerték, hogy a szakismeretek gyarapítása gazdasági követelmény is. Az viszont csak jóval később kezdett nyilvánvalóvá válni, hogy az újfajta technológiák nemcsak újfajta ismereteket, hanem új mentalitást, más hozzáállást is követelnek. A specializált munkaterületek ellátásához - a speciális szakismereteken túl - speciális képességek is szükségesek. Például a gépesített állattenyésztés nem nélkülözheti a fejlett analizáló és szintetizáló képességet, a kemizált növényvédelem a nagyfokú figyelemkoncentrációt, a modern félautomata és automata vezérlésű erő- és munkagépek kezelése pedig a kombinatív gondolkodást. A döntési kockázat és felelősség az egyén szempontjából kisebb, de a közösség szempontjából jóval nagyobb, mint kis és középbirtokon. A döntéshozatal bonyolultabb és alaposabb körültekinést igényel.[¶]

A tudományos-technikai fejlődés elméletéből ismeretes, hogy a termelés intenzív szakasza fokozottabban igényli a társadalomtudományok segítségét, mint az extenzív szakasz. A magyar mezőgazdaságban is egyre sokasodtak a problémák, különösen a hetvenes években, amelyeket a természettudomá-

¶ III.sz. táblázat

nyokra alapozó mezőgazdasági ismeretek kizárólagos alkalmazásával megoldani már nem lehetett. Gyakorló agrár-értelmiségiek bizonyították, hogy a vártnál alacsonyabb termelési mutatók sokszor ilyen okokra voltak visszavezethetők. Az agronómia ezért kialakította a társadalomtudományokkal határos új diszciplináit. Ma már egyetemi tanszéke van az agrárgazdaságtannak, az üzemszervezésnek, a munkaszervezésnek, a mezőgazdasági jognak és az agrárpedagógiának. A művelődéstudományok viszont még adósak olyan elemzésekkel, amelyek kellőképpen feltárnák a mezőgazdasági termelés és a művelődés viszonyának törvényszerűségeit. Igaz a közművelődés és a szociológia szakirodalmában szép számmal találunk olyan írásokat, amelyek érintik a mezőgazdasági termelést, de rendszerint úgy, mint a művelődésen kívül álló tényezőt. Általában csak a mezőgazdasági dolgozók és agrárértelmiségiek szabadidős tevékenységeit veszik figyelembe, a munkájukat csak úgy, ahogy a szabadidővel összefügg. Sokan a társadalom általános közművelődési szükségleteit adaptálják a mezőgazdaságra, s figyelmen kívül hagyják annak sajátos igényeit.

A tendenciák ismeretében az ezredfordulóig a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma felére csökken, a termelés volumene viszont a duplájára emelkedik. Így a hetvenes évek közepéhez képest egy mezőgazdasági dolgozónak négyszer annyit kell termelnie. Természetesen ennek műszaki, tudományos és közgazdasági feltételei vannak, de

semmiképpen sem hanyagolhatók el a tudati tényezők sem. Mindez fokozottan érvényes az agrárértelmisség felkészültségére, különös tekintettel az agrárműszaki értelmisségi attitűd elsajátítására, s az értelmi-ségi létből fakadó szerepek vállalására, gyakorlására.✱

✱ IV. sz. táblázat

1. A témaválasztás időszerűsége

A dolgozat arra vállalkozik, hogy bemutassa az értelmiségnevelés lehetőségeit és eredményeit az agrárműszaki felsőoktatásban, különös tekintettel az 1978-1988-ig terjedő időszakot. Az értelmiségkutatás, s ezen belül az agrárértelmiség, agrárszakember-képzés vizsgálata a hetvenes évek közepén élénkült meg. A kutatások eredményességét több értekezés és publikáció is jelzi. Jelentős inspirációt adtak a témaválasztáshoz Balla Gábor Tamás kutatási eredményei, publikációi^{2,3,4,5,6,7}, valamint az Agrárfelsőoktatási Intézmények Közművelődési Bizottságában immár 12 éve folyó közös tevékenységünk. Hasznos adalékul szolgáltak olyan jelentős agrárértelmiség-kutatók publikációi, mint Fehér György,⁸ Fekete György,⁹ J. Szilágyi Klára-Völgyesi Pál,^{10,11} vagy az agrár/műszaki/ szakemberképzésről megjelent szakkikkek Vétek Jánostól,^{12,13} Dóka Istvántól¹⁴ és Anka Istvántól.¹⁵ Bereczki József kutatási eredményei¹⁶ bepillantást engedtek a megye műszaki értelmiségének helyzetébe, és mivel főiskolánkon végzett gépész üzemmérnök hallgatóink jelentős része ipari üzemekben helyezkedik el, tanulságos volt összevetni ezeket az adatokat volt hallgatóink körében végzett empirikus kutatásaim eredményével.

Konrád György és Szelényi Iván 1989 végén megjelent esszékötete¹⁷ meggyőző erővel mutatja be a szocialista bürokrácia hajlandóságát hatalmának az értelmiség egyes rétegeivel, főként a technokrata értelmiséggel való megosztására. A hatvanas évek végén elindult reformfolyamat következtében ugyanis elkezdődött a gazdaság és társadalom racionalizálódásának folyamata, melynek következményeként a bürokrácia rákényszerült, hogy legitimációs válságát a hatalomban részesülők körének kiszélesítésével oldja meg.¹⁸

A több mint tíz évet felölelő kutatási tevékenységem során magam is tapasztaltam, hogy az értelmiségi probléma nem egyoldaluan, hanem csak komplex módon ragadható meg. Ha az értelmiségi kérdést társadalmi oldalról közelítjük, előtűnik, hogy a társadalmi mobilitás lelassult, nem csökkent az iskolázatlan vezetők aránya, mivel a társadalmi és szakmai ranglétrán feljebb lehetett lépni megfelelő iskolai végzettség nélkül is. Néhány éve még - sem az iparban, sem a mezőgazdaságban - műszaki vezetői munkakörben sok helyen nem rendelkeztek felsőfoku végzettséggel. Talán fentiekből adódóan a humán-reál műveltség kérdése más országokban nem vetődik fel ilyen markánsan, mint nálunk.¹⁹

A kérdéskör politikai oldalról történő megközelítése sem járt biztatóbb eredménnyel. A műveltség és munkahely összevetésekor kiderült, hogy sajátosan manipulált műveltségkép tárul fel a munkahelyeken, szinte általános az egy-

oldalú, irányított műveltség adás, amely rossz munkakulturát és műveletlen dolgozókat eredményezett.¹⁹

A vezetői hármaskövetelményből misztifikált a politikai megbízhatóság, pedig helyette célszerűbb és hasznosabb lehetett volna a Pattantyus professzor által hirdett és közismertté vált követelményrendszer betartása. /1. Szakmai műveltség; 2. Általános műveltség; 3. Erkölcsi erő. B.J./ Mivel az értelmiségi munkát leértékelték, mondván, hogy értékteremtő munka csak a fizikai munka területén folyik, és ezt a nézetet olyan kitartóan hangoztatták, és megpróbálták bizonyítani is, hogy az értelmiség ezt lassan már el is hitte, leértékeltette önmagát. Hiába próbálta visszaállítani saját értékrendjét, a nyolcvanas évek végéig mindez még nem sikerült.

Hasznos tanulságokkal szolgál, ha az értelmiségi kérdés-komplexumot a gazdasági struktúra elmaradottságából adódó problémák felől közelítjük, bár könnyen belátható, hogy megoldást az ilyenirányú vizsgálódás sem ígér. Az extenzív gazdaságfejlesztés idején párthatározat után lehetett létszámot növelni átcsoportosítással. A gazdasági eredmények túlhajszolása a versenymozgalomban, a mennyiségi lehetőségek eltulzása a foglalkoztatásban mutatott irreális arányokat, mivel az alacsony bérek miatt nem reális létszám jelenik meg. Ugy tűnik, nincs összefüggés a gazdasági haladás iránya és a végzett felsőfokú értelmiségiek száma között. A dualizmus korában - mintegy a modernizációs törekvést

szolgálva - tulképzés volt, tehát van összefüggés a ki-művelt emberfők és a gazdasági fejlettség között. Be kell látni, hogy a tudás áru, s részben a piacnak kell eldön-tenie, jó-e az értelmiségi képzés, vagy arányaiban és mi-nőségében is változtatásra szorul.²⁰

Mind az eddig megjelent publikációk, mind saját em-pirikus vizsgálataim azt bizonyítják, hogy az értelmiségi-vé válás folyamatát döntő módon az egyetemi, főiskolai é-vek személyiségformáló hatásrendszere határozza meg. E fo-lyamat bemutatása, a fejlődésre ható objektív és szubjek-tív tényezők feltárása és elemzése a felsőfoku agrár-mű-szaki szakoktatás, vezetőképzés és értelmiségnevelés op-timális arányainak kialakításához, az intézményi képzési struktúra korszerűsítésében hasznosítható kutatási eredmé-nyeket ígér.

Az oklevelet szerzettek számát illetően az európai középmezőnyben vagyunk, de az egyetemi, főiskolai hallga-tói létszámot tekintve csökkenő tendencia tapasztalható az utóbbi években, s ez összefügg a fiatal értelmiségiek meg-becsülésével, ami nem kielégítő. Olcsó munkaerőt jelentenek, ezért nem ritka eset, hogy nagy számban alkalmazzák őket ott is, ahol képzettségükre igazán nincs szükség. Ebben ki-fejezésre jut az is, hogy társadalmunkban a szellemi munka és a tudás anyagi, erkölcsi elismerése nem kielégítő. A fi-atál értelmiségiek problémáinak megoldása tehát attól is függ, hogy általában hogyan alakul a magasabb képzettség és

a teljesítmény társadalmi elismerése. Ha a fiatal diplomás nem lesz olcsó munkaerő, a vállalatok is meggondolják, hogy hány diplomás szakembert alkalmazzanak, és akkor majd a pályakezdők is hamarabb jutnak olyan feladatokhoz, amelyekről még egyetemi, főiskolai hallgatóként ábrándoztak.²¹

Problémaként jelentkezik a felsőoktatásban, hogy hosszu távra nem lehet oktatni, mert az ismeretek gyorsan elavulnak. Köztudott, hogy a tudásanyag mértani haladvány szerint duplázódik, ezért mind a hallgatókat, mind az oktatókat alkalmassá kell tenni a permanens képzésre és önképzésre, valamint az innovációs képességek kifejlesztésére.

Egyetemeink, főiskoláink egy részében az értelmiség-nevelés nem alapvető feladat. Formális keretek között a tantervi strukturában csak rejtve, az általános társadalomtudományok vagy speciálkollégiumok tematikájába ágyazva lelhető föl. Annál tágabb lehetőséget ígérnek a hallgatói igények szerint szerveződő művelődési, művészeti körök, nyelvtanfolyamok. Az agrárfelsőoktatási intézmények közművelődési tevékenységét, kulturális nevelőmunkáját koordináló tanácsadó testület, az Agrárfelsőoktatási Intézmények Közművelődési Bizottsága /AIKB/ 1978 óta fejti ki gyümölcsöző tevékenységét, mely a kétévenként megrendezésre kerülő országos Agrár Kulturális Napok /AKN/, és Agrár Közművelődési Tábor /AKT/ eseményein túl az intézményeknél

folyó értelmiségnevelés elősegítésére is kiterjed. Az agrárműszaki egyetemi, főiskolai hallgatóság értelmiségivé válásának folyamatát nagyban segítették az AIKB irányításával végzett empirikus vizsgálatok, melyek eredményeinek közreadásával javult az értelmiségnevelés szükségességének megítélése. Ezt az Agrárfelsőoktatási Intézmények Rektori Kollégiumának 1989. októberében hozott állásfoglalása^x is jól reprezentálja.

x 1. sz. melléklet

2. Néhány elméleti szempont

Feltétlenül szükséges, hogy már a dolgozat elején indokoljuk a fogalomhasználatot, melyet következetesen alkalmazunk a kutatási tevékenység során, nemcsak a cím-ben, hanem a dolgozat több fejezetében is.

Az agrárműszaki értelmiséggel szembeni elvárás, mint hármás identitás, nem igazán valósul meg egyenlő mértékben. Pedig enélkül - a vele szemben egyre fokozódó követelményeknek nem, vagy csak részben fog tudni megfelelni. Mit értünk hármás identitás alatt:

Agrár környezetben, általában vidéki környezetben végzi tevékenységét, amire jellemző, hogy általában elmaradott infrastruktúrával rendelkező település, állami gazdaság, TSZ, vagy magánvállalkozás, ahol mostohák a körülmények /kedvezőtlen éghajlati, időjárási és talaj- stb. viszonyok uralkodnak/.

A műszaki jelző a szókapcsolat második tagjaként azt jelenti, hogy ma már a gépek rohamos fejlődése miatt, korszerű technikát üzemeltet. Ugyanakkor - műszaki szakemberként - átlépési, átáramlási lehetősége van más, elsősorban ipari munkahelyek felé /mobilitás/.

Értelmiségiként mind munkahelyén, mind lakóhelyén meghatározó szerepe van. A pedagógus-oktató szerepet is

gyakran vállalnia kell, hiszen a beosztott dolgozók be-
tanítása a technika kezelésére is az ő feladata, ami
nemcsak technikai, hanem gazdasági kérdés is. Ővé a
vezető szerep, tekintélye van, politizál, és jelentős
feladata lehet a demokrácia kiszélesítésében, a dolgo-
zók élet- és munkakörülményeinek javításában, vagy a
munkakultúra kialakításában. Közéleti szereplése, élet-
módja, életvitele - részéről - példaértékű.

Ha az agrárműszaki értelmiségivé válás folyamatát
a pedagógiai hatásrendszer oldaláról közelítve három
kétpólusu, de egyszerre működő komplexumnak tekintjük,
elkerülhetetlen, hogy a szakmai professzionalizáció
ezen fokon - egyértelműen megkülönböztessük a szakem-
berré, a vezetővé és az értelmiségivé válás hatásmecha-
nizmusát, mindhárom személyiségfejlesztésre más-más
terminológiát használva. Ugy véljük, hogy helyes uton
járunk, amikor a kutatásokhoz - az imént már említett -
szakemberre válás folyamatát a szakoktatás, a vezetővé
válást a vezetőképzés, az értelmiségivé válást pedig az
értelmiségnevelés keretei között képzeljük el. A pedagó-
giai gyakorlat is mintha ezt igazolná, hiszen a hallga-
tók szakemberre az oktatók, vezetőkké a kiképzők, és
értelmiségivé a nevelők /pl.: kollégiumi nevelők/ segít-
ségével válnak.

A szocialistának vélt gazdaság extenzív szakaszában, amikor óriási dolgozói tömegek áramoltak a mezőgazdaságból az iparba, nem az általános műveltségi szint emelése volt az elsődleges cél, hanem a legszükségesebb szakismeret és technológiai folyamat elsajátítása és mielőbbi produktív alkalmazása. Ezért a műszaki felsőoktatásban tanulókról is azt hitték kezdetben, hogy a szekemberré válás folyamata automatikusan együttjár az értelmiségivé és vezetővé válással. Hogy ez a valóságban nem így volt, különösen a hetvenes években vált nyilvánvalóvá. A gyakorlatból visszaérkező jelzések mindinkább azt bizonyították, hogy az egyre erőteljesebben technokratizálódó műszaki és agrár-műszaki felsőoktatás nem idomul kellőképpen a társadalmi és gazdasági életben lezajló integrációs folyamatokhoz. A tudományos kutatók közül többen is publikációikban jelezték, mint például Berend T. Iván,²² Erdegi-Gruz Tibor²³ Ágh Attila,²⁴ és még sokan mások, hogy a szűkebb szakmai feladatokra egyébként jól kiképzett pályakezdő értelmiség egyre nehezebben birkózik meg a szélesebb látókört igénylő, intenzív termelési szakaszra történő átállás nehézségeivel.

A pályakezdő értelmiségiek magatartását és általános műveltségbeli felkészültségét sokan bírálták ugyan a kulturális szektor részéről, majd újabb művelődéspolitikai dokumentumok szorgalmazták az egyetemi, főiskolai hallgatók eredményesebb felkészítését az értelmiségi hivatás fontos elemének tekinthető közművelődési tevékenységre.²⁵

Terminológiai vitára adott okot a kutatók és az oktatók körében az oktatás, képzés, nevelés terminusok használata, melyeket általában - és sajnos sok helyen még ma is - szinonim fogalmakként értelmeznek a felső-oktatásban. Az egyetemek, főiskolák oktató-képző-nevelő funkciójának elhatárolásához jelentős mértékben járult hozzá Huszár Tibor 1980-ban publikált tanulmánya.²⁶

Ugy tűnik, hogy a politikai és az állami irányítói szféra mindeddig nem volt hajlandó tudomást venni több jeles külföldi és hazai kutató diagnosztikai értékű jelzéseiről, melyek jól körülhatárolhatóan igazolják, hogy gazdaságunk miért alkalmazkodik olyan nehezen az intenzív korszak követelményeihez. Nyilván igen sokszor nem volt meg sem a készség, sem a képesség az egyes gazdasági tényezőkhez kapcsolódó komplexumok elemzésére, és az ilyen jellegű prognosztika helyett - korabeli szóhasználattal - a szocialista gazdaságban meglehetősen elvont tudományos technikai forradalom /TTF/ prognosztikát helyezték előtérbe. Egyik munkájában Hermann István is utal arra, hogy a különböző gazdasági fejlődési mutatók egybevetése alapján neki is az a benyomása, hogy az intenzív korszakra történő áttérés nehézségeinek okait sokkal alapvetőbb társadalmi és gazdasági folyamatokban kell keresni.²⁷

Egyetértünk Hermann Istvánnal, mikor fejtegetéseivel azt bizonyítja, hogy nemcsak a szocialista országokban, hanem a kapitalista országokban is akad példa egyenetlen gazdasági és társadalmi fejlődésre az intenzív korszak körülményei között, de azok az országok, amelyek fejlett kézműiparral rendelkeztek, és évszázadokon keresztül ezt a munkafajtát űzték, melyben nem a nagy fizikai erőfeszítés a lényeg, hanem sokkal inkább a figyelem, a munkához való hozzáállás, a munka megragadása, a munkaproblémák felfogásmódja, és a munka-elvégzésének sajátos morálja.

Ezt a fajta munkavégzési módot és viszonyulást nevezi Hermann az olaszból kölcsönzött artigiantano-nak, mely terminust használják a dolgozat későbbi fejezeteiben a minőségi munka kifejezésére, melyben - egy közkeletű, de frappáns szójátszával éve - "a mesterségbeli művészet és a művészi mesterkedés" egyszerre jelen van.

Az Országos Közművelődési Konferencián, mely Budapesten a MTESZ Székházban volt 1989. június 5-én, többször is megfogalmazódott a résztvevők által az art és techné összhangjának szükségessége. ^{28,29}

A műszaki, de különösképpen - a fentebb már bemutatott - mostohább munkakörülmények között tevékenykedő agrárműszaki értelmiségre vár az a feladat, hogy segítsen pótolni saját, de elsősorban kevésbé kvalifikált beosztott dolgozói körében az artigiantano hiányát.

Bár igaz, azokban az országokban, ahol a szocializmus formációjában éltek, szintén volt nyoma az artigiantanonak, mely azonban csak sporadikusan volt fellelhető. Kelet-Európában, így természetesen nálunk is igen komoly probléma annak a hiánynak a pótlása, amely a szukcesz-sziv artigiantano fejletlenségéből ered. E hiány egyféle módon pótolható, mégpedig a kultura nagyütemű és átfogó fejlesztésével. Ha ezt az illetékes felelős irányítási szervezetek belátnák és hathatós intézkedéseket tennének a rendelkezésre álló, bár egyre szűkülő anyagi eszközök kulturába történő investálására, s nem csak a legmodernebb technikák, technológiák vásárlására költenék a kölcsönöket, talán reményünk lehetne arra, hogy az elkövetkezendő évek meghozzák végre számunkra is a régvárt fellendülést.

Igen tanulságos Leontyevnek a /munka/eszközzről, mint társadalmi tárgyról alkotott véleménye: "... éppen az eszköz az első valódi, 'tudatos' és ésszerű absztrakció, valamint az első valódi, tudatos és megfontolt általánosítás hordozója"³⁰. Szerinte például a balta, amikor mint eszközt és a nem csupán fizikai testet tekintjük, nemcsak két egymással összekapcsolt rész, hanem a cselekvésnek az a társadalmilag kidolgozott módja, az a munkaművelet, amely anyagilag mintegy megformált és kristályosított az adott tárgyban. Ezért valamely eszközt börtokolni nem csupán annyit jelent, hogy rendelkezünk vele,- véli

Leontyev, hanem azt is jelenti, hogy ismerjük a cselekvésnek azt a módját, amely a munkaeszköz anyagi apparátusa segítségével valósul meg.³¹

Leontyev fejtegetéséhez talán csak azt kell hozzáfűzni, hogy maga a kézművesipar az, ami tömegében tudatosítja és állandóan ráeszmélteti az embert arra, hogy bármely munkaeszköz csak speciális fogásokkal és a társadalmi felhasználási móddal együtt jelent értéket.

E néhány elméleti szempont előrebocsájtásával kívánjuk még kifejezésre juttatni azon véleményünket, hogy a közoktatási rendszer, s ennek részeként az agrárműszaki felsőoktatás megreformálását nem elsősorban újabb és újabb modern eszközök beszerzésével és rendelkezésre bocsájtásával látjuk megvalósíthatónak, - melyek megléte nélkül a korszerű agrárműszaki felsőoktatás természetesen elképzelhetetlen, - sokkal inkább az emberi tőkébe történő beruházást véljük fontosnak és halaszthatatlannak.

A teljes hazai közoktatási rendszerre vetített vizsgálat természetesen meghaladná a dolgozat terjedelmét, ezért csupán arra vállalkozhatunk, hogy szűkebb munkaterületünkön a Nyiregyházi Mezőgazdasági Főiskolán, ahol gépész- és repülőgépvezető-üzemmérnökök oktatása-képzése-nevelése folyik, mintegy kontrollcsoportként használva fel a Mezőturi Mezőgazdasági Főiskolai Kar gépész üzem-mérnökei, valamint a Gödöllői Agrártudományi Egyetem

Gépészmérnök Karának hallgatói populációját. Véleményünk szerint a hazai agrárműszaki felsőoktatásban jelenleg tanuló hallgatók közül csak a három intézményből kikerülők felelnek meg a korábban már definált hármas identitásnak /u.m. agrár, műszaki, értelmiségi B.J./ A többi, agrárfelsőoktatási intézményben diplomázó hallgató vagy nem műszaki végzettségű, vagy pedig ipari környezetbe kerül, mint a gépész/üzem/mérnök hallgatók egy része, vagy például az élelmiszeripari tartósító karon végzett főiskolások.

A dolgozat sem a szakomberré, sem pedig a vezetővé válás folyamatát nem kívánja kutatni, részben terjedelmi okok miatt, részben pedig azért sem, mert az utóbbi 20-30 évben a felsőoktatási pedagógiai kutatások elsősorban a két területre irányultak. A tantárgyi struktúra és szabadidő vizsgálatánál azonban feltétlenül figyelembe kell venni mindkét személyiségfejlesztő folyamatot. Meggyőződésem, hogy a szakoktatástól az értelmiségnevelés céljára átcsoportosított időkeret serkentőleg hatna minőségileg, és a hatékonyságot illetően is a szakoktatásra, hiszen az értelmiségnevelés minőségi változást eredményezne a tanítási-tanulási folyamat mindkét oldalának részvevőiben: az absztrakció magasabb fokán folyhatna mind a szakoktatás, mind a vezetőképzés, mind pedig az értelmiségnevelés, és ez nem csupán minőségi, hanem mennyiségi adaptációs eredmény is járhatna.

Az így felszabaduló, egyéb ~~g~~élra hasznosítható időről, a magasabbrendű motivációs bázisról és oktatáspszichológiaiilag is tartósabb bevést eredményező hatásfokról nem is szólva. Az agrárműszaki értelmiségnevelés minőségi fejlődése nemcsak a felsőoktatási intézmények fejlődésére hatna serkentőleg /feed back effektus B.J./, hanem kikerülve az agrárműszaki munkahelyekre a sporadikus artigiantano továbbfejlesztését szorgalmazhatná a beosztott dolgozók körében nemcsak az előállításnál vagy termelésnél /gépgyártás, alkatrészgyártás/, hanem a mezőgazdasági munkák végzésénél /gépüzemeltetés,/, és a karbantartási, javítási munkáknál is.

3. Az értelmiségnevelés helye a diszciplinák rendszerében

Az értelmiségnevelés a személyiségfejlesztő-nevelési célrendszer specifikus oldalaként, elsősorban az intézményi és szakmai szocializáció felől közelíthető meg a felsőoktatásban, annak feltételezésével, hogy a hallgató bizonyos általános műveltségjegyekkel már rendelkezik, alkalmas, de ugyanakkor hajlandó az individualizációban a spontán és intézményes hatásoknak alávetni magát, kelő motivumokkal rendelkezik mind a kognitív tudattartalmak elsajátításához, mind pedig a képességfejlesztésben való aktív részvételhez.

A személyiséglélektan nagy segítséget nyújthat a személyiség megismerési folyamatában a kutatónak, de elkerülhetetlen, hogy a vizsgálódás során ne találkozzon a pszichológia más részterületeivel, mint például a fejlődéslélektannal, különös tekintettel az ifjkor és a felnőttkor pszichológiájára. Ugyanilyen szoros kapcsolatot kell feltételezni az iskolapszichológiával csakugy, mint a munkalélektannal /pályaválasztás, munkavégzés/. Sem az értelmiségivé válás folyamata, sem pedig a későbbi pályafejlődés szempontjából nem kezelhetők közömbösen azok a szociálpszichológiai hatások, amelyek a jövőbeli értelmiségit érik akár a család, akár az oktatási intézmény, vagy a referenciacsoport oldaláról. Az interperszonális kap-

csolatok pozitív alakulása feltételez bizonyos empáti-
kus képességet, csakugy, mint a későbbiek folyamán egy-
re nagyobb jelentőséggel bíró kommunikációs képességet.
Ha az egyetemi, főiskolai évek alatt ezek a személyiség-
jegyek nem fejlődnek ki a hallgatónál, kicsi a valószínű-
sége, hogy képes lesz a kooperációra, mások együttműködé-
sének megnyerésére.

Szociológiai ismeretek, és a szociológiai kutatások
eredményeinek ismerete nélkül nemcsak, mint értelmiségi,
hanem mint vezető is nehezen fog boldogulni a jövőendő ér-
telmiségi, akár az értelmiségnevelési folyamat részeként,
akár vezető értelmiségiként. Ezért sajnálatos, hogy a tan-
tervi struktúrában nagyon kevés helyen található csak peda-
gógiai, pszichológiai vagy szociológiai studium /legfeljebb
fakultációban vagy speciálkollégiumként, minimális óraszám-
ban és maximum 1-2 féléves időtartamra/.

Az értelmiségivé válás folyamatában a hallgatónak fel-
tétlenül találkoznia kell a biológiával, ergonómiával és a
későbbi munkahelyén pedig a gerontológiával. Nemcsak ösz-
tönösen kell beosztottjaira, munkatársaira hatni, hanem a
neveléstudomány által feltárt kutatási eredmények birtoká-
ban ésszerűen, tervszerűen és tudatosan.

Az 1976-os Közművelődési Törvény lehetőséget bizto-
sított /sőt, a végrehajtási utasítás előírta! B.J./ a köz-
művelődésbizottságok létrehozását és működtetését. Az ag-
rárfelsőoktatási intézményhálózat közművelődési tevékeny-

ségére meghatározó volt az Agrárfelsőoktatási Intézmények Közművelődési Bizottságának irányító-tanácsadó szerepe. Amíg a tantervben, az oktatásban változás nem lesz, továbbra is a közművelődési tevékenység marad az a terület az agrárműszaki felsőoktatásban, amely lehetőséget nyújthat a humánjellegű általános és speciális ismeretek esajátításához, vagy ilyenriányú képességek kifejlesztéséhez. Csaknem 10-12 éve már, hogy jól működik a felsőoktatási intézmények vezetősége által is elismert és támogatott speciálkollégium: a "Népművelési /újabban közművelődési/ ismeretek", valamint a "Téli népművelési /közművelődési/ gyakorlat". Sajnálatos, hogy ez utóbbi - anyagi feltételek híján - a Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskolán már évek óta nem működik.

Sokan a fejlett nyugati országokban már évek óta bevezetett humán-technológus képzésben látják az egyetlen lehetséges megoldást. Megítélésünk szerint az ilyen felkészültséggel rendelkező specialisták nem oldhatják meg a szukcesszív artigiantano fejletlenségéből adódó, munkahelyi problémákat. A humán-technológusok ugyanis nem a munkavégzés /termelés/ szubjektív feltételeit hívatottak javítani, hanem annak objektív, de a szubjektumokra visszaható, a termelékenységét ilyen szempontból befolyásoló feltételeit.³²

Az értelmiségnevelésről elmondható, hogy interdiszciplináris jellegénél fogva több tudományág, de elsősorban a neveléstudomány, a pszichológia és szociológia ha-

tármezszyéjén helyezkedik el. Mivel jelen dolgozat az értelmiségnevelés alakulását olyan dinamikus korszakban vizsgálja, amelyre a progresszív és regresszív társadalmi-politikai folyamatok egyaránt hatást gyakorolhattak, elkerülhetetlen az érintkezési felülete a politikatudomány számos direkt-politikai jellegű ágával, például a művelődéspolitikával, ifjúságpolitikával, oktatáspolitikával, felsőoktatás-politikával, értelmiségi politikával, stb. Nem vonhatta, és ma sem vonhatja ki magát az értelmiségnevelés olyan spontán hatások alól, mint a legkülönbőlőbb eszmeáramlatok, a divat és az - elsősorban tömegkommunikációs mechanizmuson keresztül megvalósuló - irányított és jól szervezett manipuláció. Bár ezek nem diszciplinák, de hatásuk és intenzitásuk olykor meghatározóbb a hallgatók körében, mint a bármilyen jószándékból, vagy pedagógiai optimizmusból fakadó racionalizmus.

I. KUTATÁSI FELADAT

1. Az agrárműszaki értelmiségnevelés kutatásának tárgya és célja

A dolgozat arra vállalkozik, hogy bemutassa az agrárműszaki értelmiségnevelés általános és speciális feltételeit, úgy, hogy teoretikus és empirikus vizsgálati forrásokból származó saját kutatási eredményeket ad közre.

A dolgozattal igazolni szeretnénk, hogy az agrárműszaki felsőoktatás értelmiségnevelő funkciója - a lehetőségekhez képest - jól működik, de ezek a lehetőségek soha nem voltak kedvezőek, mivel a szakoktatási funkció mindig is domináns szerepet töltött be a tantervi struktúrában csakugy, mint a minisztériumi irányításban.³³

A legfőbb feladata és célja az agrárműszaki felsőoktatási intézményeknek a megfelelő számú és szaktudásu gépész/üzem/mérnök biztosítása a magyar - elsősorban nagyüzemi - mezőgazdaság számára. A szakoktatás hegemon szerepe mellett eltörpül az egyetem, főiskola értelmiségnevelő funkciója, ami azt eredményezte, hogy technokrata szemléletű irányítás mellett nehéz volt megtalálni az értelmiségnevelés strukturális, személyi és anyagi feltételeit.

Hogy mégis volt és van értelmiségnevelés az agrárműszaki felsőoktatásban, azt a lehetséges színtereken folyó tevékenység, az empirikus vizsgálatok dokumentumai egyértelműen igazolják.

A végzett hallgatók körében készített pályaidentitás vizsgálatokkal azt szeretnénk igazolni, hogy a mostoha körülmények ellenére is többen maradnak a pályán, mint más értelmiségi rétegek képviselői. Ennek egyik oka, hogy nemcsak szakemberi, hanem értelmiségi minőségben is egyre több lehetőség nyílik elképzeléseik megvalósítására.

A kutatás célja tehát az agrárműszaki felsőoktatás képzési strukturájának vizsgálata, a hallgatók szakmai szocializációját, értelmiségi attitűdjét kialakulását elősegítő spontán és intézményes nevelőhatások elemzése a szakoktatás, vezetőképzés és értelmiségnevelés optimális arányainak tervezhetősége céljából.

A dolgozat arra is kísérletet tesz, hogy az értelmiségnevelés lehetséges szintereit bemutassa, majd javaslatot tegyen ezen szintereknek egy új tantervi struktúrába történő integrálására.

A posztgraduális átképzési és továbbképzési formákban rejlő lehetőségek sincsenek még az értelmiségnevelés céljára kihasználva, és korrekcióra szorul még a levelező tagozatos hallgatók tanterve is, mivel nem mindenben igazodik a hallgatói igényekhez /pl: idegennyelv tanulásának lehetősége. B.J./³⁴

A hallgatók és volt hallgatók pályához való viszonyulásának feltárása, valamint az agrárműszaki értelmiség érdekviszonyainak és életkörülményeinek bemutatására teljeskörűen nem törekedtünk, de közlünk néhány érdekes adatot.

2. Hipotézisek

a/ Az 1950-as művelődéspolitikai irányelvek deklarálták ugyan a tudás jelentőségét, s elismerték az értelmiség fokozódó szerepét a társadalomban, a termelésben és a közéletben, de a tudomány- és értelmiségpolitika valójában rosszul működött, de facto: tudomány- és értelmiségellenes volt. A ³⁵politikai /hatalmi/ bürokrácia legfeljebb csak az u.n. technokrata értelmiséget /u.m. reálértelmiséget, szakértelmiséget, természettudományi értelmiséget B.J./ fogadta el, s úgy tűnt, hogy a hatvanas években induló reformfolyamat következtében elkezdődött a gazdaság és társadalom racionalizálása, aminek következményeképpen rákényszerül, hogy legitimációs válságát a hatalomban részesülők körének kiszélesítésével oldja meg.

b./ A felsőfoku agrárműszaki szakoktatás, vezetőképzés és értelmiségnevelés strukturájának tantervi arányai jelentősen és egyértelműen a szakoktatás irányába tolódnak, holott az utóbbi évtizedek rohamos tudományos-technikai fejlődése alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a technikai műveltség és a munkakultúra már nem fejleszthető tovább az általános műveltség emelése, valamint a vezetőképzés korszerűsítése nélkül. A termeléssel szemben támasztott menyiségi és minőségi követelmények /menyiség - minőség - piacgazdaság B.J./ a társadalom és a termelési mód fejlődésének velejárójaként az art és

techné összhangját feltételezi, tehát a közoktatásnak, különösképpen pedig az agrárműszaki felsőoktatási intézményeknek, fel kell készíteni a hallgatókat nemcsak jövendő szakmájuk, hanem értelmiségi hivatásuk gyakorlására is. Ennek a felkészítési folyamatnak első és legfontosabb feladata lenne a tantervi struktúra felülvizsgálata, s a szakoktatás - vezetőképzés - értelmiségnevelés optimális tantárgyi arányainak meghatározása és a felsőoktatásban történő haladéktalan bevezetése, vagyis gyakorlati alkalmazása.³⁶

c/ Feltételezésünk szerint nincs szoros összhang, - sőt, izoláltság mutatkozik - a társadalom különböző területei, mint pl. a kutatás, az oktatás, a termelés és a gazdaság között. Az elszigeteltség feloldását nagyban elősegítené a felsőoktatási intézmények és a termelő vállalatok, gazdaságok közvetlenebb horizontális együttműködése, valamint annak lehetőségének megteremtése, hogy az oktatók, kutatók és hallgatók szorosabban együttműködjenek egyrészt a tudományos kutató és fejlesztő munkában, másrészt a felsőoktatási intézmények számára biztosítandó önálló marketing tevékenységben.³⁷

d/ Ha feltételezzük, hogy az agrárműszaki értelmiség szerepe a társadalmi-politikai-gazdasági átalakulás során tovább fokozódik, jövendő agrárműszaki értelmiségünk hármas identitásának csak úgy tud maradéktalanul megfelelni,

ha a felsőoktatási intézményekben a preszelekciót a szelekció váltja fel, és a hallgatók minden lehetőséget megkapnak az intézményi és szakmai szocializáció révén az agrárműszaki értelmiségi attitűdjük spontán és intézményes módon történő kifejlődéséhez.³⁸

II. A KUTATÁS MÓDSZEREI

1. Deduktív irodalomfeldolgozó módszer, dokumentumok elemzése:

A kutatási feladat elvégzéséhez jelentős számú dokumentum, publikáció állt rendelkezésünkre, bár - arányait tekintve - lényegesen több publikáció jelent meg az agrárműszaki felsőoktatás szakoktatási-szakemberképző funkciójával kapcsolatosan, mint az értelmiségnevelésről, ami vizsgálatainkat nehezítette.³⁹

Problémát okozott a terminológiák esetleges következetlen használata számos szerző részéről, hiszen csak a hetvenes évek végétől kezdett általánossá válni a "szakemberképzés" mellett az "értelmiségnevelés", mint már nemcsak humán felsőoktatási területen alkalmazható terminus technikus. Kutatási tevékenységünket az alábbi dokumentum-, illetve publikáció csoportosítás szerint végeztük:

a/ A felsőoktatási pedagógiai irodalom, valamint a képzési struktúra /tantervek/ tanulmányozása pontos áttekintést, egyben összehasonlítási lehetőséget is adott más szaktárcák értelmiségnevelő tevékenységéről, illetve a gödöllői gépészmérnök hallgatók, a mezőturi és nyíregyházi gépész üzemmérnök hallgatók értelmiségivé válásának folyamatáról.⁴⁰

b/ Az értelmeiségnevelés általános kérdéseivel foglalkozó szakcikkek, publikációk tanulmányozása tanulságos volt számunkra, bár ezek a tanulmányok gyakran más nevelési területeken folyó tevékenységet mutatnak be /pl. kollégiumi kulturális nevelés, köznevelődési tevékenység, viselkedéskultúra, munkakultúra, stb. 3.3./, és gyakran szervesen illeszkednek az értelmeiségneveléshez.

c/ Az intézmények, nevelési bizottságok dokumentumainak tanulmányozása számunkra meggyőzően bizonyította, hogy értelmeiségnevelésben leginkább csak a jólismert nevelésszervezeti célrendszert értették: általános iskolás, vagy jobb esetben középiskolás fokon.⁴¹ Ezen nevelési tervek fogalmi rendszeréről ki kellene, hogy az agrár- és szakfelsőoktatásban az oktatóknak nem elegendő a pedagógia, és általában az utóbbi 20-30 évben a társadalomtudományok körében polgárjogot nyert "új" diszciplínák, mint pl. a pszichológia vagy a sociológia legújabb eredményeinek alkalmazása.⁴²

d/ A közfürdő központi és regionális folyóiratok és szemlék /Felsőoktatási Szemle, Pedagógiai Szemle, Pszichológiai Szemle, Társadalmi Szemle, Vallás-, Kultúra és Közösség, Agrártudományi Közlemények, illetve a Szabolcs-Szatmár Szemle, stb./ aktuális információkkal segítették kutatási tevékenységünket, és egyben össze-

hasonlításai alapul szolgáltak az ország különböző régióiban és a szaktárcán belüli vagy más szaktárcához tartozó felsőoktatási intézménynél folyó értelmiségnevelő tevékenységet illetően.

e/ A nevelési konferenciákról bőséges anyag áll rendelkezésre, melyek alapján jól nyomon követhetők azok a folyamatok, amelyek determinálták az aktuális, vagy éppen divatos nevelési területek preferenciáját. Míg kezdetben szinte kizárólag a szakmai orientáció volt megfigyelhető, az intenzív termelési szakaszra történő áttéréssel szinte egyidőben a figyelem az általános műveltség növelése, a közművelődési kisközösségi formák fejlesztése, és még kimondatlanul, de általános tendenciaként - az értelmiségnevelés szükségessége irányába ható elképzelések, programok fogalmazódtak meg e nevelési konferenciákon.⁴³

f/ A vizsgált és az azt megelőző korszak dokumentumai nem voltak figyelmen kívül hagyhatók, hiszen a centralizált, tervutasításos rendszer irányítási mechanizmusa nem kerülte el az egyetemeket, főiskolákat, így az agrár-műszaki felsőoktatást sem. A különböző, sokszor egymásnak ellentmondó, de mindent szinte a legapróbb részletekig beszabályozó miniszteri rendeletek, párt- és KISZ-dokumentumok, szakszervezeti állásfoglalások, stb. - hűen tükrözik az értelmiségnevelés lehetőségeit, és egyben predestinálják annak véletlenszerű eredményeit is. Ezek a doku-

mentumok - a több helyen pozitív kicsengősű értelmi-
ségi politikát deklarálva - valójában nem ösztönözték
az értelmiségnevelést, mivel mind tartalmilag, mind
módszerüket illetően - csak formálisan támogatták ver-
balizmusukkal az értelmiséget.

2. Valóságfeltáró induktív empirikus módszerek:

Az empirikus vizsgálatok elvégzését nagyban segítette, hogy az Agrárfelsőoktatási Intézmények Közfelvételei Bizottsága tagjaként több alkalommal - egyénileg és teamfeladatként - részt vehettem az agrárfelsőoktatási intézmények kutatási tevékenységében. Ugyanakkor munkaköri köteleimből adódóan, hosszabb idője részt veszek a Kelet-Magyarországi Kollégiumi Munkaközösség pedagógiai tevékenységében, amelynek egy része a kollégiumban lakó hallgatók értelmiségivé válásának folyamatát, a szocializációs folyamatokat, a kulturális nevelést és a szabadidejének hasznos eltöltésének megszervezését, s újabban a demokratizálódási folyamatokat, valamint az autonómia elméleti és gyakorlati kérdéskörét vizsgálja tudományos igényességgel, a DAÖ felügyelete és irányítása mellett, külső tudományos munkatársak bevonásával. Korábbi kutatásaim irányát publikációs cím-jegyzékem tartalmazza.*

Az utóbbi évek romló pénzügyi lehetőségei kihatottak empirikus kutatásainkra is, mivel a felmerülő költségek előteremtése központi keretből csak igen korlátozott mértékben volt lehetséges /postaköltség, nyomdai költségek, stb./ Sajnos meg kellett elégednünk szűkebb körű vizsgálatok elvégzésével. Így közvetlen kutatási tevékenységünk, ami többszöri mérési lehetőséget tett szükség-

* 2. sz. melléklet

gessé, elsősorban saját intézményünk hallgatóira és volt hallgatóira irányult, míg a mezőteri Üzemmérnök hallgatókról a Kelet-Magyarországi Kollégiumi Munkaközösségben készített empirikus felméréseink alapján szerezhettünk adatokat. Ugyanigy a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Gépészmérnöki Kar hallgatóiról az AIK3 megőrzéséből végzett kutatási tevékenységünk révén kaptunk értékelhető empiriákat. Kutatási eredményeink kontrolljaként néhány alkalommal a KSH és a Műi Szakoktatási és Kutatási Főosztály, valamint az AIK3 kutatóinak vizsgálati eredményeit is hatékonyan felhasználtuk, a minél egzaktabb rész- és összeredmények prezentálhatósága céljából.

a/ Interjúkat készítettünk oktatókkal, mostani és végzett hallgatókkal, gazdaságvezetőkkel, a gazdasági, politikai, kulturális és művészeti élet több ismert és kevésbé ismert, de megnyilatkozásával a közvélemény álláspontját tükröző személyiségeivel. Ezek a vélemények valamilyen módon kapcsolódnak az agrárműszaki felsőoktatás értelmiségnevelő tevékenységéhez, a szakoktatáshoz, a vezetőképzéshez, vagy a hallgatók munkakulturájához. Az interjúk magnó- és/vagy videokazettára történő rögzítését a kollégiumi Stúdió és az intézményi Oktatástechnikai Központ szívesen vállalta. A közel 60 interjú teljes bemutatására a dolgozat nem vállalkozhat, ezért

- elsősorban hipotéziseink alátámasztására - csak részleteket tudunk bemutatni. A közművelődési ismeretek c. speciálkollégium résztvevőivel készített interjúk és házi dolgozatok külön is kiemelést érdemelnek.

b/ A kérdőíves adatfelvétel módszerét három populációval, az 1979, 1983 és 1986-ban diplomázott gépész üzemmérnök hallgatókkal végeztük el. A főiskolai felvételt nyert hallgatókról minden tanév kezdetekor készítettünk kérdőíves felmérést. Érdekes identitásváltozást tükröznek a II. és III. év elején felvett adatok, sajnos gyakran éppen az értelmiségnevelés ellen ható tendenciákkal.

c/ A tudásszintmérő lapok feldolgozása után reális képet kaphattunk a közművelődési ismeretek spec. koll. hallgatóiról, kontrollcsoportként a kollégistáknak egy viszonylag passzív, kulturális tevékenységi körökben is csak alig egzisztáló populációját választottuk.

d/ Több éven át folyamatosan vezetett megfigyelési jegyzőkönyvek, valamint az oktatók, dolgozók, társadalmi-politikai szervezetek tagjai körében, üléseken, tanácskozásokon szerzett személyes tapasztalataink nagybán segítettek annak objektív megítélésében, hogy mennyiben tölti be funkcióját az agrárműszaki felsőoktatás, és

melyek a legfőbb gátjai vagy katalizátorai az egyes pedagógiai eszmeáramlatoknak, s hová tolódik az oktató-nevelő tevékenység súlypontja a szünni nem akaró technokrata szemlélet nyomása alatt. Így utólag tanulmányozván az egykori jegyzőkönyveket, jól nyomon követhető a megnyilatkozó személyek attitűd-váltása, nem csupán a szorosan vett oktató-nevelő tevékenységgel kapcsolatosan.

e/ A harmincnál több esettanulmány, melyeket célzott beszélgetés formájában 1983-86 között készítettünk hallgatók bevonásával, összevetve az oktatók hallgatói véleményezéséről készült felmérési adatokkal, olyan eredményeket hozott, amelyeket alkalmasnak találtunk arra, hogy a dolgozat tényanyagai között szerepeljenek.

f/ A témához kapcsolódó saját kutatási eredményeink során feltétlenül említésre és közlésre méltónak találtuk azokat a kutatási eredményeket, melyek birtokába publikációs tevékenységünk és a különböző előadásokra, ankétokra történő felkészülésünk szakaszában jutottunk. Így a kollégium tanítási-tanulási folyamatot segítő hatásmechanizmusa mellett vizsgáltuk a közművelődési tevékenység helyi, regionális és tárcaszintű feltételeit. Hazsnos információkat szolgáltatott az a személyiségvizsgálat, amely az AKN-re és AKT-re készülő hallgatók személyiségfejlődését reprezentálta, nemcsak a kognitív szférát, hanem az emocionális és affektív viszonyulásokat⁴⁴ illetően is.

g/ Végül reményekre jogosít az a személyes szakmai kompetenciánk /identifikáció, pályafejlődés, stb. B.J./, amelyet az elmúlt 11 év során a kollégiumi nevelésben, a közművelődési tevékenységben, a művészeti nevelés intézeten belüli irányításában, az agrár-műszaki értelmiségnevelés helyi és tárcaszintű lehetőségeinek egyre javuló kihasználásában eredményként felmutathatunk.

III. AZ ÉRTELMIÉGNEVELÉS LEHETŐSÉGEI

1. A kultúra funkcióváltása

Ugy tűnik, napjainkban módosul az anyagi és a szellemi termelés évezredekén át alapjában stabil viszonya: a kultúra, s benne a tömegek kulturális színvonala az anyagi termelés követőjéből mindinkább annak huzóerejévé, fejlődésének feltételévé válik.

A tudományos-technikai forradalom már eddig is több ponton módosította a kultúra tradicionális funkcióját. Mind több tudományág válik közvetlen termelőerővé, s a modern termelőerőkhöz igazodó termelés- és társadalomirányítás más tudományok részvételét, fejlődését követeli.

Nemcsak a tudomány, a kutatás felértékelődéséről, s ennek megfelelően anyagi-emberi felvevőképességének bővüléséről van szó. A kultúra sokkal tágabb technika kezelése, a műszaki fejlődés felgyorsulása, az erkölcsi kopás lerövidülése egyaránt megköveteli a dolgozók nagyobb általános és szakmai ismereteit, a technika lépéstartását, a szubjektív alkalmasság fokozását, a magasabb fokú tanulási képességet.⁴⁵

A modern technika és technológia, miközben jelentősen csökkenti az ember fizikai erő kifejtését, - hiszen az extenzív szakaszcól történő átmenet korszaká-

ban ennek lehetünk tanúi, - korábban ismeretlen mértékű szellemi, idegi, pszichés megterhelésnek teszi ki őt. Ennek ellensúlyozására, kivédésére ugyancsak a kultúra révén kell, lehet megoldást találni.

A tudományos-technikai forradalmat kifejlesztő élenjáró tőkés országok is még csak aggasztó tünetek regisztrálásánál tartanak. A probléma ismeretében, igazi megoldások helyett inkább csak többé-kevésbé ösztönös lázadás, tiltakozás, az ipari civilizációból való kivonulás, vagy a kézműves technika idealizálásának tanúi vagyunk.⁴⁶

A tudományos-technikai forradalom, és annak a kultúra funkcióváltását eredményező hatása a termelőerők szükségszerűségéből következő objektív tendencia. Nem tekinthetünk el tőle, ha a világszínvonalhoz való felzárkózást tűzzük ki célul, hiszen ma ez a világszínvonal. Előbb-utóbb minden feladatával szembe kell nézni, s ezt már csak ezért is a legtágabb értelemben kulturális feladatként kell felfogni, mert nemcsak az élenjáró termelőerők fejlődését dinamizáló tudományos feltételeket kell megteremtelnünk. A mai kutatásnak kell válaszolnia arra is, ami eddig ismereteink szerint nem oldódik meg a tudományos-technikai forradalom tőkés viszonyai közti fejlődésben: a mai-holnapi ipari-technikai-tudományos civilizáció és az emberi lehetőségek közötti viszony harmonizálása hogyan oldódik meg.

Hol állunk ma az embernek nem mint termelőerőnek, hanem mint közösségteremtő, közösségi együttműködésre képes lénynek a kiművelése útján? Társadalmi helyzetünk jelenlegi gyakorlatában az emberektől társadalmilag elvárt ismeretek foka és tartalma még alapvetően egybeesik a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyükkel. Gazdasági fejlettségünk szintje, jellege, strukturája epdig olyan, hogy a dolgozók nagy többségétől alacsony, kisebb hányadától magasabb, de valamennyitől egyoldaluan szakmai ismereteket vár el, nem a szó igazi értelmében vett műveltséget.⁴⁷

Ezt az igényt szolgálja ki jól-rosszul egész oktatási rendszerünk: a kötelező oktatás aránylag rövid időtartama, középfokon a szakmai képzés preferálása, a felsőoktatásban részesülők világviszonylatban alacsony hazai aránya és a felsőfoku képzés szakmacentrikus strukturája. Mindez a magasabb és teljesebb művelődési igény és lehetőség össztársadalmi kibontakozásával ellentétes irányban hat. Ez fejeződik ki az elmúlt évtizedben indult közművelődési program vérszegény eredményeiben; hiszen ez az egyetlen törekvés nem ushat sikerrel árral szemben.

A folyamat új pályára történő terelődésének első feltétele lenne, hogy a tudás, a műveltség, minden meg-alapozott ismeret visszanyerje - magasabb szinten - azt

a társadalmi becsületét, amely megvolt - igaz, a tőkeviszony determinálta klasszikus professzionális formában - a kapitalista Magyarország, s roppant dinamizmussal demokratizálódott a szocialista kulturforradalmunk idején, különösen annak kezdeti szakaszában.

A tudás devalválódása azonban az utolsó évtizedekben mind aggasztóbb tendencia társadalmunkban.

Ennek okai elsősorban gazdasági-társadalmi ösztönzési rendszerünkben, étékrendünkben rejlenek. A tudás rehabilitálásához is - szűken vett - kulturpolitikán kívüli szféra szemléletváltására lenne szükség.

A korszerű műveltség megszerzésének egyik elemi feltétele, hogy mindenki, akiben él az igény, megismerhesse saját érdeklődési körében a mindenkori világszintet, az élenjáró eredményeket, tendenciákat. Ehhez az igényszinthez kell hozzáigazítani a művelődéspolitikai által biztosított lehetőségeket.

A megvalósításhoz szükséges tárgyi, intézményi és személyi feltételek megteremtése még optimális gazdasági feltételek közepette is meglehetősen bonyolult feladat lenne, ezen igény szemszögéből is érdemes lenne újragondolni az öntevékeny - önkéntes, klubszerű, közösségformáló - kulturális mozgalmak újraélesztésével kapcsolatos teendőket.⁴⁸

Kétségtelen, hogy közvetlen termelési érdekeink, pillanatnyi erőforrásaink objektíve ellene hatnak azoknak a fejlesztési követelményeknek, amelyek ahhoz szükségesek, hogy felsőoktatás-kulturánk, elébe monvó gazdaságunk és társadalmunk mai közvetlen szükségleteinek - érdemben dinamizálhassa azok fejlődését.

Az eddigi ut folytatása viszont ezzel a veszéllyel jár, hogy lemaradásunk még inkább felgyorsul, még inkább periferizálódunk a nemzetközi élvonalhoz képest. Elemi érdekünk tehát, - nemcsak gazdaságunk stabilizálása, hatékonyabbá tétele, hanem - elsősorban hosszú távon: a megreformált gazdaság bővülő anyagi-szellemi erőforrásaira alapozva, mielőbb megnövekedett prioritást adni a kulturának, hogy betölthesse előrevivő új funkcióját.⁴⁹

2. Reformfolyamat és a felsőoktatás kölcsönhatása

Az utóbbi években az oktatás és ezen belül a felsőoktatás kérdéseiről világszerte nagy viták folynak. Az elsajátítandó ismeretanyag mennyisége rendkívül gyorsan és szinte hihetetlen mértékben növekszik, a képzésre fordítható időt ugyanakkor nem célszerű mértéktelenül növelni.

Az ismeretanyag megújulásának ciklusa, amely korábban emberöltőkkel volt mérhető, ma már - legalábbis egyes területeken - mindössze 10-15 esztendő, vagy még ennél is rövidebb. Korunkban az élenjáró technikai vívmányok néhány év alatt elvesztik vezető szerepüket.

Egyre rövidül az az idő, amely a műszaki találmányok megszületésétől gyakorlati alkalmazásuk bevezetéséig eltelik. Míg például a fényképezés gyakorlati alkalmazására csak feltalálása után több mint 100 évvel került sor, addig a televízió és a radar bevezetéséhez már csak 14 évre, a tranzisztornál 5 évre, a nyomtatott áramkör alkalmazásánál bevezetéséhez mindössze 3 évre volt szükség.

Mivel a fejlődés üteme - s ezt fenti példák jól reprezentálják - a műszaki és természettudományok terén a leggyorsabb, az oktatási rendszerek és módszerek aránylag lassabb fejlődése következtében kialakult ellentmondások talán a műszaki felsőoktatásban jelentkeznek legélesebben.

Az a rohamos technikai fejlődés például, amelynek tanui vagyunk, olyan műszaki szakembereket, mérnököket kíván, akik képesek az állandóan változó igényeket messzemenően kielégíteni. A szakemberekkel szembeni új elvárások világszerte, így hazánkban is napirendre tűzték az oktatás helyzetének felülvizsgálatát, a képzés-nevelés tartalmi és módszertani korszerűsítésének meggyorsítását.

A tudományos-technikai haladás, a társadalmi és gazdasági fejlődés növekvő követelményei olyan értelmi-ségi szakemberek kibocsájtását igénylik a felsőoktatási intézményektől, akik a kor követelményeinek megfelelő szakmai ismeretek mellett hivatásuk teljesítéséhez, a társadalmi, közéleti feladatok vállalásához, a munkakollektívák vezetéséhez és nem utolsósorban saját továbbbi szakmai, tudományos és kulturális fejlődésükhöz szükséges ismeretekkel, képességekkel, jellemvonásokkal is rendelkeznek.

A mezőgazdaságban dolgozó szakemberekkel szemben támasztott igény az elmúlt években nemcsak megnőtt, hanem - fő összetevőit tekintve - meg is változott, és a specializáció, valamint a koncentráció elve alapján, a tudományos prognózisok ismeretében alapjaiban előre látható ennek az igénynek további alakulása az elkövetkező évtizedekben.⁵⁰

Olyan agrárműszaki szakembereket kell képezni, akik képesek megoldani a jelenlegi feladatokat, de egyben alkalmasak az évtizedek múlva jelentkező új munkakörök betöltésére. Ezért a megfelelő szakmai és vezetői tudásszint elérése mellett egyre inkább előtérbe kerül - és egyre inkább a képzési célnak fő részévé válik - azoknak a képességeknek, készségeknek, annak a megatartásnak kialakítása, kibontakoztatása, melynek alapján a jövőben jelentkező munkakörök ellátására alkalmassá válnak a hallgatók, illetve melynek alapján maguk a hallgatók segítik elő az új igények kibontakozását is.

3. A korszerű műveltség, mint a tudományos technikai haladás feltétele

A Magyar Tudományos Akadémia 1976-os állásfoglalása a távlati műveltség tartalmára vonatkozólag olyan elemeket emel ki, amelyek a kultúrát egységben fogják fel és a komplexitást követelik meg. Ez a koncepció azt várja el, hogy a XXI. század elején élő ember ismerje a természeti és társadalmi valóságot, sajátítsa el a logikus gondolkodás alapelveit, értse meg a fejlődés történetét, előzményeit, az összefüggéseket a természeti, technikai és társadalmi folyamatok között, és így tájékozódjék a termelés és a mindennapi élet viszonyai között, illetve mindezeket tekintetbe véve alakítson ki magának tudományos világképet.

Szükségesnek tartja az állásfoglalás, hogy ismerje az ember önmaga helyét és szerepét a természeti és társadalmi valóságban, rendelkezze megfelelő kommunikációs képességgel, idegennyelv-ismerettel, a matematikai gondolkodás és logikai problémamegoldás képességével.

Ugyancsak elvárásként fogalmazódik meg, hogy legyenek ismeretei a világ tudományos megismerésének módszereire, és tudja is ezeket alkalmazni.

Az állásfoglalás végül azt kívánja, hogy az ember tudatosan vállaljon szerepet a valóság átalakításában munkájával, közéleti-társadalmi aktivitásával, az emberi kapcsolatok alakításával, amelyeket a humanista erkölcs normáira építsen.

Ezek alapján határozta meg a koncepció azt a hét blokkot is, amelyet a korszerű műveltség kialakítása szempontjából az oktatásban alkalmazni kíván: nyelvi kommunikáció, a matematikai, a természettudományos, a történeti-társadalmi és politikai, az esztétikai, a szomatikus és a technikai nevelési tömböt.

Azok a reformtörekvések, amelyeknek a kibontakozását az 1980-as évek végétől várhatjuk, ezeket a gondolatokat akarják megvalósítani. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy az ugynevezett általánosan képző-nevelő iskola típusa alakul ki, amely megfelelő összhangot tud teremteni az általános műveltség további gyarapítása és az alapvető szakoktatás között.

Ennek az elvnek az érvényesítése nem jelenti azt, hogy magát a szaktudást háttérbe kellene szorítani, éppen ellenkezőleg, állandóan fejleszteni és korszerűsíteni kell.

Ez a hazai akadémiai állásfoglalás válasz arra az egyoldalúságra, amely nálunk is nem kis mértékben éppen a tudományos-technikai haladás oktatási követelményeinek félreértett felfogásán alapszik, amely a korai specializációt szorgalmazta, és háttérbe szorította az általános műveltséget.⁵¹

Ebben a torzulásban szerepet játszott az a tény, hogy a tudományos-technikai haladás valóban specializált szak-

mai műveltséget kíván meg. A torzulás azért következett be, mert a haladást lényegében véve lassunak képzelték, és a szakmai műveltséget statikusnak. Kiderült azonban, hogyha valaki nem rendelkezik kellő általános műveltséggel, képtelen lépést tartani a tudományos-technikai haladás által megkövetelt szakmai igényekkel. Az általános műveltség nemcsak az ismereti alapjait teremti meg ennek a rugalmas állásnak, hanem a gondolkodási képességet fejlesztve, olyan eszközök és módszerek megtanulását teszi lehetővé, amelyek a továbbképzés szempontjából elengedhetetlenek.⁵²

Közismert, hogy Magyarországon az elkövetkező évtizedekben nem lehet számítani a munkaerő lényeges számszerű növekedésére, viszont tekintetbe kell venni a termékstruktúra változását, a nagyobb ütemű gépesítést és automatizálást és ezzel együtt a munkaerő átcsoportosítását és átképzését. Mindez azt is jelenti, hogy a képzés, átképzés problémája nem csupán az oktatási rendszer felülvizsgálatát kívánja meg, hanem az oktatás és a gazdasági élet közötti szoros kapcsolatokat is.

A tudományos-technikai haladás egyik döntő feltétele a felsőoktatás fejlesztése, hiszen ott képzik ki nemcsak a szakembereket, hanem az oktatókat és a tudományos kutatókat is, akik a tudományos eredmények átadásában és továbbfejlesztésében játszanak szerepet. Az eddigi kor-

szerűsítési kísérletek is azt bizonyították, hogy a reformok nem tudnak előre törni, ha az oktatók nincsenek ezekre felkészülve, ha nem teszik magukévá a célkitűzéseket és nem sajátítják el a szükséges ismereteket és módszereket.

Az eddig uralkodó tendenciával szemben - "az oktatással maximális szakosítást nyújtani", - a tudományos-technikai forradalom a "maximális alkalmazkodni tudás biztosítását" követeli.

A maga valóban egyetemes tartalmában felfogott oktatás objektíve módot ad az embernek arra, hogy megértse a társadalmi élettevékenységben elfoglalt helyét, s lehetővé teszi számára egyénisége kibontakoztatását.

Ugyanakkor ezen az alapon sikerült meghaladni annak a régi oktatási rendszernek a korlátozottságát, amelynek rendeltetése az volt, hogy az embert csupán egy szűkebb szakmai, lényegileg eszközjellegű termelési funkció teljesítésére készítse fel.

Az általános műveltség tehát nemcsak arra jó, hogy a munkában való átállást, a munkával kapcsolatos új követelmények teljesítését segítse, hanem mindenekelőtt arra, hogy hozzájáruljon a személyiség formálásához, a sokoldalú ember tulajdonságainak kibontakoztatásához, az ember és a társadalom közötti viszony alakításához.

Ha a kultúrát úgy fogjuk fel, hogy az egy bizonyos értékrend alapján alakítja azt a tudást, magatartást és életmódot, amely az egyes ember sajátja, akkor nyilvánvaló,

hogy kerersni kell a tudományos-technikai haladás és ezen értékrendszer közötti kapcsolatokat is.⁵³

Az ismeretek csak nehezen és fokozatosan válnak az egyéni választást is meghatározó tényezőkké. A mindennapi életben ma még együtt élnek tudományos nézetek és különböző hiedelmek, amelyek régebbi eszmerendszerekhez kapcsolódnak, s utóbbiakat a tudományos-technikai haladás újszerűsége sem tudta felszámolni. Ugyanakkor a mindennapi életben alkalmazott technikai eszközöknek lehetnének az eddiginél jelentősebb tudati következményei. Ezért törekedni kell arra, hogy ne csak a tudományban, az irodalomban és a művészetekben jelentkező korszerű jelenségeket építsük be a társadalmi tudatba, hanem azoknak a technikai újdonságoknak tudati vonatkozásait is, amelyek a mindennapi életben tűnnek fel. Ezek befolyásolhatják az emberek együttélését és gondolkodását, különösen olyan rétegekben, amelyekben az automatizmusnak, a kritikátlan divat- és modellkövetésnek nagy jelentősége van.⁵⁴

Ezen összefüggések jól érzékeltetik a művelődéspolitikát, az értelmiségnevelést és a tudományos-technikai haladás viszonyát. A közoktatási és közművelődési határozatok bizonyos mértékig figyelembe vették a tudományos-technikai haladással kapcsolatos általános kérdéseket, de hátra van még az új iskolarendszer kialakítása, kapcsán a korszerű oktatás és nevelés elvének érvényesítése valamennyi iskolatípusban, különös tekintettel az agrárműszaki felsőoktatási intézményekben, amelyekre a szakemberképzés⁵⁵ mellett most már az értelmiségnevelés felelőse is hárul.

4. Az agrárműszaki felsőoktatás értelmiségnevelő funkcióját befolyásoló tényezők

Az agrárműszaki felsőoktatás, mint a hazai felsőoktatás - tágabb értelemben a közoktatás - része, igyekezett megfelelni mindenkor a vele szemben támasztott igényeknek. Igen tanulságos lenne nyomon követni ezen elvárások változását, átalakulását, fejlődését. A társadalmi, gazdasági és tudományos élet kihívásait, mint a felsőoktatás fejlődésének indukátorait dolgozatunkban nem áll módunkban részletesen kutatni és elemezni, mivel erre sem a téma, sem pedig a terjedelmi korlátok nem adnak lehetőséget. Mégis úgy érezzük, hogy nem tekinthetünk el az agrárműszaki felsőoktatás értelmiségnevelő funkcióját meghatározó objektív és szubjektív tényezők bemutatásától.

Amikor hazánkban is elhuzódó problémaként jelentkezett az extenzív termelési módról az intenzívra történő áttérés, javaslatok és határozatok születtek az átállás meggyorsítása és minél zökkenőmentesebb megvalósítása érdekében. Ennek szellemében látott napvilágot az MSZMP KB 1981. II. 31-i határozata, mely a távlati fejlesztés irányaként meghatározta ugyan a társadalmi szükségletekhez való rugalmasabb alkalmazkodást a felsőoktatás funkcióját illetően, de összességében a szakoktatás korszerűsítésével, a kutatás és a gyakorlat egymáshoz való közelítésével, diplomamegújítási lehetőségek megteremtésével fog-

lalkozott A határozat sem a vezetőképzés fejlesztését, sem pedig az értelmiségnevelési funkció fontosságát nem említi.

A Minisztertanács 2015/1981 /VI 19./ Mt. számú határozatából az agrárfelsőoktatásra vonatkozó feladatokat a MÉM Intézkedési Terv tartalmazza A Miniszteri Értekezlet ugyancsak foglalkozott az agrárfelsőoktatás távlati fejlesztéspolitikájának és képzési céljának koncepciójával 1982. III. 23-án. Az előterjesztés külön kiemeli a különféle szakértői csoportok segítő közreműködését az oktatás távlati fejlesztésére vonatkozóan. /Pl.: Összoktatói értekezlet, a MTESZ KÖB és a MTA Agrártudományok Osztálya részletes elemzésével és tartalmas javaslataival nyújtott segítségét említi./ A szóban és írásban előterjesztett vélemények azonban nem tartalmaznak utalást sem a vezetőképzésre, sem pedig az értelmiségnevelésre.

A 80-as évek elejére létrejött agrárfelsőoktatási intézményhálózatot - az egész magyar felsőoktatás szervezetével megegyezően - elsősorban hagyományok, másfelől objektív és részben szubjektív fejlesztési igények alakították ki A felsőfokú agrárszakemberek /okleveles- és üzemmérnökök/ felkészítése 3 általános agrár- és 3 szakirányú egyetem 10 egyetemi és 6 főiskolai karán, továbbá 3 önálló főiskolán, összesen 16 helyen folyt. Az oktatásban erősen érvényesült a szakosodás, mely szerint 29 szakirányban lehetett továbbtanulni és diplomát szerezni.^X

X 3. sz. melléklet

Az Állami Tervbizottság határozata alapján az agrárfelsőoktatásban felvételt nyert hallgatók száma a 70-es évek végétől a 80-as évek elejéig az alábbiak szerint alakult:

1975/76-os tanévben	2105 fő
1976/77-es tanévben	1880 fő
1977/78-as tanévben	1705 fő
1978/79-es tanévben	1705 fő
1979/80-as tanévben	1705 fő
1980/81-es tanévben	1705 fő
1981/82-es tanévben	1705 fő
1982/83-as tanévben	1645 fő
1983/84-es tanévben	1600 fő ^X

Szembevetendő az 1976-tól 1978-ig terjedő időszak jelentős hallgatói létszámcsökkenése, ami azzal magyarázható, hogy a MÉM 3 főiskolát és 4 szakot megszüntetett, ezzel együtt az oktatási intézmények objektumait más közép-, illetve felsőfoku oktatási intézmények részére adta át a hallgatói létszámmal arányos oktatói és dolgozói létszámmal együtt.

A beiskolázási létszámhoz hasonlóan alakult a végzettek létszáma is. Például 1982-ben 835 okleveles mérnöki és 870 üzemmérnöki diplomát adtak ki az agrárfelsőoktatás nappali tagozatán. A Munkaügyi és Szociálpolitikai Főosztály felmérése szerint ez a kibocsátási létszám 1990-

X Forrás: 38.560/3/1982. sz. MÉM Előterjesztés a Miniszteri Értekezlet részére

től csak részben pótolja majd a nyugdíjbamenőket az akkori mérnök-üzemmérnök arány esetén.

A MÉM Szakoktatási és Kutatási Főosztálya fontos fejlesztési feladatnak ítélte az agrárszakemberek felkészítésében, hogy - párhuzamosan a gazdasági változásokkal - az oktatásnak is meg kell újulnia, mivel erre nemcsak hazai, hanem nemzetközi méretű igény is jelentkezik. A reformok - a Főosztály által ellentmondásosnak ítélt törekvéseik ellenére - megegyeztek abban, hogy a jövő termelése az alapképzésben a mainál konvertálhatóbb tudású és általánosab szakmai műveltségű szakembereket igényel, mivel ez teszi lehetővé a munkaköri igényekhez jobban illeszkedő specializációt.

Empirikus vizsgálati eredményeink alapján ellentmondást látunk a MÉM Szakoktatási és Kutatási Főosztály 1982-es Iávlati Fejlesztési Programja és az 1979-ben 1983-ban és 1986-ban gépész üzem mérnök diplomát szerzett agrárműszaki értelmiségiek véleménye között. A korai specializációt semmi nem indokolta, és ma sem indokolja. A gyakorló üzem mérnökök véleménye az agrárműszaki egyetemi/főiskolai tantárgyi strukturáról az, hogy a hallgatóknak szilárd általános műveltséggel kell rendelkezniük, melyre szabadon építhetők az u.n. alapozó tárgyak. A kellő természettudományos ismerettel már rendelkező I.-II. évfolyamos hallgatók könnyebben bírkóznak meg a szaktárgyakkal.

Speciális ismeretek elsajátítására legalkalmasabbak a munkahelyek, hiszen a munkahelyi beilleszkedés egyik része a szakmai szocializáció.

A Főosztály prognosztizálása szerint az ezredfordulóra várható agrárjellegű végzettséget igénylő munkaterületek minőségi és mennyiségi változását - a társadalmi, gazdasági folyamatok komplex rendszerén belül - néhány körülmény már akkor is vélhetően meghatározta. Ezek közül említést érdemel a tudományos-technikai fejlődés, a folyamatos innováció szükségessége, a termelés vertikális és horizontális kiterjedésének növekedése, valamint a koncentráció és dekoncentráció növekedése.

Meghatározó jelentőségűnek tűnt a nyolcvanas évek elején még az agrárgazdaságban a tevékenységi kör sokrétűségének további szélesedése, a termelés volumenének várható növekedése, a mezőgazdaságnak a népgazdaságon belüli súlya, szerepe, csakúgy, mint a munkamegosztás további differenciálódása. A további fejlődést nagyban meghatározhatja az agrárterületeken működő vállalatok jövőképe.

A szakemberellátottság, a képzési vertikum tervezésénél már akkor figyelembe vették az új alapokra helyezett technikusképzési rendszert, amelyről azt remélték, hogy nagyszámú jólképzett középszintű vezető kibocsátását eredményezheti. Az új rendszerben képzett technikusok

munkába állásával felülvizsgálatra szorult egyes üzemmérnöki képesítésű szakemberek képzési aránya, illetve esetenként a képzés létjogosultsága is. Az agrárfelsőoktatási hálózat ugyanis a felsőfokú technikumok megszűnése után üzemmérnöki és mérnöki végzettségű diplomásokat készített fel.

Félreértések és nehézségek forrása volt az üzemmérnöki és mérnöki szint követelményeinek és egymásraépülésének még ma sem teljesen egzakt körülhatárolása. ezzel szorosan összefüggött az üzemi munkakörök pontosabb meghatározása is. Az ágazatnak a következő század elejéig prognosztizált diplomás szakemberszükséglete várhatóan meghaladja majd a 30 ezer főt.^X

Mivel az agrárműszaki felsőoktatással szemben támasztott követelmények racionalizálására, az agrártermelés oldaláról közelítve az értelmiségnevelési funkcióhoz, nem kaptunk világosan és tudományos alapossággal körvonalazható ismérveket, megvizsgáltuk, hogy korunk tudományos-technikai fejlődése milyen új funkciók betöltését és működtetését várja el az agrárműszaki felsőoktatástól.

Századunkat talán legjobban jellemzi - a maga pozitív és anyagi oldaláról tekintve - a technológia fejlődése, tökéletesedése. A technológia véleményünk szerint az a tudás és képesség, hogy a korábban elvi jelentőségű, vagy

X 1. és 2. sz. grafikon

kisebb méretekben, példányszámokban előállítható termékeket óriási tömegben és egyenletes minőségben állítják elő. Ez a fő jellemzője több iparágnek, például az autóiparnak, műanyagiparnak, az elektronikus iparnak, a gyógyszergyártásnak, a repülőgép gyártásnak, és szélesebb értelemben véve az élelmiszeriparnak, élelmiszertermelésnek is.

Ha azt próbáljuk megragadni, mit jelent ez a technológiai tudás, könnyen bizonyítható: ez képességet jelent arra, hogy tized-, század-, sőt ezredmikronok pontosságával lehessen hatalmas szám- és méretbeli tömegekkel dolgozni; tized- és századfokos hőmérsékleti pontossággal működni akár nagy terekben is; a legtisztább természeti környezetnél sok százszor vagy ezerszer tisztább viszonyokat teremteni gyártó vagy élő szervezetekkel dolgozó munkahelyeken, idegen anyagot csak százezres vagy milliós törtrész arányban tartalmazó, tökéletesen egyenletes szerkezetű, eloszlású alapanyagokat létrehozni nagy tömegekben.

Az előzőek alapján könnyen belátható, hogy mért vált olyan mértékben ketté a világ: azokra, akik ezt a rendkívüli tömegszerű precizitást létre tudják hozni és fenn tudják tartani, és azokra, akiknek mindehhez hiányzik még a mély, a részleteket is kezelni tudó, fegyelmezett tudásuk, és hosszú történelmi munkakulturájuk.

Ha tudomásul vesszük azt a tényt, hogy századunkban a szellemi munka válik egyre döntőbbé, a közoktatás szervezői, irányítói nem maradhatnak tétlenek a szükséges intézkedések meghozatalában. Különösen nagy felelősség hárul a felsőoktatásra, s azon belül is az agrárműszaki felsőoktatásra a szükséges strukturális változások felismerésében és a reformok, nevezetesen a tantárgyi struktúra mielőbbi átalakításában. Ezek a változtatások természetesen érintik az egyetemi, főiskolai értelmiségnevelő funkciókat is, hiszen nem csupán struktúra korszerűsítésről van szó. Az új kihívások az oktatás, nevelés, képzés tartalmi, módszertani modernizációját, másfajta oktató-hallgató viszonyt, és egészen új mentalitást feltételeznek.

A szellemi munka szerepének módosulása, az emberi munka jellegének megváltozása, mindazok a pontossági, finomsági fokok, bonyolult anyagi-, és egyéb, nem anyagi - például információs - kapcsolatok, amelyek az új technológia során szükségessé váltak és létrejöttek, eddig soha nem tapasztalt szellemi erőfeszítést igényelnek, méghozzá nemcsak minőségben, hanem mennyiségben is. Könnyen belátható, hogy hány feltételnek kell megfelelni ahhoz, hogy egy előállítási pontosságot 10, vagy akár 5 mikronról 1 mikronra csökkentsünk le. Mások lesznek az előállítási feltételek, esetleg már eleve más anyagokat kell alkalmazni, mások a tisztasági viszonyok és a hőmérsékleti jellemzők, melyeket figyelembe kell venni.

Minden egyes gondolatsor, mellyel új eszközt kívánunk létrehozni, egyben az elhanyagolások sorozatát hozza magával, hiszen a gondolat, a modell az egyszerűsítés útját járja, nem tekintve a hatások, kölcsönhatások áttekinthetetlen tömegére.

Egyes eljárások könnyen megvalósíthatók akár házi laboratóriumi körülmények között is, ha a finomságok, az előállítási mennyiségek olyan durva szintjén dolgozunk, amely elviseli ezeket a pontatlanságokat, elhanyagolásokat. Minden egyes pontossági lépcsővel az újabb megszorítások tömege lép be a gyártásba, vagy a munkavégzésbe, melyeket a technika korábbi szintjén még elhanyagolhatunk.

Az új nehézségeket külön-külön és együtt is le kell tudni küzdeni, hogy a várt minőségi és mennyiségi fejlődés megvalósulhasson. Ha ezt sikerül elérni, megoldódik a rejtély. Ettől válnak áruk és berendezések tartósakká, ettől lehet például egy félvezető-morzsan sok százezer funkciót összezsufolni, ettől válik lehetségessé jóminőségű hang- és képvisszaadás, a bejáratást nem igénylő, milliószámba előállítható, és évente csak egy karbantartást követelő kis fogyasztású személyautó, a szélsőséges időjárási viszonyok között is megbízhatóan üzemelő mezőgazdasági munka- és erőgépek nagy tömege. Ugyanígy említhetnénk a minimális mellékhatású gyógyszert, vagy az élel-

miszert, amely hosszú időn keresztül nem romlik, minőségét pedig megtartja.

A fejlesztési és előállítási műveletek részleteinek aprólékos kidolgozásához, a döntővé vált mellékjelenségek elemzéséhez óriási szellemi erőfeszítés szükséges. Ez a szükséglet mozgatja azokat a százezres kutatófejlesztő tömegeket, akik ma a haladásnak ezt a kevésbé látványos, nem egy-egy ember különleges szellemi teljesítményéhez, vagy szerencsés gondolatához fűződő fejlődést létrehozzák és szolgálják.

Az összefüggések másik oldala az, hogy a létrejött automatizált, gépesített technológiák ki is szorítják az embert azokból a munkafajtákból, amelyek mindeddig hagyományosak voltak. Így változik meg az ember feladata, a társadalom szerkezete, az ember képességeihez, életteljesítményéhez fűződő igények sora, és végül, de rendkívüli sullyal az a környezet, amely képes arra, hogy az új feladatokba illeszkedő, annak megfelelő embert előállítsa, kiképezze és fejlessze.

Az újfajta technológia a bonyolultságnak eddig nem tapasztalt fokát hordozza. Ez a bonyolultság megnyílvánul magában a termékben, és az előállítási folyamatban is. Ebből következik, hogy a bonyolultság ott van az előállítás szervezetében is, hiszen ennyifajta dolgot, ennyifajta tevékenységet autonóm kis csoportok, de még a korábban megszokott /akár tizezres nagyságrendű/ nagyvál-

lalatok sem tudnak már létrehozni. Mindaz a valóságot öltött szellemi és fizikai munka, amely ma már legegyszerűbbnek tűnő használati tárgyainkban is összpontosul, emberi ésszel gyakorlatilag már áttekinthetetlen, és még országos méretek között sem megvalósítható bonyolult szövevényt rejt magában..

A bonyolultságnak ez a foka fordulatot hozó következményekkel járt. A modern rendszerszemlélet eszközeivel is bizonyítható, hogy a bonyolultságnak ezt a megközelítő szintjén is lehetetlenné válik a dolgok olyan áttekintése és követése, ami a korábbi időszakokban az irányításban, az országok, vállalatok, embercsoportok szervezésében jellegzetes volt.

A korábban létrejött nagy szervezeteket, előállító-gyártó vállalatokat a központi irányítás még sikerrel tudta egy ideig kormányozni. Részben ebből is fakadt szadunk betegesen elfajuló, központilag irányított vállalati és diktatórikus politikai-társadalmi rendszere. Az ilyen szisztémák azonban éppen a bonyolultsági fok növekedésével, tehát a szellemi munka súlyának fokozódásával, a minőségi igények változásával sorra csődöt mondtak.

Az óriási együttműködési igények másfajta szervezeteket feltételeznek, nagy információs kapcsolatokkal, közös, nagyszabású jogi, pénzügyi, technikai, közlekedési infrastrukturákkal, autonóm, saját döntésű, de az együtt-

működés szükségleteit a napi gyakorlatban érzékelő és művelő egységekkel. Így kapcsolódik a technológiához, az emberi munka átrendeződéséhez az emberi autonómia és kooperáció összekapcsolódó igénye, az újfajta, sokarcú szervezetek létrehozása.

A munkaerő színvonalának hagyományos és történelmileg nehezen áthidalható szakadéka révén, tovább éleződik a technológiailag fejlett és fejletlen országok közötti ellentét. Bár az új technológiák egyfelől lehetővé teszik a kis szervezetek, autonómiák szuverén és együttműködő részvételét a világ szükségleteket kielégítő, nagy mechanizmusában, másfelől azonban rendkívüli előnyöket biztosítanak különleges koncentrációknak, amelyek ugyan belső szervezetüket tekintve szintén nem követelik már a régi, centralizált szisztémákat, de mégis olyan monopolhelyzetű technológiai belső együttműködést, és ezzel erőt tudnak összpontosítani, amellyel az egész világot befolyásolni képesek.

Az így kialakult versenyhelyzetben a fejlettebb és a kevésbé fejlett nemzetek, a nagyobb illetve a kisebb gazdasági, műszaki erők közti különbségek súlyosabbá válnak, és ezek példájára az egyes emberek jövőjét is egyre inkább képességeik határozzák meg.

Amíg az emberi munka alacsonyabb színvonalú volt, majdnem mindenki valamilyen módon megtalálta helyét a társadalomban, ha kellett gépiesebb feladatokkal, kiszolgálá-

lással, szerényebb szellemi, vagy fizikai adottságait,
képességeit tudomásul véve. Az automatizálás egyre inkább szükségtelenné, gazdaságtalanná és használhatatlanná is teszi az egyszerűbb munkafajtákat.

A technikai-technológiai fejlődés a 80-as évek közepétől kezdődően és napjainkban is arra mutat, hogy csak a valóban emberi színvonalat, emberi cselekvést követelő munkának lesz jövője. Hogy mennyire és milyen intenzitással fejleszthetők az emberi adottságok, készségek, s milyen módszerekkel, ez további kutatásokat igényel. Számunkra azonban nem lehet kétséges, hogy a feszültségforrások okozója lehet.

Az agrárműszaki felsőoktatásnak feladata olyan korszerű szakmai és általános műveltséggel rendelkező mérnökök kibocsátása, akik munkahelyükön a közvetlen előállítási, gyártási, karbantartási műveletek irányításán túl, megfelelő társadalomtudományi felkészültségük, értelmiségi attitűdjük révén tevőlegesen tudnak résztvenni a kevésbé kvalifikált, vidéken élő, mezőgazdaságban dolgozó ember munkakulturájának fejlesztésében, műveltségképük átalakításában, és - a fejlett technológiák alkalmazásának megtanításával - a részükre történő esélyegyenlőség biztosításában.

Fentiekkel érzékeltetni kívántuk a felsőoktatási intézmények, különösképpen a műszaki és agrárműszaki egyetemek, főiskolák felelősségét az értelmiségnevelő

funkció erősítésében, az egyetemi, főiskolai évek értelmiségi feladatokra történő felkészítésében, és az értelmiségnevelésben rejlő személyiségfejlesztési lehetőségek mind hatékonyabb kiaknázásában.

5. Az értelmiségnevelés lehetséges szinterei

Az agrárfelsőoktatási intézmények tantervében, vagy tantárgyi strukturájában mindezideig sehol nem jelenik meg az értelmiségnevelés direkt módon, annak ellenére, hogy az utóbbi évek kutatásai meggyőzően bizonyítják annak szükségességét, míg például a műszaki felsőoktatásban az értelmiségnevelést már óra-keret biztosításával tervezik.^X

Annak ellenére, hogy az agrárfelsőoktatásban órarendi keretek között még nincs lehetőség direkt módon értelmiségnevelésre, vagy más terminológiával élve értelmiségi szocializációra, egyetemünkön, főiskoláinkon mégis számtalan lehetőség áll rendelkezésre az értelmiségi attitűd tudatos és spontán módon történő elsajátítására.

A lehetséges értelmiségnevelési szinterek bemutatása előtt szükségesnek tartjuk a vizsgálandó populáció kiterjesztését a Nyiregyházi Mezőgazdasági Főiskolán korábbi években üzemmérnöki oklevelet szerzett gyakorló értelmiségiekre, mivel a lehetőségek változását legjobban így követhetjük nyomon.

A főiskolán 1979-ben, 1983-ban és 1986-ban végzett gépész- és repülőgépvezető üzemmérnökökről a kérdőíves adatfelvételt 1988/89-ben végeztük azzal a cél-

lal, hogy vizsgálati eredményeinket az értelmisségnevelés
lehetséges színtereinek és elért eredményeinek bemutatá-
sára felhasználjuk.

Úgy véljük, hogy a három különböző évfolyam esetle-
ges kiválasztása /N=229/ jól reprezentálja az 1978-88
között főiskolai oklevelet szerzett N=802 fős mintát.

Az adatfelvétel és -feldolgozás 1980/89-ben történt.
Az alábbi táblázat tájékoztatást ad arról, hogy az adott
időszakban hányan szereztek oklevelet a főiskolán. Ha a
8-10 %-os szelekciót figyelembe vesszük, kitűnik a két
szak és három évfolyam tanévenkénti összlétszáma, ami
N=260-280 fő közötti.

Az 1978-88 között oklevelet szerzett üzemmérnökök
megoszlása szakok és az államvizsga éve szerint

	1978	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	Össz.:
<u>Gépész /N/:</u>	41	40	58	60	71	69	61	64	65	59	69	657
<u>Rep.vez. /N/:</u>	24	21	20	24	17	11	26	19	23	20	20	225
<u>Összesen /N/:</u>	65	61	78	84	88	80	87	83	88	79	89	882

Forrás: MGF Nyilvántartás a kiadott oklevelekről 1988.

A kiválasztott minta jellemzésénél nem tartottuk fon-
tosnak a koedukáció szerinti külön kiemelést, mivel mindkét

szakra évenként legfeljebb 1 nőhallgató nyer felvételt, ami a férfi- és nőhallgatók adatainak elkülönített kezelését nem indokolja.

A rendelkezésünkre álló adatok ismeretében megállapítható, hogy a mezőtúri gépész-üzemmérnökök populációja beiskolázási létszám és végzős hallgatók száma szerint közel azonos, míg a Gödöllőn végzett gépészmérnökök létszáma mintegy kétszerese a feltüntetett mintának.

A kiválasztott populációt egy 10 témakör mentén csoportosított 60-70 ítemes kérdőívvel mértük fel. A vizsgálat egzaktságát növelte, hogy az egyes kérdés-csoportoknál a "Nem válaszolt" sehol nem ért el a 10 %-ot.^X

Diplomaszerzés éve	1979		1983		1986		Összesen		
Populáció /N/	N=61		N=80		N=88		N=229		
Átlag életkor /év/	31,45		27,78		24,65		27,12		
Életkor szélső érték /év/	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső	
	31	37	27	34	24	30	24	37	
Családi állapota	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	
	független:	14	22,95	14	17,5	23	26,1	51	24,27
	H á z a s :	42	68,85	63	78,75	61	69,3	166	72,48
Nem válaszolt:	5	8,19	3	3,75	4	4,54	12	5,24	

X 5.sz. melléklet

Figyelemreméltó a minta korösszetétele, amely részint 2-8 éves munkavégzéssel, agrárműszaki értelmiségiként szerzett tapasztalatokat tükröz. Ezek a tapasztalatok, melyeket nemcsak, mint értelmiségiek, hanem mint vezetők és felsőfokú végzettséggel rendelkező agrárműszaki szakemberek szereztek - azt igazolják, hogy az ilyenirányú visszacsatolásnak a jövőendő agrárműszaki felsőoktatás tantárgyi strukturájának kialakítása céljából nagy elméleti és gyakorlati haszna van

A válaszadók korösszetételén kívül azért tartottuk célszerűnek a családi állapot jelölését is, mivel az egyik kérdéscsoportra adott válaszok reálisabb értékelését nagyban megkönnyítette. A vizsgálat jól mutatja, hogy munkahelyén milyen felkészültség szükséges feladata ellátásához az alábbi feladatkörök arányait véve alapul:

Diplomaszerzés ideje /év/	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Összesen N=229	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Műszaki	18	29,5	25	31,2	22	25,0	65	28,38
Vezetői	24	39,3	32	40,0	36	40,9	92	40,17
Értelmiségi, humán vagy általános műveltség	14	22,95	19	23,75	25	28,4	58	25,32
Nem válaszolt	5	8,19	4	5,0	5	5,68	14	6,11

Szembetűnő, hogy a gyakorlatban eltöltött idő tapasztalatai alapján mindhárom populáció első helyre teszi a vezetői felkészültséget, ami az agrárműszaki értelmiségek hármas identitásából adódóan - jóval meghaladja az optimálisnak ítélt 1/3-os arányt, összesítésben: 40,17 %. Ezek az adatok igen figyelemreméltóak a közeljövőben remélhetőleg megvalósuló felsőoktatási tantárgyi blokkok kialakítása szempontjából.

Mivel ezek a tantárgyi blokkok a vizsgált időszakban még nem állnak rendelkezésre, csak indirekt hatásrendszerrel rendelkező, és a hivatalos tantervben nem szereplő értelmiségnevelési színterekről beszélhetünk, melyek közül a legjelentősebbeknek az alábbi szervezeti formákat és tevékenységi köröket ítéljük:

a/ Az oktatás

Anélkül, hogy az oktatás didaktikai vonatkozásait érintenénk, - hiszen kutatási tevékenységünk nem az egyetemi, főiskolai oktatás elméleti és gyakorlati kérdéseinek vizsgálatára irányul, - feltétlenül meg kell említenünk az oktatás értelmiségnevelő funkcióját.

A hallgatók számára meghatározó jelentőségűek lehetnek az előadások, kiscsoportos foglalkozások, gyakorlatok, ha azokon olyan kiváló szaktudással rendelkező tudós-pedagógus személyiségekkel találkozhatnak, akiknek példaértékű pozitív hatása alól a hallgatók nem tudják, de gyakran nem is akarják kivonni magukat.

Az érdeklődés felkeltése, a tananyag logikus szerkezetbe történő foglalása és adaptálása, annak következetes számonkérése, az érvek és ellenérvek tudatos alkalmazás-technikájának elsajátíttatása, - hasznos adalékul szolgálhat az értelmisségiekre jellemző személyiségjegyek kialakításához.

Egyetemi, főiskolai hallgatóságunk életkori sajátosságaitól nem idegen a példakép választás. Sokan választanak hallgató korukban példaképet jeles oktatóik közül, akikkel a későbbi életutjuk során is tartották a kapcsolatot, esetleg közös kutatási tevékenység révén, kollégális viszonyt is kialakítanak.

Jó példa lehet az értelmisségivé váló hallgató részére professzora előadói stílusa, megjelenése, tudományos és pedagógiai tevékenysége, kulturális és közéleti szerepe, politikai, morális beállítódásának korrekt vállalása, de az egész életvitele, és minden megnyilvánulása.

Az oktatási folyamatban történő aktív részvétel tanítja meg a hallgatókat az információhordozók gyors és hatékony használatára, az olvasási technikára, a rendszeres tanulásra, melyek szokássá válása később a permanens művelődés és önképzés alapja lehet.

Az elsőéves hallgatók igénylik is oktatóiktól azon módszereket, melyekkel az adaptáció leghatékonyabban végezhető, hiszen a középiskolából átkerülven a felsőoktatásba egészen másfajta tanulási technikát kell elsajátítaniuk, ha a számonkérések alkalmazásával - főleg a nagyobb tematikus egységek utáni szigorlatokon, záróvizsgákon - kell bizonyítaniuk felkészültségüket.

Sokat fejlődhetnek a hallgatók a különféle oktatási formák rendszeres látogatása révén nyelvi stílusban, kiejtésben, nyelvhelyességben és kifejezőképességben. Egy jövőendő értelmiségi fiatal számára hasznos lehet a későbbiek során, ha szép, tiszta orgánnummal, meggyőző módon tud érvelni munkatársai, beosztottjai előtt, mint ahogyan azt az egyetemi, főiskolai előadásokon tanárai stílusából elsajátíthatja.

Egy értelmiségi hivatásra készülő fiatal embernek gondot kell fordítania saját szomatikus nevelésére is, melyen nem elsősorban a testnevelést értjük, hanem inkább a jó kiállást, állóképességet, az egyenes, határozott testtartást és a beszéd közben alkalmazott helyes légzéstechnikát.

Erre is példaértékűek lehetnek az előadások, és más, személyközi kommunikációs alkalmak, melyek során pusztán emocionális indíttatásból is létrejöhet szemé-

lyes identitás a hallgató részéről. A beszélővel történő azonosulás pedig megkönnyíti és hatékonyá teszi a kommunikációt akár egyoldalú közlés esetén is

b/ Tudományos Diákkör

A bipoláris tanítási-tanulási folyamatnak azon területe, amely az oktatási folyamat speciális formájának tekinthető. Ám míg az előzőekben elsősorban a tanári aktivitás dominál a tudattartalmak közvetítésekor, és még kiscsoportos foglalkozások alkalmával is meghatározó, domináns az oktató szerepe, aktivitása, a TDK tevékenységet inkább a hallgatói aktivitás, kreativitás, önállóság és ötletgazdagság jellemzi.

A hallgató kutatási tevékenységét a témavezető oktató, kutató nemcsak verbális instrukciókkal segítheti, hanem olyan nonverbális információs jelekkel, gesztusokkal, melyek tömörségüknél fogva hatékonyabb irányítást, orientációt jelenthetnek a hallgató számára. Az így elsajátított metakommunikációs kódrendszer birtokában a jövővértelmeségi teljes habitusa kitágul, mely nagy segítséget jelenthet a későbbiek folyamán társadalmi és szakmai-munkahelyi szocializációjának minél gyorsabb, problémamentesebb megvalósításában.

A TDK-dolgozatok bemutatása külön felkészülést igényel, hiszen megtanítja a hallgatót a lényeg kiemelésére,

a tömör fogalmazási módra az időkorlátok ellenére is Különleges felkészülési módot jelent, ha a TDK-dolgozatot idegennyelvi környezetben kell bemutatnia a hallgatónak. Ebben az esetben meg kell tanulnia a szakterület szókincsét az illető ország nyelvén.

Az utóbbi évek negatív tapasztalatai alapján ezen a területen is halaszthatatlan fejlesztésre van szükség. Az idegennyelvi lektorátusoknak nem a nyelvtani formulák gyakoroltatása és a lexika fejlesztése lenne elsődleges feladatuk, hanem az illető szaknyelv magabiztos tudásszinten történő elsajátíttatása. Az agrárműszaki felsőoktatásban erre szinte kizárólag a Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskola repülőgépvezető üzemmérnökeinél találunk konkrét eredményeket.

c/ Vezetőképzés

Agrárfelsőoktatási rendszerünknek alapvető hiányossága, hogy a képzési struktúrában egyértelműen sehol nem jelenik meg a vezetőképzés, mint önálló tantárgyi blokk. Igaz ugyan, hogy az agrártudományi egyetemek hallgatói az üzemtanon belül foglalkoznak a vezetés elméletével, de gyakorlati módszerek elsajátítására már nem kerül sor. Ugyanígy a mezőgazdasági főiskolák a "Vezetési ismeretek" tantárgyban mintegy 30 órát szintű elsajátíttatására. Készségfejlesztésre, a külön-

féle vezetési stílusok és módszerek gyakorlati alkalmazására azonban többnyire már nincs lehetőség

Pályakezdő agrárműszaki értelmiségiektől tudjuk, hogy számukra a legnagyobb problémát nem a műszaki, technikai jellegű feladatok megoldása jelenti, hanem a kommunikációs képesség hiánya, és beosztott dolgozóik részéről az együttműködési készség megteremtése.

A főiskolán, az ifjúsági mozgalomban, autonóm módon szerveződő közösségekben lehetőség nyílik a vezetési ismeretek gyakorlati alkalmazására. Ez sokszor spontán módon létre is jön, bár az a véleményünk, hogy ezek a színterek már nem biztosítanak kellő lehetőséget a professzionális szintű, menedzser szellemű és mentalitású vezetőképzéshez, ami pedig a jövő agrárműszaki értelmisége számára az egyetlen követendő út lehet.

d/ Kollégium

A kollégium, mint az értelmiségivé válás egyik legfontosabb színtere, az agrárértelmiségiek vonatkozásában különösen jelentős nevelési területként jön számításba. Köztudott, hogy - a hazai felsőoktatási intézmények kollégiumi hálózatát figyelembe véve, - itt a legkedvezőbb a kollégiumi férőhely kínálat, országos viszonylatban is mintegy 75-80 %. Ez azt is jelenti, hogy a kollégiumi férőhelyre pályázók közül szinte minden hallgatónak tudnak férőhelyet biztosítani.

A 80-as évek romló gazdasági viszonyai között nagy anyagi terhet vesz le a szülők válláról, a kedvezményes kollégiumi elhelyezés lehetősége, hiszen a városi albérletek szinte megfizethetetlenek. A kollégiumi elhelyezés a mérsékelt térítési díj miatt - egyben esélyegyenlőséget is jelent, minden, nehéz anyagi körülmények közül érkező hallgatónak.

A hallgatók primér szükségleteinek biztosításán túl a kollégium a demokratikus módon szerveződő autonóm mikroközösségek tagjainak legfontosabb intézményi és értelmiségi szocializációs színtere ^X

A hazai kollégiumi mozgalom irányítóinak, az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság sajátosan szerveződött regionális munkaközösségi rendszerén

X 6. sz. melléklet

keresztül sikerült elérniük, hogy rendszeressé váljon a hálózat irányító-tanácsadó tevékenysége. Nagy segítséget jelent az agrárműszaki felsőoktatási kollégiumokban lakó hallgatóknak, hogy érdekeiket és elképzeléseiket érvényesíteni tudják.

A kollégiumban működő önkormányzati rendszer lehetőséget nyújt a kollégistáknak az alulról jövő kezdeményezések érvényesítésére, és a szintképviselők, valamint a kollégiumi bizottság tagjainak választásakor a jelölési és választási technika elsajátítására, ami szintén részben értelmiségi, részben vezetői feladat.

A hazai felsőoktatási intézmények kollégiumaiban működő kultúrális, művészeti tevékenységi körök munkájába nem kollégista hallgatók is bekapcsolódhatnak. A kollégiumok kisugárzó hatására jellemző, hogy ilyenirányú tevékenységük a település életére is kihatással van. A kollégiumi kultúrális tevékenység felméréséhez, amit a MÉM Szaktárcához, valamint a Kelet-magyarországi Területi Munkaközösség kollégiumaiban végeztünk, kérdőíves adatfelvételt alkalmaztunk.^X

A tradicionális kollégiumi kultúrális szerveződések, csoportok sorában feltétlenül említést érdemelnek a studiók, melyek nemcsak mint információ-hordozók, hanem mint a szerkesztett műsorok, vetélkedők, riportok bemutatásának közkedvelt eszközei jönnek számításba.

X 7. sz. melléklet

Különösen az utóbbi 5-6 évben váltak népszerűvé a kollégiumi számítástechnikai laborok és mini nyelvi laborok. Befogadóképességük 10 fő alatt van, de legnagyobb előnyük, hogy működésük, nyitvatartásuk nem függ az oktatók, alkalmazottak munkaidejétől, tehát folyamatosan üzemelnek, akár hét végeken, vagy éjszaka is.

Kollégistáink az aktív és passzív relaxáció több lehetősége közül is választhatnak. Sikeresek a különféle táncanfolyamok, melyeken a standard és legújabb táncokon kívül viselkedéskultúrát, öltözködéskultúrát és illemtant is tanulnak a hallgatók.

A műholdas adások vételére alkalmas zárt TV-lánc, kapcsolódva a városi kábel-TV-hez, nemcsak információ-szerzésre vagy szórakozási célokra alkalmas, hanem idegennyelv tanulási lehetőségeket is biztosít.

Általában a kollégium ad otthont az ismeretterjesztő előadásoknak, a filmklub ankétjainak és más kamara jellegű prózai vagy zenés előadásoknak, bemutatóknak is, mivel ezekre rendszerint az esti órákban kerül sor.

Hagyománya van szinte valamennyi agrárfelsőoktatási intézmény kollégiumában a fotó szakköri tevékenységnek, ahol nemcsak művészi fotók felvételével és kidolgozásával foglalkoznak, hanem a TDK- és szakdolgozatokhoz szükséges reprózást is elvégzik a hallgatók, többnyire önállóan, hiszen a technikai és anyagi feltételek biztosítottak.

A korábbi években oly divatos filmklubok fokozatosan átalakulnak videoklubokká, mivel a videotechnika kezelése egyszerű és a felvételek elkészítéséhez - a kamerán és videoszalagon kívül nincs is szükség másra. - A hallgatók minden eseményt, amely számukra jelentősnek ígérkezik, ílymódon örökítenek meg, miközben elsajátítják a videózás mesterségbeli fogásait az oktatástechnikai Központ szakemberének irányításával.

Összességében elmondhatjuk, hogy az agrárfelsőoktatási intézmények kollégiumai megfelelő feltételeket biztosítanak a felsőfokú tanulmányok eredményes elvégzéséhez, miközben jelentős színterei az intézményi, szakmai és értelmiségi szocializációnak is.

Mivel a kollégiumi tagsági viszonyt minden évben megújítják, a kollégisták, így a különböző kollégiumi tevékenységi körökbe is tanév elején jelentkezhetnek a hallgatók kérdőív és jelentkezési lap egyidejű kitöltésével. X XX

e/ Közművelődés

Az értelmiségnevelés céljait talán legközvetlenebbül a közművelődési tevékenység szolgálja. Nagy utat tett meg a művelődéspolitika harmadik szektorában helyet foglaló közművelődés /a tudománypolitika, az oktatáspolitiká és a művészetpolitika mellett, B.J./, amit

X 8.sz. melléklet

XX 9.sz. melléklet

a fogalom változása nemcsak tartalmilag, de formailag is tükröz.

A kezdetben népnevelés legfőbb célkitűzése a hiányzó alapműveltség pótlása, az analfabétizmus felszámolása volt. Később a népművelés, mint új, de csak átmeneti terminológia vonult be a népnevelés helyére. Ugyanúgy, nagy tömegekhez szólt, de talán már magasabb szintű ismeretek átadására is vállalkozott.

Igazi tartalmi és módszerbeli változást a legújabb elnevezés hozott, amelyben a közművelődés már azt jelenti, hogy nem elsősorban passzivitásra épít a népművelő, mint azt korábban tette, hanem önálló, aktív és permanens részvételt felételez a művelődni vágyó részeről. Jelentős fejlemény, hogy megteremtődött a közművelődés intézményrendszere is.

A hetvenes évek közepétől - vélhetően 1976. évi Közművelődési Törvény hatására megélénkült hazánkban a közművelődési-kultúrális-művészeti tevékenység.

A közoktatási intézmények, köztük a felsőoktatás is aktivizálódott. 1977-ben megalakult az Egyetemi Főiskolai Közművelődési Bizottság /EFKB/, mely éveken keresztül irányította, koordinálta az egyetemeken, főiskolákon folyó közművelődési, művészeti tevékenységet.

1978-ban megalakult az Agrárfelsőoktatási Intézmények Közművelődési Bizottsága /AIKB/, hasonló céllal, mint az EFKB. Rendszeres és folyamatos segítő-tanácsadó

tevékenységével nagyban hozzájárul ahhoz, hogy ma már az agrárfelsőoktatási intézményekben aktív közművelődési, művészeti munka folyik.

Az AIKB irányításával az agrárfelsőoktatási intézmények kétévenként rendezik meg az Országos Agrár Kultúrális Napokat /AKN/, és 1980-tól - szintén kétévenként az Országos Agrár Közművelődési Tábor /AKT/.

Mindkét országos rendezvény jelentős tömegeket mozgat meg valamennyi agrárfelsőoktatási intézményben, hiszen nem csupán 3-4 napig tartó rendezvény jelent a résztvevőknek és szereplőknek meghatározó élményt, hanem maga a felkészülés is. Sajnálatos, hogy az Egyetemi Főiskolai Közművelődési Bizottság a 80-as évek közepén megszűntette működését. Ezzel annak lehetősége is kétséges-sé vált, hogy a Művelődési Minisztérium fennhatósága alá tartozó egyetemek, főiskolák hallgatói országos kultúrális-művészeti bemutatókon vehessenek részt. Bár a 80-as évek közepére az amatőr művészeti mozgalom hanyatlásának tüneteit országosan regisztrálták, az igazi ok mégis inkább az anyagi források kimerülése. Az akkori helyzetet jól reprezentálja empirikus kutatásainkból vett interjúrészlet:

/30. sz. interjú. K= kérdező, I= interjúalany/

42 éves, MR osztályvezető, rendező/1985/

K: Ön ez év tavaszán a diákszínpadok szekció zsűrielnökeként résztvett Mosonmagyaróváron az Agrár Kultúrális Napokon. Hogyan látja az egyetemi, főiskolai amatőr művészeti

mozgalom jelenét és jövőjét?

I: Kevés segítséget kap az amatőr művészeti mozgalom; bár az agrárosoknál a legtöbb helyen megkapják a megfelelő anyagi támogatást.

K: Beszélhetünk-e manapság tágabb értelemben a kultúra devalválódásáról?

I: Amitől a pénz devalválódik, az árubeségtől, az egyes kultúrális ajánlatok is devalválódnak a ráfordított idő csökkenése miatt. Ez a polarizálódás visszafordíthatatlan. Meg kellene vizsgálni, hogy milyen csak szórakoztatási formák hordoznak még közösségteremtő funkciót.

K: Mit tudunk a csoportok életéről?

I: Csoportokon belül megváltozott a közérzet. Sértődöttek, kivonulók, szembenállók gyülekezete. Ezek a feszültségek látenszen eddig is megvoltak, ma ezek a demokratizmus gyermekbetegségei.

K: Lát-e továbblépési lehetőséget, s ha igen, milyen motívumokkal élhetünk?

I: A módszer lehet akár tábor, akár továbbképzés Nyíregyházán, ahol a kellő segítséget megkapják. Ezt a Pantomim

együttes, a zenészek és versmondók állítása szerint is méltán megerősíthetem. De szívesen segít a Magyar Rádió is, ha levélben, vagy személyesen felkeresnek.

Annak ellenére, hogy a 70-es évek végén, 80-as évek elején már birtokában voltunk több olyan információnak, melyek a romló gazdasági helyzet következményeként az agrárfelsőoktatási intézmények közművelődési-művészeti tevékenységének hanyatlását prognosztizálták, mi magunk nem hittük, hogy a csökkenő anyagi támogatás jelentős mértékben befolyásolhatja majd közművelődésünk fejlődését, amatőr művészeti csoportjaink és együtteseink tevékenységét.

Az 1981/82-es tanévre kiterjedő felmérés, melynek adataiszolgáltatási munkáiban az AIKB megbízásából résztvettünk, azt igazolja, hogy az agrárfelsőoktatási intézményekben népszerű a tanórán kívüli közművelődési tevékenység.

Kultúrális jellegű tartós kisközösségek az agrárfelső-
oktatási intézményekben. /1981/82-es tanév/

a=a csoportok száma, b=taglétszám, C=a csoportok tagjai-
nak aránya az intézmény hallgatóihoz viszonyítva, %-ban

Intézmény	Ismeret- terjesztő		Amatőr műv.-i		Egyéb		Össz.		C
	a	b	a	b	a	b	a	b	
Gödöllői ATE	8	211	6	158	1	32	15	401	32,0
Debreceni ATE	2	58	3	95	1	50	6	203	45,0
Keszthelyi ATE	4	109	5	115	1	51	10	275	57,8
Állatorvostud. Egy.	2	25	2	18	2	130	6	173	30,0
Erdészeti és Faip E.	2	16	4	57	5	52	11	125	24,6
Kertészeti Egy.	1	70	6	210	6	215	13	495	60,7
Mosonmagyaróvári E.K.	2	33	4	72	1	14	7	119	45,2
Kaposvári MGF.	5	117	7	108	1	62	13	287	95,3
Nyíregyházi MGF	6	115	2	39	1	10	9	164	78,8
Gyöngyösi Főisk.Kar.	1	15	2	32	1	20	4	67	33,7
Hódmezővásárhelyi F.k	1	15	3	68	1	56	5	139	62,6
Székesfehérvári F.k.	1	49	2	17			3	66	38,2
Mezőtúri F.k.	3	116	5	64			8	180	72,6
Szarvasi F.k.	5	184	4	55			9	239	68,3
Kecskeméti F.k.			4	59	1	18	5	72	21,4
Élelmiszeripari F.k	1	23	1	17			2	40	11,5
Együtt:	44	1156	60	1184	22	710	126	3050	45,4

Forrás: AIKB felmérés Balla G T /7/ 79 p.

Az AIKB-felmérés arról tanúskodik, hogy a 80-as évek elején az agrárfelsőoktatási intézményekben nagyszámú tartós kisközösségben több, mint háromezer hallgató tevékenykedik. Ez még akkor is tiszteletreméltóan magas részvételi arány, ha tudjuk, hogy van olyan hallgató, aki 2-3 tartós kisközösségnek is tagja.

A helyi rendezvények, bemutatók száma is meglehetősen magas, a Gödöllői ATE-n majdnem eléri a kétszázat, de a Nyíregyházi és Mezőtúri Mezőgazdasági Főiskolán is meghaladja az ötvenet, ami -lo tanítási hónapot véve alapul - több, mint heti 5 rendezvényt jelent. Ezeket a rendezvényeket elő kell készíteni, meg kell szervezni és szervezett rendezői gárdával le kell bonyolítani. Mindez jó alkalmat jelent a vezetői-szervezői készségek fejlesztésére és az értelmiségi képességek kialakítására.

A fentebb már említett Agrár Kultúrális Napok, és a nyári Agrár Közművelődési Táborok nagy népszerűségnek örvendenek, amit az is bizonyít, hogy mindkét országos rendezvény folyamatosan megrendezésre kerül. Az alábbi csoportosítás áttekintést ad az eddigi rendezvények helyszínéről és időpontjáról.

Agrár Közművelődési Táborok

1978. Székesfehérvári Főisk.

1980. Mosonmagyaróvári E.Kar

1982. Gyöngyösi Főiskola

1984. Szarvasi Főisk.-i Kar

Agrár Kultúrális Napok

1979. Gödöllői ATE

1981. Gödöllői ATE

1983. Gödöllői ATE

1985. Mosonmagyaróvári E.Kar

1986. Nyíregyházi Mg. Főisk.

1987. Debreceni ATE

1988. Mezőtúri Főisk. Kar

1989. Kaposvári F.Kar

AKN-en résztvevők száma: 600-800 fő alkalmanként

AKT-n résztvevők száma: 80-100 fő alkalmanként.

A sikeres szereplések mellett néha problémák is adódnak ezeken a rendezvényeken, elsősorban szervezési okokból. A részvételi költséget az oktatási intézmény rendszerint átutalja, de általában sem a szereplők, sem a szervezésért és felkészülésért felelős oktatók, közművelődési titkárok nem részesülnek kellő elismerésben. Ennek érzékeltetésére álljon itt két rövid interjú részlet:

22 éves, abszolutóriumot tett gépész üzemmérnök hallgató az államvizsga napján /1981/

I: ... Itt a főiskolán nem minden tanár nézi jó szemmel, ha a szakmán kívül bármivel is foglalkozunk. Engem épp most rugtak ki az államvizsgán, mert elementem Gödöllőre szerepelnem az AKN-re, és utána májusban a vegyeskarral Finnországba.

K: Nem lehet, hogy tulságosan is elhanyagolta a tanulást, sokat hiányzott, és az évvégi vizsgái is gyengén sikerültek?

I: Mindig 3,5 és 4-es közötti tanuló voltam. Az évvégi eredményem is jó, 3,85. Nem, itt inkább arról van szó, amit egyik tanárom, aki tagja volt a bizottságnak, nyíltan hangoztatott: "A gépész üzemmérnöki szakma nagyon komoly dolog, nem tűr meg mást. Különben is, valaki vagy zenész lesz, vagy gépész."

K: Ezek szerint a másik két kollégát is megbuktatták az államvizsgán, hiszen ők is voltak Gödöllőn és Finnországban is?

I: Nem, ők már sikeres államvizsgát tettek, mivel ők repülőgépvezetők, és más államvizsga bizottság előtt feleltek, melynek tagja az intézet igazgató, aki nagy zenekarát

51 éves oktató, Közművelődési Bizottság elnöke/1979/

I: Úgy érzem, a főiskolán már nem érdemes tovább folytatnom a közművelődési tevékenységet. Pedig a stúdió hetenként jelentkező zenetörténeti sorozatának nagy sikere volt, mindig egyenes adásban ment.

K: Úgy hírlik, Ön nagy szakértője az irodalomnak is

I: Az elmúlt években több helyre hívtak vers- és prózamondó versenyek zsűrijébe, ahol valóban jól éreztem magam. Itt a kollégiumban is rendeztek tavasszal 3 fordulós versenyt, melynek győzteseit javasoltuk a gödöllői AKN-re.

K: Mi hát elkeseredésének oka?

I: Az AKN-re való felkészülés jól sikerült. Több díjat is elhoztunk. Szomorú, és egyben bosszantó, hogy G.H. csak odaútra biztosított számunkra autóbust. Visszaútra nem. Ezért Budapesten keresztül HÉV-vel, villamossal és vonattal kellett haza utaznunk. Nem tudtunk mit kezdeni a színpadi kellékekkel, a néptánc ruhákkal és a hangszerekkel.

A közművelődés értelmiségnevelő funkciójánál feltétlenül említést érdemel a 104/1976/MK. 1./ OM.sz. utasítás értelmében szervezett Népművelési ismeretek, és az ezt kiegészítő Téli népművelési gyakorlat. A Népművelési Intézet irányítása mellett szinte valamennyi felsőoktatási intézmény biztosítja hallgatói részére az anyagi, és egyéb feltételeket. Az általában művelődési házaknál eltöltött 8-10 nap alatt gazdag tapasztalatokra tesznek szert a leendő mérnökök, üzemmérnökök, és ízelítőt kaphatnak a rájuk váró értelmiségi feladatokról is.

Sajnálatos, hogy a Téli népművelési gyakorlat a 80-as évek közepén fokozatosan elveszti népszerűségét, elsősorban anyagi okok miatt

Hallgatói igényt jelez, hogy a Közművelődési ismeretek spec. koll.-ra mindig annyi jelentkező van mindkét főiskolán, hogy néhány hallgatót át kell irányítani más spec. koll.-ra. A népművelés szakos oktató által vezetett foglalkozások egy része gyakorlati jellegű, melynek keretében klubokba, művelődési házakba, és más közművelődési intézményekbe látogatnak a spec. koll. résztvevői. Tapasztalataikról feljegyzést készítenek, esetleg riportot, esettanulmányt írnak

A Közművelődési spec. koll. hallgatói által készített dolgozatok közül kiragadott néhány cím, illetve téma: /1983, Nyíregyháza, MGF/

1. A Nagyhegyesi Vegyeskórus
2. Beszélgetés a munkásművelődésről

3. Vállalkozások a közművelődésben
4. A népművelő etikája
5. Jegyzetek a színjátszásról és a munkásokról
6. A falun élő és dolgozó fiatalok szórakozási lehetőségei
7. Pozitív és negatív jellegű kultúrális jelenségek
8. TV-ismeretterjesztés
9. Félúton, de a kocsmához közelebb
10. A budapesti szabadegyetem /1902-1913/
11. A cigányság lehetőségei
12. Az ifjúság és a film
13. Művelődési központok belső élete
14. Ki a művelt ember
15. Programozott oktatás az oktatási folyamatban
16. Hagyományörzés, népi együttesek, népszokások

Adatok az agrárfelsőoktatási intézmények kulturális nevelőmun-
kájának személyi és pénzügyi ellátottságáról
1981/82-es tanév

a= főfoglalkozású népművelők b= mellékfoglalkozású népművelők
c= a közművelődési költségvetésből egy hallgatóra jutó összeg
Ft-ban

Intézmény	a	b	c
Gödöllői ATE	2	4	260
Debreceni ATE	1	6	99o
Keszthelyi ATE	1	4	39o
Kertészeti Egyetem	1	5	143o
Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskola	-	4	58o
Mezőtúri Főiskola	-	4	56o
Erdészeti és Faipari Egyetem	1	1	18o
Mosonmagyaróvári Egyetemi Kar	0	2	3oo
Kaposvári MGF. Kar	1	1	25o
Gyöngyösi Főiskolai Kar	-	-	13o
Hódmezővásárhelyi Főiskolai Kar	-	1	162
Székesfehérvári Főiskolai Kar	-	1	17o
Szarvasi Főiskolai Kar	-	1	7o
Kecskeméti Főiskolai Kar	1	-	26o
Élelmiszeripari Főiskolai Kar	-	1	51
Állatorvostudományi Egyetem	-	1	16o
Agrárfelsőoktatás együtt N	8	36	
Intézményi átlag:	0,5	2,25	371

Forrás: B.G. T. /7./

Annyi bizonyos, hogy a közművelődés szerepe az értelmiségivé válás folyamatában nem csökken, amit az agrárfelsőoktatási intézmények jól érzékelnek, a hallgatók közművelődési tevékenységét mindig kellő súllyal veszik figyelembe az értelmiségi szerepre történő felkészítésnél. Ennek jele, hogy a 80-as évek kezdetétől már valamennyi agrárfelsőoktatási intézményben legalább mellékfoglalkozású, képesített népművelő irányítja az intézeti és kollégiumi közművelődési tevékenységet. Az agrárműszaki felsőoktatásban főhivatású népművelők tevékenykednek, akik egyben a Közművelődési Bizottság titkári funkcióját is betöltik.

f/ Szervezetek

Nagy segítséget jelent hallgatóink értelmiségi feladatai elsajátításában és későbbi vállalásában, ha már az egyetemi, főiskolai évek alatt tagjai lesznek valamely tudományos, szakmai vagy ismeretterjesztő közösségnek, szervezetnek. /Itt elsősorban az országos és regionális szervezetekre gondolunk. B.J./

Már a felvételi vizsgát követően módja van betekinteniük a hallgatóknak az illető felsőoktatási intézményen kínálgzó lehetőségekbe. Mind a diákvezetők, mind pedig a társadalmi funkciót ellátó oktatók az ilyenkor szokásos tájékoztatókon elfogadnak jelentkezési kérel-

meket a MAE, a TII, a MTESZ vagy a Mezőgazdasági Múzeum-Baráti Kör tagságára.

A különvéle szervezetekben végzett tevékenység sok élményt nyújt a jövőendő agrárértelmiséginek, mely az itt szerzett tapasztalatok révén mind a kutató-alkotó munkában mind pedig az értelmiségi lét kiteljesítésében nagy segítséget jelent.

g/Egyéb színtere

Az oktatáson kívüli lehetőségek közül meg kívánjuk említeni azokat a területeket is, melyek az értelmiségivé válás folyamatát nem állandó jelleggel segítik, mivel nem biztosítanak rendszeres alkalmat, de különleges, sokszor megismételhetetlen jellegüknél fogva kedvező légkört teremtenek az új ismeretek intenzív befogadására.

Mindenek előtt említést érdemelnek a szakestek, melyeket általában félévenként 1-2 alkalommal rendeznek. Van úgy, hogy évfolyamonként és szakonként külön-külön. Ezeken a szakesteken nem csak szakmai kérdésekről esik szó, hanem az agrárműszaki értelmiségi pálya szinte valamennyi aktualitásáról.

Színesítik ezeket a szakesteket elismert szakemberek, kutatók, tudósák, professzorok élményszerű beszámolói, előadásai, s ezeket követő ankétok, beszélgetések. Sok hallgató ekkor kap ötletet kutatási területe megválasztásához, szakdolgozati témájához.

A szakesteken résztvevő hallgatók és oktatók,
- ha a meghívott előadó külföldi - alkalmazhatják
idegennyelvi tudásukat, akár személyes kommunikáció
útján, akár a bemutatott - általában nem szinkroni-
zált - video anyag megtekintésekor.

Valamennyi agrárfelsőoktatási intézmény rendel-
kezik külföldi egyetemi, főiskolai kapcsolatokkal.
A Gödöllői ATE-nak, és mindkét főiskolai gépész kar-
nak több szocialista országgal van szakmai kapcsolata
Nyugati egyetemi kapcsolatokkal csak a Gödöllői ATE
rendelkezik Itt is érvényesülnek bizonyos negatív
regionális hatások, melyek mindig a fővárostól távo-
labb eső oktatási intézményeket juttatják kedvezőt-
lenebb helyzetbe. Pedig a külföldi tanulmányutak, ok-
tatói és hallgatói cserék anyagi ráfordítása megtérül,
mind a szakmai, mind az idegennyelvi ismeretek gyara-
pítása révén

Nemcsak mi, de nyugati partnereink is keresik ve-
lünk a kapcsolatot. Hogy ez a kapcsolatfelvétel sokszor
milyen jelentéktelennek tűnő okok miatt hiúsul meg,
álljon itt példaként egy interjúrészlet:

28 éves, Megyei KISZ Bizottság munkatársa
gépész üzemmérnök, volt főiskolai hallgató /1988/

I: A múlt nyáron gépész üzemmérnököket kerestek
dániai munkára, államközi szerződés alapján,
valutáért De az egyesség és az üzlet mégsem
jött létre, Jelentkező mégcsak akadt, de kö-

zülük csak ketten tudtak angolul, pedig még alapfoku nyelvvizsgabizonyítványt sem kértek volna, csak némi nyelvtudást.

K: Vajon milyen munkára keresték őket?

I: Az összes számításba jöhető szántóföldi gépmunkát végezniük kellett volna a talaj-előkészítéstől, a vetéstől, a talajmegmunkálástól egészen a növényvédelemig. Sőt a gépi betakarítás és szállítás is feladatuk lett volna. A dán farmereknek ilyen munkákra egy sima traktoros már kevés. Nyelvtudással rendelkező, kvalifikált munkaerőt keresnek, mert minőségi munkavégzést várnak. s egyuttal az értékes gépek szakszerű üzemeltetését és karbantartását is.

h/ Idegennyelv tanulás

Az európai és világszínvonaltól való elmaradásunk egyik legfőbb oka az idegennyelvek tudásának hiánya.

A dolgozatnak nem közvetlen célja az agrárműszaki értelmiség, és hallgatóink idegen nyelvtudásának vizsgálata.

De hogy mennyire fontosnak tartjuk, példa rá, hogy a kollégiumi pályázatokon külön rákérdezzünk a kollégiumba jelentkező hallgatók nyelvtudására és annak szintjére.

Jellemző a kitöltött pályázati lapokra, hogy hajlamosak hallgatóink elhallgatni valamely idegennyelvi ismeretüket, tudásukat. A legtipikusabb példa erre, hogy az

orosz nyelvtudásukat nem regisztrálják, még sokszor arra a kérdésre sem válaszolnak, hogyha a kérdés így hangzik: "Milyen idegen nyelvet tanult?"

Ismeretes, hogy ifjú, vagy felnőtt korban milyen nehézségekbe ütközik egy idegennyelv akár középfokú elsajátítása is. Ha nem állnak rendelkezésre a szükséges feltételek, a hallgatók meghátrálnak, és felhagynak bármilyen idegennyelv tanulásával.

Mint korábban már utaltunk rá, az agrárfelsőoktatási intézmények igyekeznek megteremteni a nyelvtanulás objektív személyi és tárgyi feltételeit. Ennek ellenére - a 80-as évek elején készült MÉM felmérés szerint - az agrárfelsőoktatási intézményekben tanuló több mint ötezer nappali tagozatos hallgató közül csak mintegy hetven rendelkezik idegennyelvből nyelvvizsgával.

Meghatározó egy kis ország számára, hogy mennyire tud kitekinteni a világba és mennyire képes az ott alkalmazott technológia. de tágabb értelemben az egyetemes kultúra megismerésére, elsajátítására és továbbadására. Vizsgálati eredményeinket az alábbi adatokkal támasztjuk alá.

Idegennyelv tudása /beszél, ír, olvas, fordít/

orosz, angol, német, egyéb idegen nyelven:

/1988 /

Diplomaszerzés ideje /év/	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Össz: N=229	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Alapfokon	32	52,45	19	23,75	46	52,57	97	42,3
Középfokon	4	6,55	8	10,0	12	13,6	24	10,2
Felsőfokon	0	0	0	0	0	0	0	0
Nem válaszolt	25	40,98	53	66,25	30	34,0	108	47,16

Az alap- és középfokú nyelvtudás megítélésénél némiképp módosul a kép, ha kiegészítésként közöljük, hogy a mért populáció tartalmazza a repülőgépvezető hallgatókat is, akiknél az angol nyelvvizsga - a MALÉV-hoz történő jelentkezésük esetén - már 1979-ben is követelmény volt.

A repülőgépvezetők aránya a három populációt alapul véve 1979-ben 21 fő, 1983-ban: 11 fő, 1986-ban 23 fő.

Meglepő a nem válaszoltak magas aránya Vizsgálatunknál tudatosan választottuk ezt a kérdéstechnikát, mivel úgy véltük önmagáról negatívan senki nem nyilatkozik szívesen

Idegennyelvhez történő viszonyulás: /1988/

Ennél a kérdéscsoportnál arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezettek hogyan viszonyulnak az idegennyelvekhez

Angol nyelv:

Diplomaszerzés ideje /éve/	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Összesen N=229	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Tanult	25	40,9	16	20,0	28	31,8	71	31,0
Tanul	21	34,4	24	30,0	30	34,0	75	32,7
Tanulna	7	11,4	34	42,5	27	30,6	68	29,6
Nem válaszolt	8	13,1	6	7,5	3	3,4	17	7,42

A mérési adatokból kitűnik, hogy 29,6 %-nak nincs lehetősége az angol nyelv tanulására, bár szeretné

A régebben végzettek nagyobb bizonytalansága azt jelzi, mintha ők már letettek volna az angol nyelv tanulásáról.

Az évjáratok szerinti populációk százalékos arányai-nak egymáshoz történő hasonlítása nem ad valós képet, mivel a mért minta lényegesen eltér egymástól. Ezért célszerű figyelembe venni az összesítésben közölt eredményeket és arányokat.

Idegennyelvhez történő viszonyulás: /1988/

/A főiskola Idegennyelvi Lektorátusán gépész hallgatóknak csak orosz, repülőgépvezető hallgatóknak pedig csak angol és orosz nyelv tanulása biztosított/

Német nyelv:

Diplomaszerzés ideje /éve/	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=80		Összesen N=229	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Tanult	15	24,59	21	26,25	19	21,59	55	24,01
Tanuls	7	11,47	3	3,75	11	12,5	21	9,17
Tanulna	27	44,26	43	53,75	50	56,81	120	25,40
Nem válaszolt:	12	19,67	13	16,25	8	9,09	33	14,41

A német nyelv iránti érdeklődés elsősorban a fővárosból vagy a Dunántúlról érkező hallgatók körében tapasztalható. Az érdeklődők részére a Kollégium rendszeresen indít nyelvtanfolyamokat, külső óraadó bevonásával.

A 80-as évek elején szűnt meg a kapcsolat a Német Demokratikus Köztársaság egyik gyümölcsstermesztési kombinátjával, amely a kiutazási lehetőségeket, és a német nyelv gyakorlásának lehetőségét is csökkentette.

Idegennyelvhez történő viszonyulás:

A vizsgált időszakban a főiskola csererelációval rendelkezik a Kisinyovi Mezőgazdasági Főiskolával.

Orosz nyelv

Diplomaszerzés éve	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Összesen N=229	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Tanult	56	81,9	72	90,0	87	98,8	215	93,88
Tanul	0	0	2	2,5	0	0	2	0,87
Tanulna	0	0	0	0	0	0	0	0
Nem válaszolt	5	8,19	6	7,5	1	1,13	12	5,25

1983-tól cserekapcsolat létesült a Leningrádi Polgári Légiközlekedési Akadémiával, amely azonban hallgatókra nem terjed ki.

A kötelező orosznyelv tanulás és a mérési adatok között mutatkozó ellentmondás oka, hogy a gépész hallgatók között a vizsgált időszakban több SZET-es hallgató is volt, akik közül sokan osztatlan tantervű általános iskolába jártak, és így soha nem tanultak orosz

Idegennyelvhez történő viszonyulás:

Az egyéb nyelv kategóriába soroljuk az élő nyelvek közül a nemzetiségi nyelveket, valamint a latint és esperantót

Egyéb idegen nyelvek

Diplomaszerzés ideje /év/	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		összesen: N=229	
Populáció /II/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Tanult	3	4,91	1	1,25	2	2,27	6	2,62
Tanulna	27	44,26	57	71,2	17	19,31	101	44,10
Tanul	5	8,19	3	3,75	4	4,54	12	5,24
Nem válaszolt:	26	42,62	19	23,75	65	73,86	110	48,03

Ellentétben az előző nyelv /orosz/ mérési adataival, meglepő, hogy milyen sokan szeretnének egyéb nyelveket tanulni, de nyilván lehetőség hiányában le kell mondaniuk erről.

A mérési eredmények itt fel nem tüntetett konkrétumai alapján megállapítható, hogy nő az érdeklődés a francia, spanyol és olasz nyelv tanulása iránt.

A megkérdezettek közül néhányan kínaiul és japánul szeretnének tanulni. Az arab nyelvet egy üzemmérnök választaná.

Nem közömbös az értelmiségnevelés szempontjából, hogy a felsőoktatási intézmény oktatói és személyi állománya milyen kvalifikációval rendelkezik. Erről ad felvilágosítást a következő interjúrészlet:

43 éves, személyzeti vezető, intézményi jogász /1985/

I: A közelmúltban készült felmérés pontos képet ad az oktatói állomány kor és végzettség szerinti %-os összetételéről. Tulságosan sok docensünk és adjunktusunk van. Nagyon kevés főiskolánkon a tanár és tanársegéd.

Gyakornok, tanszéki mérnök és demonstrátor szinte csak elvétve akad. Ami a legszomorúbb, hogy jelenleg a főiskolán csak egyetlen kandidátus van, nagydoktori fokozattal rendelkező oktatónk vagy kutatónk nincs

K: Mi lehet az oka a tudományos előrelépések megtorpanásának. Egy 1970-75 között készült statisztikai kimutatás szerint a főiskolán akkor még 10-12 kandidátus dolgozott?

I: Két, illetve három magyarázattal is szolgálhatok. 1980-ban megszűnt a főiskolán az eredeti, az alapszak. /Kertész szak. B.J./ A szak megszűnésével 1-2 éven belül eltávoztak a kertész kar oktatói, köztük a kandidátusok. Második okként említem, hogy 1984-ben bevezették az újtipúsu doktori, kandidátusi fokozatot, ahol egy közép-, illetve közép- és alapfokú vizsga letétele kötelező, amit nagyon sok oktatónk nem tud teljesíteni, hiszen nagyrészüket levelező tagozaton végezte az egyetemet, vagy ha nappalin is, nem tanult meg egy idegennyelvet sem. A harmadik ok lehet a régió kérdése. Az utóbbi időben sok fiatal, autentikus, tehetséges oktató hagyta el a főiskolát, felköltözött Budapestre, ahol tudományos ambícióját mindenki jobban kiélheti.

Nemcsak az irányító minisztériumokban, esetünkben a MÉM Szakoktatási és Kutatási Főosztályán bizonytalanok az értelmiségnevelés, de általában a felsőoktatásban folyó oktatással, neveléssel kapcsolatosan. Maguk az intézményi oktatók is bizonytalanok. Egy közelmúltban készült felmérés szerint a műszaki és agrárműszaki felsőoktatásban nem minden oktató rendelkezik pedagógiai képesítéssel, némelyeknek csak gépészmérnöki, vagy elektromérnöki diplomája van, és oktatói besorolással évek óta tanít.

Az alábbi interjú részletek két különböző véleményt tükröznek a felsőoktatásban folyó értelmiségnevelésről, és általában az oktatás-nevelés viszonyáról.

50 éves oktató, főiskolai tanár /1984/

I: Mit kell erről annyit vitatkozni. Mindenki-
nek megvan a maga dolga. Az oktató oktasson,
a nevelő neveljen.

38 éves főiskolai docensnő /1986/

I: Az oktatás és nevelés egysége megbonthatat-
lan. A kérdés csak az, hogyan valósuljon meg.
Hogyan lehet mérni azt a munkát, és hogyan lehet
differenciálni, díjazni a nevelési tevékenységet,
akár az oktató, akár a hallgató irányában. Jó,
eredményes oktatásért prémiumot, jutalmat, anyá-
gi és erkölcsi elismerést kaptak már, de neve-
lésért? ...

Úgy véljük, hogy az agrárműszaki felsőoktatás ellent-
mondásos fejlődési viszonyai között is van lehetőség ér-
telmiségnevelésre, ha az objektív szükségszerűség teljesü-
léséhez adottak a szubjektív feltételek, vagyis az érdeklő-
dő, nyitott és kreatív hallgatók, és az autentikus tanár-
egyénségek

IV. Az agrárműszaki értelmiségnevelés eredményei

Eredeti elképzeléseinkben nem szerepelt az értelmiségnevelés eredményeinek számszerű kimutatása, vagy összegzése, mivel tudjuk, hogy a noveltségi szint ebben az esetben sem mennyiségi, hanem minőségi kategória. Ezért eltérően a neveléstudomány más területeitől, mint például az oktatástól, képességfejlesztéstől, - a neveléstudomány mérési-értékelési módszereivel az értelmiségnevelés hatékony-sága nem ragadható meg egzakt módon. Véleményünk szerint az értelmiségnevelés eredményeinek legobjektívebb bemutatására ma még csak a neveléstudomány és nevelés-szociológia vállalkozhat, mivel erre kutatási módszerek a legalkalmasabbak

Az agrárműszaki szakoktatás eredményessége, a hallgatók feladatmegoldó képességén keresztül folyamatosan mérhető, és a visszacsatolás révén több irányban is befolyásolható. Ugyanigy a vezetőképzés eredményessége is - főleg az empirikus tapasztalatok figyelembe vételével - jól nyomon követhető, és egyértelműen meghatározható. Az értelmiségnevelés eredményességének vizsgálatakor sokszor csak szubjektív ítéletekre, összehasonlításokra vagy hipotézisekre hagyatkozhatunk, hiszen objektív mérési módszerek jelenleg még nem állnak rendelkezésünkre.

Ennek ellenére dolgozatunk kísérletet tesz arra, hogy az értelmiségnevelés lehetőségeinek és eredményeinek össze-

vetésével, a még meglévő struktúrális, tartalmi, módszertani akadályok, negatív hallgatói vagy oktatói viszonyulások, megítélések feltárásával prognosztizálja a továbblépés lehetőségét, amely - mint vizsgálatainkból kitűnik - nemcsak a felsőoktatást érinti, hanem kilépve annak kereteiből, az egész magyar közoktatási rendszer megújulását feltételezi.

Az oktató-nevelőmunkába befektetett anyagiak és szellemi energia csak hosszú távon mérhető és térül meg. Éppen ezért az értelmiségnevelés szerény eredményeit a felsőoktatási intézmény keretei között elsősorban az intézményi és szakmai szocializáció tapasztalatain keresztül, illetve a kultúrális nevelés hatékonyságával ragadhatjuk meg legkézzelfoghatóbban.

Biztatóbb eredményeket ígér, ha a felsőoktatási intézményben néhány éve végzett agrárműszaki értelmiségiek véleményére támaszkodva, a gyakorlati élet oldaláról közelítjük meg az értelmiségnevelés hatékonyságát. E direkt módon itt sem alkalmazható, de indirekt módon, például gyakorló gépészmérnökeink véleményén, életvitelén, munkához és az értelmiségi léthez való viszonyulásán át jól lemérhető.

Nem közömbösek számunkra volt hallgatóink visszaemlékezései sem, melyek alapján, eddigi tapasztalataikkal összevetve - javaslatot tesznek a tantárgyi blokkok kialakítására, és az egész tantervi, illetve intézményi struktúra korszerűsítésére.

Igen tanulságos lehet számunkra a gyakorló értelmi-
ségiek véleménye a továbbképzésről és az átképzésről, me-
lyet elsősorban szubjektív viszonyulásaik motiválnak

1. Az intézményi és szakmai szocializáció
tapasztalatai

Mindkét beilleszkedési folyamatot elsősorban nevelésszociológiai szempontból érdemes vizsgálni, hallgatói oldalról közelítve vizsgálati módszereinkkel. Mindkét folyamat, de elsősorban az intézményi szocializáció minél zökkenőmentesebb, zavartalanabb lefolyása a tovább-lépés és hatékony tanulás egyik alapvető feltétele.

Az intézményes keretek között megvalósuló szakmai szocializáción jelen esetben nem a szakemberré vagy vezetővé válást értjük, hanem az értelmiségivé válást. Érdemes lenne vizsgálni a vezetői attitűd kialakulását intézményes keretek között, de mivel ez nem célja kutatásunknak, ettől dolgozatunkban eltekintünk.

a/ Az intézményi szocializáció

Az agrárműszaki felsőoktatási intézményekben az intézményi szocializáció szinte ugyanúgy zajlik, mint a többi felsőoktatási intézményben. Ennek a beilleszkedési folyamatnak közös vonása, hogy valamennyi elsőéves hallgató középiskolából érkezik, közvetlenül az érettségi vizsgák után, vagy esetleg már 1-2 munkával eltöltött év után.

Az aránylag homogén korösszetétel ellenére is meg lehetőszen heterogén összetételű az első évfolyamosok populációja. Attól függően, hogy gimnáziumból, szakközép-

kolából, vagy szakmunkásképző intézetből érkeznek a hallgatójelöltek, dolgoztak-e már, és voltak-e katonák, - más és más bánásmódot, hangnemet igényelnek.

Tovább árnyalja az évfolyam összetételét, ha a szociális háttér alapján próbáljuk a csoportosítást elvégezni. Nem mindegy, hogy a felvételt nyert hallgatók laktak-e már kollégiumban, vagy korábban a szüleikkel, esetleg házastársukkal laktak; önálló lakásból, vagy albérletből érkeznek; nagyvárosban, vagy egy kistelepülésen éltek.

Érdemes lenne megvizsgálni a szülők foglalkozása szerinti összetételt, és összehasonlítás alapján felmérni, melyik populációnak gyorsabb, zökkenőmentesebb a beilleszkedése. Véleményünk szerint eltérések mutatkoznak az oktatási intézmények szocializáló jellege között is, attól függően, hogy milyen településen működnek az egyes felsőoktatási intézmények, milyen az oktatói és hallgatói összetétel, akár a koedukáció szempontjából, akár a létszámot illetően.

A sikeres, zökkenőmentes és gyors intézményi szocializációnak sok előfeltétele van. Nem törekedvén teljességre ezen feltételek bemutatásakor, feltétlenül szükségesnek látjuk az alábbi helyszínek, eljárások vagy moz-
zanatok rövid bemutatását.

Valamennyi felsőoktatási intézmény - tágabb értelemben az egész magyar felsőoktatás, sőt társadalom - fontos

érdeke, hogy minden évben a legalkalmasabb fiatalok kerüljenek egyetemre, főiskolára. Ezért az agrárfelsőoktatási intézmények Felvételi Előkészítő Bizottsága /FEB/ összehangolt program alapján, minden évben országos szintű beiskolázási programot valósít meg. Mivel központi elhelyezkedése alapján erre helyileg legalkalmasabb a Gödöllői ATE, az előkészítő kurzusokat itt bonyolítják le. Az intenzív tanfolyamok előadói az agrárfelsőoktatási intézmények oktatói. A legkiválóbb hallgatók is vállalnak FEB-diáktanári feladatokat a későbbiek során, főképp a levelező, vagy inkább távoktatás formájában megvalósuló előkészítő program keretében.

A beiskolázási program része az a tervszerűen végzett tájékoztató-propaganda munka, mely szintén a FEB irányításával és közreműködésével folyik országosan. Ennek legfontosabb mozzanata, hogy az ország különböző településein tartanak beiskolázási tájékoztatót oktatóink, ahová bőséges információs anyagot visznek magukkal. Attól függően, hogy ezek az akciók szakközépiskolában, művelődési házban, tanácsnál vagy TSZ-ben zajlanak, ahol a feltételek nem egyenlők, írásos, szórólapos, film-, vagy video-anyagot használnak a szóbeli tájékoztató hatásosabbá tételére. Már ezeken a tájékoztató előadásokon kialakulhat személyes kontaktus az oktató és a jövőbeni hallgatók között, ami segítheti majd az intézményi szocializációt.

Említést érdemel az előfelvett repülőgépvezető hallgatók patronálása, míg azok másfél éves sorkatonai szolgálatukat töltik. Az egység parancsnokával egyeztetett időben konzultációt tartanak számukra az intézmény oktatói, elsősorban az alapozó tárgyakból, és angol nyelvből. Így elkerülhető, hogy másfél év kihagyás után rosszabb képességgel kerüljenek vissza a hallgatók az első évfolyamra, mint amilyennel a felvételi vizsgán rendelkeztek. Nem közömbös sem a hallgatók, sem a konzultációkat vezető oktatók számára a közös tevékenység alapján kialakult jó kapcsolat, és az előfelvett hallgatók egymás közötti kapcsolata, amely szintén segíti a főiskolai intézményi beilleszkedést.

Céltudatos, éveken át tartó következetes beiskolázási propagandával sikerült elérni, hogy az agrárműszaki felsőoktatásban minden évben van kellő számú jelentkező. A repülőgépvezető szakra - a szigorú orvosi alkalmassági vizsga ellenére is - 4-4,5-szeres a túljelentkezés, míg a gépész üzemmérnök szakra másfél-kétszeres. A Gödöllői ATE Gépészmérnök Kara is rendelkezik kellő számú első-évesrel minden évben, mivel a felvételi vizsgákon csak minimális pontszámmal nem megfelelt, de egyébként alkalmasnak ítélt hallgatók részére felajánlják a nyíregyházi, vagy mezőtúri gépész üzemmérnöki szakot, míg a két főiskolán maximális pontszámot elért hallgatók részére a

Gödöllői ATE Gépészmérnöki karára történő átjelent-
kezést. Ez az átjárhatóság az 1988. április 22-24.
között Veszprémben tartott Országos Felsőoktatási
Ifjúsági Parlament egyik vívmánya ^X

Mind a következetes beiskolázási tevékenység,
mind pedig a hallgatók számára egyszerűbbé, gyorsab-
bá tett intézményi szocializáció azt a célt szolgálja,
hogy minél nagyobb merítési bázisból kerüljenek ki a
felsőoktatási tanulmányok folytatására legalkalmasabb
fiatalok. Sokan hátrányos körülmények közül, minimális
szülői támogatással végzik felsőfokú tanulmányaikat, de
nem elhanyagolható az a pénzbeli és természetbeni tá-
mogatás sem, amit akár az államtól, akár a felsőokta-
tási intézménytől kapnak. Ennek reprezentálására áll-
jon itt egy országos szintű összehasonlítás az 1982/83-
as tanévről a hallgatói létszám,^{XX} és a hallgatók rend-
szeres pénzbeli, szociális támogatásáról,^{XXX} illetve
kollégiumi elhelyezéséről.^{XXXX}

Az intézményi szocializációt az agrárfelsőoktatási
intézmények minden tanév kezdetén "Gólyatábor" szerve-
zésével igyekeznek könnyíteni. A tábor idejére valameny-
nyi elsőéves hallgató - kivéve a helyi lakosokat - in-
gyenes kollégiumi elhelyezést kap. A három napos gólya-
tábori program alatt lehetőségük van a hallgatóknak
megismerkedni az oktatási intézmény szervezeti egységeivel.

X 10.sz. melléklet, XX VI. sz. táblázat

XXX VII.sz. táblázat, XXXX VIII. sz. táblázat

műhelyeivel, hivatali egységeivel. A különféle sza-
bályzatok ismertetése is ekkor történik meg, mintegy
normát szabva a hallgatóság részére.

Pozitív fejlődés eredménye, hogy a tanulócsoport-
tokba történő beosztás - eltérően a korábbi évek gyakor-
latától, - nem a szoros ABC sorrendjében történik, ha-
nem valamilyen közös tevékenységi körhöz kapcsolódóan.
Szociometriai felmérések igazolják, hogy hatékonyabb a
tanulás, zökkenőmentesebb az intézményei beilleszkedés,
ha azonos érdeklődési körű, hasonló mentalitású hallgatók
kerülnek egy tanulócsoportba.

Csoportképző kritériumként szerepel az azonos nyelv
iránti érdeklődés, illetve a tudásszint alapján megállá-
pított nyelvtudás, vagy a sportköri tevékenységben vala-
mely szakosztályhoz való tartozás. A repülőgépvezető
hallgatóknál elsősorban a választott szakosodási irány
a mérvadó /közforgalmú, növényvédő, katonai pilóták ese-
tén. B.J./

Véleményünk szerint azért nem szűnt meg a patronáló
tanári rendszer egyik agrárműszaki főiskolán sem, mert
jól szolgálja a hallgatók intézményi, s később szakmai
szocializációját. A csoportfelelős és évfolyamfelelős
tanárok segítségét igénylik a hallgatók, és úgy tűnik,
az oktatók is szívesen vállalnak patronáló feladatot
egy-egy csoport, vagy egy egész évfolyam segítésére.

A szigorú értelemben vett tanulmányi feladatok segítségével túl sokszor személyes, egyéni problémák megoldását is vállalja az évfolyam-, vagy csoportfelelős oktató. Az ötévenként megrendezésre kerülő találkozókon - a szakmai kérdéseken túl - arról is gyakran szó esik, hogy milyen segítséget jelent az elsőéves hallgatók számára - beilleszkedésük megkönnyítése céljából - a csoportvezető tanári segítség.

Az intézményi szocializáció sikere, gyors, problémamentes alakítása befolyásolhatja a későbbi tanulmányi eredményeket, hiszen az elsőéves hallgatók nyugodt, kiegyensúlyozott miliőben készülhetnek a foglalkozásokra és vizsgáikra. Messzemenő következtetések levonására ad lehetőséget a vizsgaköteles hallgatók évvégi tanulmányi eredményének összehasonlítása intézménytípusonként. Megállapítható, hogy az agrártudományi egyetemeken a vizsgahalasztást kapott hallgatók száma %-os aránya nem haladja meg a 0,2 %-ot, az elégtelen osztályzatot kaptak a 2,0 %-ot, a mezőgazdasági főiskolákon tanuló hallgatók esetében a 0,3 %-ot, illetve a 2,6 %-ot.^x

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül az intézményi szocializációt, annak sikeres vagy sikertelen lefolyását, a felsőoktatás létszamarányainak alakulásánál. További vizsgálatokat igényelne annak megállapítása, hogy a nagyon kedvezőtlen magyarországi felsőoktatási beiskolázási

x IX. sz. táblázat

arányok mi lehet az oka. Sok kutató, és a közvélemény egy része is a tudás fokozatos leértékelődésében látják annak okát, hogy az egyetemi, főiskolai tanulmányok megkezdését, illetve folytatását egyre kevesebben vállalják. A tudás leértékelődésének nemcsak az anyagi és erkölcsi megbecsülés hiánya lehet legfőbb bizonyítéka, hanem a kongruencia hiánya, vagy csak részleges megvalósulása. Az alulfoglalkoztatottság elfogadása, eltűrése mélyebb okokat sejtet. Érdekes lenne vizsgálatokkal is alátámasztani azt a hipotézist, hogy ezen okok egy része a tökéletlen szocializáció elfogadásáig, megéléséig vezethető vissza.

Tanulságos kitekintésre ad alkalmat az oktató és diák arány nemzetközi viszonylatban, az alsó-, közép- és felsőfokú oktatás összevetésével:

A 100.000 lakosra jutó diákok és oktatók száma
oktatási fokozatonként, néhány országban /1985/

Ország	Alapfokú oktatás		Középfokú oktatás		Felsőfokú oktatás	
	oktató	diák	oktató	diák	oktató	diák
Ausztria	109	2421	927	8949	162	2309
Egyesült Államok	n.a.	2649	438	5072	292	5145
Egyiptom	n.a.	280	n.a.	n.a.	n.a.	2057
Franciaország	137	4624	574	8741	n.a.	2362
Japán	89	1713	513	9154	198	2006
Magyarország	314	3970	n.a.	3948	139	929
Nagy-Britannia	n.a.	6130	n.a.	8951	142	1795
NDK	415	4701	998	9061	252	2581
NSZK	n.a.	2596	701	9147	238	2546
Szovjetunió	499	4144	n.a.	7288	135	1847
Thaiföld	64	1307	n.a.	n.a.	60	1998
Venezuela	120	3244	347	5974	178	2559

Forrás: Tények könyve, 1989. Magyar és Nemzetközi Almanach 621.p.

Az intézményi beilleszkedés jelentős színtere a kollégium, mely az agrárfelsőoktatási intézmények viszonylatában azért bír nagy jelentőséggel, mert a hallgatóknak mintegy 70-80 %-a kollégista. A gépész-üzemmérnök szakra jelentkező hallgatókat, akik kérik felvételüket a kollégiumba, - függetlenül szociális helyzetüktől, vagy az oktatási intézmény lakóhelytől való távolságától - az I félév idejére felveszik a kollégiumba.

Maga a kollégiumi szocializáció is egy külön intézményi szocializáció, amely azonban egybeesik az oktatási intézményi beilleszkedési folyamattal, hiszen mindhárom oktatási intézmény esetén a kollégium és az oktatási blokkok ugyanazon épületkomplexumban helyezkednek el. Ez sokszor hátrányt is jelenthet a hallgatók számára, mivel a kis mozgástér sokakat elkényelmesíti, mint ahogy Balla G. Tamás kutatásaiban jelzi,^{/7/} sokan leélik életüket néhány hektáron.

Az agrárfelsőoktatási kollégiumok Kelet-Magyarországi Területi Munkaközössége több alkalommal pozitívan értékelte azt a hagyományt, hogy még az első évfolyamosok esetében is minden kollégista saját maga választhatja meg szobatársát /3 fősek a kollégiumi szobák..B.J./ Igaz, ez bizonyos toleranciát feltételez

mind a kollégiumi lakók részéről, mind pedig a szobabeosztásokat készítő Kollégiumi Bizottságtól, de az így kialakuló mikroközösségek általában tartósan együtt maradnak, még abban az esetben is, ha például valamelyik hallgató évismétlésre kényszerül, inkább a régi évfolyamtársait, mint új csoporttársait választja. Ez is azt bizonyítja, hogy az informális, spontán szerveződéssel létrejött csoportok mikroközösségek kohéziója erősebb és tartósabb.

Az intézményi szocializációs folyamatot segítik még a különféle klubok, közművelődési és művészeti körök, melyekbe az első évfolyamosok nagy számmal jelentkeznek, vannak hallgatók, akik egyszerre több helyre is. A tartós mikroközösségek működéséről a dolgozat előző fejezetében már részletesen szóltunk ezért ettől most eltekintünk.

Az intézményi szocializáció a maga összetettségében meghatározó szerepet tölt be az értelmiségivé válás kezdeti szakaszában mind formailag, mind pedig tartalmilag, mivel az értelmiségi szerepek elsajátításához és gyakorlásához is hathatós segítséget nyújtanak a hallgatóknak az oktatás-nevelési szervezeti egységek.

b/ Szakmai szocializáció

A kutatási eredmények azt igazolják, hogy a szakmai szocializáció, mint az intézményi szocializáció to-

vábbfejlődése és specifikus irányultsága, legközvetlenebbül a pályaidentitás és az agrár-műszaki-értelmi-ségi attitűd fejlődése alapján ragadható meg.

A szakmai szocializáció, mint a pályafejlődés első szakasza - nem mindig olyan egyszerű és egyértelmű, mint az intézményi szocializáció. A sikertelen szakmai szocializációt újabb próbálkozások követhetik, akár szubjektív, vagy objektív motívumok, illetve közelebbi vagy távolabbi perspektívák következményeként.

Pályamódosításra is sor kerülhet, ha a pályaválasztás nem szuverén hallgatói döntés alapján manifesztálódott, így a tanulmányok során fokozatosan derül ki, hogy a hallgató nem tud azonosulni a választott szakmával és életpályával.

Részleges vagy teljes attitűdváltásra akkor is sor kerülhet, ha objektív feltételek akadályozzák a pályakezdőt, vagy még csak az egyetemi, főiskolai hallgatót remélt célja elérésében, vagyis a végzettségének megfelelő munkakör elnyerésében. Ez lehet a gazdasági élet deformitásából eredő munkahelyi fogadókészség hiánya, vagy a kialakult családi miliőhöz való túlzott ragaszkodás.

Az alábbi esettanulmány-részletek ezt jól tükrözik:

24 éves, III. évfolyamos repülőgépvezető hallgató /1983/

Semmi esélyem, hogy végzés után munkát kapjak a MALÉV-nál. Repülő katona nem akarok lenni. Marad az a lehetőségem, hogy haza megyek a falumba, a

TSZ-nél gépcsoportvezetői helyet kínálnak. Bár nem repülőgépeket kell majd javíttatnom, mégis úgy érzem boldogulok majd a boosztottjaimmal. A házam felépült, menyasszonyommal, aki a tanárképző főiskola utolsó éves hallgatója, jövő nyáron összeházasodunk. Inkább vállaljuk a vidéki életmódot, bár ez a városi sem lett volna rossz. Magamban sajnálom a sok kárbavesztett repült órát. Pedig amikor direkt műszeres repülésre kértem magam, már tudtam, hogy az államvizsga után talán soha többé nem fogok tudni repülni. Lejár a szakszolgálati engedélyem, kiesek a gyakorlatból. Így legalább nem hajtottak a főiskolán, és a reptéren is békén hagytak, mert a műszeres repülést nem régen vezették be, ezért most még nagyon elit dolog.

28 éves, III. évfolyamos SZET-es hallgató, nős, két gyermeke van /1991/

Jól fizető szerelői munkahelyet hagytam ott a Dunántúlon, és családommal Nyíregyházára költöztem, hogy nappali tagozaton elvégezzem a gépész üzemmérnöki szakot. A TSZ-től megkapom minden hónapban az átlagkeresetemet, feleségem eladóként dolgozik egy ABC-ben, a két kislányom pedig óvodába jár. A kollégiumtól két szobás házaspári férőhelyet kaptunk. Ezzel nem volt problémám, de a tanulás, az egész 22 fős SZET-es csoportnak nagyon nehezen ment az I. évfolyamon, különösen az alapozó tárgyak miatt. Most III.-ban már a normál nappalisok is hozzánk jönnek tanácsot kérni, mert jobban értünk a traktorokhoz, munkagépekhez, mint ők. Valamennyiünk tanulmányi átlaga a 4-es körül mozgott. Nehéz szívvel válunk majd meg Nyíregyházától, de kűt az otthoni szerződésem, és ott él minden rokonom. Azt azonban már most megfogadom, hogy az évfolyamtalálkozókra mindig eljövűnk majd.

24 éves, III. évfolyamos repülőgépvezető hallgató
/1984/

Nem hittem volna, hogy a múlt évben - fél éves önálló repülés után - véglegesen letiltanak a repülésről. A főiskola I. évfolyamára másfél éves szovjetunióbeli repülőtishti főiskolai kiképzés után kerültem. Ott már szuperszónikus vadászgépen önállóan is repültem, de nem bírtam az ottani klímát. Nem nyelvi nehézségek miatt kértem a leszerelésemet, hiszen oroszból és angolból középfokú szakmai nyelvvizsgám van, hanem egyszerűen nem bírtam az ottani megkülönböztetett bánásmódot. Az arab hallgatókkal a kiképzők kivételeztek, nem kellett reggeli tornára járniuk, több kimenőt kaptak, mint mi. Az itteni letiltásomat orvosilag alkalmatlan minősítéssel indokolják. Mohácsra nem megyek haza, mert nincs munka. Most már szinte bizonyosra vehető, hogy itt maradok Szabolcsban, megpróbálok elhelyezkedni valamilyen iskolában, ahol nyelveket, vagy technikát taníthatok. Menyasszonyom a tanárképző főiskola hallgatója, az államvizsga után összeházasodunk. Nem tudom mi lesz velem, hiszen nem repülhetek, gyakorlati érzékem nincs, inkább a humán tárgyakhoz vonzódtam régebben is.

24 éves, III. évfolyamos gépész üzemmérnök hallgató
/1981/

Volt már néhány álmatlan éjszakám, hogy gépcsoportvezetőnek menjek egy vidéki ISZ-hez, vagy elfogadjam a számomra felajánlott sportállást egy jól menő vállalatnál itt, a városban. Legszívesebben visszamennék a szülőfalumba, Baranyába. De már tulságosan is szoros rokoni szálak fűznek ehhez a megyéhez. Feleségem, aki üzemszervező szakon végzett a főiskolán néhány éve, szabolcsi. Szülei is nagyon marasztalnak, pedig már fővárosi csapatoktól is kaptam ajánlatot. Megígérték, hogy levelező tagozaton elvégezhetem a főiskolát, de én nem mertem vállalni. A sport számomra hobby, a dip-

loma megszerzése az elsődleges. Az TSZ-elnök felajánlotta, hogy ha üzletet tudunk kötni, focizhatok a TSZ megyei osztályú labdarugó csapatában, mellette mérnöki munkakört biztosít, csökkentett munkaidővel és kiemelt fizetéssel, valamint minden meccs után prémiumot, teljesítménytől függően. Talán ezt az ajánlatot fogom elfogadni.

A szocializációs probléma hallgatói oldalról történő megközelítése után álljon itt most egy oktatói vélemény. Az interjúalany tapasztalt egyetemi tanár, a művelődés- és művészetpolitikában, esztétikában is elismert szakte-kintély.

52 éves, egyetemi tanár, Bp. EFKB elnöke /1984/

- I: 1945 óta az iskolákban kimaradt a viselkedéskultúra oktatása. Ebben most már benne vannak a szülők is.
- K: Ön szerint a felsőoktatási intézményekben és azok kollégiumaiban melyek ma a legaktuálisabb feladatok a beilleszkedéssel és a viselkedéskultúrával kapcsolatosan?
- I: Különös jelentőségű a szocializáció, mely kezdetben az egyetemi, főiskolai, később az értelmiségi szerepbe történő beilleszkedést jelenti.
- K: Mondják, hogy a kollégiumokban még mindig nagy a távolság a hallgatók és a kollégiumi tanárok között. Mi az Ön véleménye a seniorok alkalmazásáról?
- I: Angolszász kollégiumokban /collégeokban B.J./ a szülők fogadnak fel seniorokat a felsőbbéves diákokból, vagy thudorokat a fiatal oktatók közül gyermekük mellé. Ezek a komoly pénzekért felfogadott

patronálók kötelesek a hallgatókkal lenni oktatás után, sőt együtt lakni a kollégiumban. Tőlük tanulják meg a hallgatók, hogyan kell lakni, jegyzetelni, szakdolgozatot írni. Higgye el, sok üzletet szúrunk el amiatt, mert faragatlanok a szakembereink és az üzletkötőink.

K: Ön lát a továbblépésre lehetőséget?

I: Például addig is, amíg a senior vagy thudor rendszerben sikerül valamit elérni, a lécet magasabbra kell tenni, viselkedési füzetet kellene kiadni. De az az igazság, hogy a viselkedéskultúra fogalma sincs tisztázva. Eddig kutatási munkát senki nem végzett ezen a területen.

A társadalmi, gazdasági életben zajló folyamatok közül - és ezt több kutató egybenhangzó véleménye is igazolja, - lelassultak a mobilizációs folyamatok, és ezzel mint-ha az esélyegyenlőség is csorbát szenvedne.

Mint korábban már rámutattunk, a munkahelyi mobilizációt több körülmény is szükségessé vagy lehetségessé teheti. Az okok feltárása nélkül érdemes áttekínteni empirikus kutatásainkban szereplő populáció tagjait, hogy közülük hányan dolgoznak ma a mezőgazdaságban, az iparban, vagy más munkakörben.

Üzemmérnökök munkahely szerinti megoszlása /1988-89./

Diplomaszerzés ideje /év/	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Össz. N=229	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Mezőgazdaság	36	59,1	53	66,25	50	56,8	139	60,69
Ipar	11	18,0	12	15,0	16	18,1	39	17,03
Egyéb	12	19,6	14	17,5	19	21,5	45	19,65
Nem válaszolt	2	3,27	1	1,25	3	3,40	6	2,62

Szembetűnő, hogy az 1986-ban diplomát szerzett üzemmérnökök közül csak alig több, mint 50 % dolgozik a mezőgazdaságban. Az ipar elszívó hatása még ma is érvényesül, ezt jelzi az összesítésben kimutatott 17,03 %. Az egyéb munkahelyek közül említést érdemelnek a szolgáltatások, a fegyveres testületek, elsősorban a rendőrség, és a magánvállalkozások.

Az intézményi és szakmai szocializáció periodicitásának vizsgálatával nem foglalkozunk, mivel az eltér kutatási témánktól.

2. Kultúrális nevelés, mint az értelmiségivé vélés egyik meghatározója

Ha a kultúrát, mint a társadalom minőségét fogjuk fel, akkor maga a szocializáció nem más, mint az egyénnek a kultúrába való bevezetése. Az előző részben megkíséreltük bemutatni a szocializációt az agrárműszaki felsőoktatásban a művelődéspolitikai oldaláról történő megközelítésben. Ennek értelmében kitűnt, hogy a szakmai szocializáció nem más, mint maga a szakemberre válás folyamata, és az értelmiségnevelés.

A kultúrális nevelés tehát - kutatásainkhoz igazodva - témánk által determinált. További kutatásokat igényel még, hogy a felsőoktatás, - a közoktatás korábbi fázisaira, és a családi nevelés eredményeire építve - hogyan valósíthatja meg a legnagyobb hatékonysággal kultúrális nevelési célkitűzéseit.

Mivel gyakorlatilag hasznosítható, kidolgozott normarendszer nem áll rendelkezésünkre, megkíséreljük az általunk helyesnek és alkalmazhatónak vélt tevékenységek körök szerint csoportosítani és áttekinteni a kultúrális nevelés elvárásait és eredményeit az agrárműszaki felsőoktatásban.

a/ Alapvető tevékenységi körök szerint

Az egyetemi, főiskolai hallgatók tanulmányaik során, a felsőoktatásban eltöltött éveik alatt szinte valamennyi

oktatásnak. A kollégiumban lakó hallgatók lakáskultúráját, környezetkultúráját lehet befolyásolni, de az albérletben lakók körülményeit nem ismerjük. Rájuk legfeljebb az ízlésesen berendezett, tiszta kollégiumi szoba lehet befolyásoló hatással. Az előzőekben közölt interjúkból is kitűnt, hogy sok hallgató, - élve az agrárfelsőoktatási intézmények által biztosított kedvező lehetőségekkel, - házaspári szobát igényel, és házasságkötés után - általában hasonlóan egyetemi, vagy főiskolai hallgató házastársával - a kollégiumban kezdi meg önálló családi életét és a családtervezést.

A munkakultúra az agrárfelsőoktatásban két szinten is fejlesztésre szorul: a tanulás, információ-szerzés és -feldolgozás, valamint a gyakorlati munkavégzés területén. Elsősorban az elsőgenerációs értelmiségi jelöltek igényelnek megkülönböztetett bánásmódot.

b/ Félszabadidős, részben munkajellegű tevékenységi körök

Ezen a területen elsősorban a manuális tevékenységre biztosított lehetőségek a figyelemreméltóak. A szakok jellegénél fogva óhatatlan előtérbe kerül a barkácsolás, az autó- és motorszerelés, a kézimunka és makettkészítés. Kétségtelenül jelen van e tevékenységi formáknál az esztétikum fejlődési lehetősége, de az eszközhasználatban rejlő fejlesztési lehetőségek sem elhanyagolhatóak.

Akár hétvégeken, akár a nyári szünetben foglalkoznak hallgatóink kertészkedéssel, állattartással vagy házépítéssel, melynek munkálatai közben tevékenységi, munkavégzési kultúrájuk is fejlődik, de nem közömbös, hogy a produktum minősége milyen.

c/ Társas, társasági jellegű tevékenység

Bőségesen van alkalom a tanulmányok során az emberi kapcsolatok ápolására. A kontaktusteremtés és fenn-tartás minden értelmiségi számára az egyik legfontosabb elsajátítandó és fejlesztendő képesség. Az üdvözlési, köszönési módok helyes alkalmazása éppúgy része lehet ennek, mint a kultúrált megszólítási mód egy önként vállalt hiererchiában, vagy a helyes szórakozási szokások kialakítása.

d/ Művészetek körébe tartozó témák

A műalkotások megközelítését elősegítő képességek kibontakoztatása, aktív elsajátítása éppúgy hozzátartozik e területhez, mint valamely művészeti ág aktív, alkotó művelése. Megtalálni a kapcsolatot a mindennapok és a művészetek között, - ez is az értelmiségi funkcióból és szerepvállalásból következik.

E/Tudományok körébe tartozó témák

Nemcsak kognitív szinten történő bevezetést jelent egy tudományágba, hanem aktív, alkotó jellegű tevékenységek kialakításának képességét is. A tudományok

eredményeinek feltárását és átültetését a mindennapokba, - ez is kultúrafejlesztést igényel, és a szakoktatás egyik legfontosabb feladata.

f/ Testkultúrával, szomatikus neveléssel kapcsolatban

Életkori sajátosságuknál fogva, hallgatóink szívesen sportolnak, mozognak. További feladata a felsőoktatásnak, hogy a motorizáció által előidézett kényelemszeretetet fel tudják áldozni hallgatóink, és ha lehet, minél többet tartózkodjanak a friss levegőn, s gyalog közlekedjenek. Az egyetemi, főiskolai életformára jellemző ülő életmódot rendszeresen megszervezett akciókkal, vízi táborokkal, sí-táborokkal, kerékpártúrákkal és gyalogtúrákkal próbálják az agrárfelsőoktatási intézményekben tevékenykedő testnevelési tanszékek és sportkörök ellensúlyozni. Van még teendő a szomatikus nevelés területén, hiszen egy agrárértelmiségitől szélsőséges időjárási és munkavégzési viszonyok között végzendő munkája állóképességet, kitartást, figyelemmegosztást vagy fokozott figyelmet kíván. Ezek a tulajdonságok csak kitartó munkával, folyamatos gyakorlással és u.n. sportszerű életmóddal fejleszthetők. Az agrárfelsőoktatási intézmények akár a versenysportok területén /Országos Agrár Sportnaok, kupatalálkozók, versenyek, B.J./, akár pedig a tömegsport, vagy fakultatív órák által biztosított sportolási lehetőséggel minden feltételt biztosítanak a hallgatók testkultúrájának és szomatikus képességeinek fejlődéséhez.

g/ Társadalmi, közösségi élettel kapcsolatosan

Hallgatóink többsége tagjai valamilyen szövetségnek, társaságnak, egyesületnek. Az értelmiségiek körében elvárásként jelentkező közéleti tevékenység, vagy politikai állásfoglalás szintén a kultúrális nevelés egyik jó eszköze lehet.

A különböző - személyiségzférába tartozó - diszpozícióknak a kultúrális neveléssel összefüggő relációi figyelemreméltó következtetésekre adnának lehetőséget; és véleményünk szerint túlságosan kitágítanak vizsgálódási körünket a közoktatás egyéb, - elsősorban közép- és alacsonyfokú - irányába, ez pedig dolgozatunknak nem feladata, tehát a további területek bemutatásától eltekintünk.

3. Viszonyulás az agrárértelmiségi pályához és az értelmiségi hivatáshoz

Az agrárfelsőoktatásban több kutató végzett az elmúlt időszakban pályaidentitás vizsgálatokat. Így említést érdemelnek Fehér György /1984/, Fekete György /1985/, Völgyesi Pál - J. Szilágyi Klára /1985/ és Balla G. Tamás /1979, 1980, 1987/ témával kapcsolatos megállapításai és kutatási eredményei, melyek jelzik az agrárértelmiségivé válás folyamatának nehézségeit.

Elsősorban szociológiai kutatások eredményeként ismeretesek az agrárértelmiségiek, köztük az agrárműszaki értelmiségiek adatai. Ezek figyelembevételével, de nem tovább kutatva vizsgáltuk a kiválasztott 229 fős populációt olyan céllal, hogy adatokat szerezzünk, amelyek a gyakorló üzemmérnökök véleményét reprezentálják, s felhasználhatók az agrárműszaki értelmiségnevelés fejlesztésére.

Kérdőíves adatfelvétel útján tájékozódunk a gyakorló agrárértelmiségiek elképzeléseiről a továbbképzést és átképzést illetően, mégpedig három irányban, a pályaidentitásnak megfelelő műszaki, vezetői és értelmiségi területen. Szinte egyöntetű véleményt tükröz mindhárom irányú továbbképzési módról a három különböző korcsoporttal elvégzett vizsgálat. Az agrárműszaki továbbképzési formánál csupán 1,31 % jelezte, hogy nincs szüksége továbbképzésre, míg az önképzés formájában megvalósítható továbbképzést 3,49 %, a munkahelyen csupán 1,74 % tartja elképzelhetőnek.

Üzemmérnökök véleménye a továbbképzés /posztgraduális képzés/
szükségességéről

Műszaki ismeretek területén /1988/

Diplomaszerzés ideje /év/	1979		1983		1986		Össz.	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Külföldön, fejlettebb országban	41	67,2	53	66,25	69	78,4	163	71,17
Főiskolai, egyetemi tanfolyamon	13	21,31	15	18,7	8	9,09	36	15,72
Rövidebb tanfolyamon	2	4,91	5	6,25	2	2,27	10	4,35
Munkahelyen alkalmanként	1	1,6	3	3,75	0	0	4	1,74
Önképzés formájában	1	1,6	2	2,5	5	5,68	8	3,49
Nincs szükség továbbképzésre	0	0	1	1,25	2	2,27	3	1,31
Nem válaszolt	2	3,2	1	1,25	2	2,27	5	2,18

A rövidebb időtartamú tanfolyammal /4,35 %/ szemben viszont 15,72 % szeretné továbbképezni magát egyetemen vagy főiskolán. Legszembetűnőbb annak a 163 főnek a véleménye, aki külföldön, fejlettebb országban szeretné továbbképzésen résztvenni.

Üzemmérnökök véleménye a továbbképzés /posztgraduális képzés/
szükségességéről

Vezetési ismeretek területén: /1988/

Diplomaszerzés ideje /év/	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Össz.: N=229	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Külföldön, fejlettebb országban	25	40,9	43	53,7	50	65,9	126	55,02
Főiskolai, egyetemi tanfolyamon	20	32,7	18	22,5	11	12,5	49	21,39
Rövidebb tanfolyamon	7	11,4	11	13,7	1	1,13	19	0,29
Munkahelyen, alkalmanként	2	3,2	2	2,5	1	1,13	5	2,18
Önképzés formájában	4	6,5	3	3,75	8	9,09	15	6,55
Nincs szükség továbbképzésre	1	1,63	2	2,5	5	5,60	8	3,49
Nem válaszolt	2	3,2	1	1,2	4	4,54	7	3,05

A kérdőívekből kitűnik, hogy a "Nincs szüksége továbbképzésre" /3,49 %/ a nem vezetői munkakörben dolgozók válaszolták. 2,18 %-uk vélekedik úgy, hogy munkahelyen is megoldható a vezetői továbbképzés.

Üzemmérnökök véleménye a továbbképzés /posztgraduális képzés/
szükségességéről és helyességéről

Értelmiségnevelés, humán vagy általános műveltség, idegen-
nyelvi ismeretek bővítése területén /1988/

Diplomaszerzés ideje /év/	1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Összesen: N= 229	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Külföldön, fejlettebb országban	26	42,6	44	55,0	54	61,3	124	54,14
Főiskolai, egyetemi tanfolyamon	12	19,6	11	13,7	13	14,77	36	15,72
Rövidebb tanfolyamon	8	13,1	12	15,0	6	6,81	26	11,35
Munkahelyen, alkalmanként	1	1,63	0	0	1	1,1	2	0,87
Önképzés formájában	2	3,27	6	7,5	8	9,09	16	6,98
Nincs szükség továbbképzésre	5	8,19	3	3,75	4	4,54	12	5,25
nem válaszolt	7	11,4	4	5,0	2	2,27	13	5,67

A változatlanul magas arányt külföldön, fejlettebb országban /54,14 %/ elsősorban az idegennyelvet tanulni vágyók hasonló ará-
nya indokolja. A 0,87 %os munkahelyi tanulási lehetőség ezt
tükrözi, hogy a munkahelyen nincs lehetőség és idő mással foglal-

kozni, és azt sem látja kivitelezhetőnek 2 fő kivételével senki, hogy - míg más a megszokott munkáját végzi, valaki nyelvtanfolyamon, vagy más általános műveltség növelését célzó tanfolyamon résztvegyen.

A vizsgálat következő kérdéscsoportja a napi program alakulására terjed ki munkanapokon és szabadnapokon. A főbb kategóriák a következők: főmunkaidő, mellékfoglalkozás, másodállás, utazással töltött idő, információszerzésre, kikapcsolódásra, aktív pihenésre szánt idő. Végül a megkérdezettek nyilatkoztak arról, hogy ki mennyi időt tölt el naponta alvással, a szűkebb családi körben és barátokkal, mikroközösségben.

Mivel a vizsgálati eredmények témánk szempontjából követlenül nem hasznosíthatók, ezért csak néhány kiragadott adattal próbáljuk reprezentálni a napi munkaidő struktúráját és a pihenésre, kikapcsolódásra szánt idő csökkenő tendenciáját.

Vizsgálatunk adatai szerint a mért populációnak több, mint 90 %-a napi 10, vagy ennél több órát dolgozik. 50 %-uknál többen dolgoznak másodállásban, mellékfoglalkozásban, GMK-ban vagy KFT-ben. Információszerzésre napi 0,5 - 1 óra marad. 70 %-uk úgy vélekedik, hogy munkanapokon semmilyen szórakozásra sincs idő. /legfeljebb kertészkedésre, vagy a háztáji feladatok ellátására/ A megkérdezetteknek több, mint fele naponta 6-7 órát alszik, 20-25 %-a napi 4-5 órát, a maradék 7 óránál többet.

A szűkebb családi körben, gyermekneveléssel eltöltött időt a megkérdezetteknek több, mint 60 %-a 1 órában ha-
rozta meg. Barátokkal, mikroközösségben eltöltött időt
80 %-uk nem jelöli. Utazásra, kirándulásra hétköznapi alig
vállalkoznak, akik igen, a városba, nagyobb településre be-
vásárlás céljából utaznak /30-35 %/.

Ugyanezt a felmérést elvégeztük szabadnapokra, illetve
a heti pihenőnapokra vonatkoztatva is. Néhány eredmény ki-
ugróan pozitívnak mondható, de a munkavégzésre fordított
idő nem kevesebb. /Építkezés, visszasegítés, háztájiban vég-
zett talajmunka, növényvédelem, maszekolás. B.J./

Az adatok összevetése alapján elmondható, hogy agrár-
műszaki értelmiségünk leterhelt, küzd saját és családja
megélhetése, korábbi életszínvonala biztosításáért. A szak-
emberrel szembeni elvárásokat méltán teljesíti, de az értel-
miségi lét kiteljesítésére már sem ideje, sem energiája nem
marad. Iudása devalválódásához nem fér kétség.

A felmérést felhasználtuk a vizsgált populáció fize-
tési viszonyainak saját maguk által történő megítéltetésé-
re is. Annak ellenére, hogy a teljes populáció arányában
48,03 % az országos átlaggal megegyezőnek ítéli saját fi-
zetését, továbbá, hogy 23,58 % magasabbnak, nem mutatja az
agrárműszaki értelmiség reális fizetési viszonyait, mivel
a teljes népességben benne szerepelnek a repülőgépvezetők,
a szolgáltatásban, iparban és magánvállalkozóként tevékeny-
kedők is.

Üzemmérnöki diplomával rendelkezők
véleménye saját fizetési viszonyaikról

/1988-89/

/Az országos átlag függvényében/

Diplomaszerzés ideje /év/	1979		1983		1986		Összesen	
Populáció /N/	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Magasabb	18	29,5	25	31,25	11	12,5	54	23,58
Megegyező	31	50,8	42	52,5	37	42,04	110	48,03
Alacsonyabb	9	14,7	9	11,2	34	38,6	52	22,70
Nem válaszolt	3	4,91	4	5,0	6	6,81	13	5,67

Agrárműszaki értelmiségi fiataljaink számára az elérendő cél az lenne, hogy ne napi 10-12 órai munkával, hanem 8 órával ériék el azt az anyagi jólétet, amely biztosítja számukra a nyugodt megélhetést, és a relaxáció, valamint a feltétlenül szükséges permanens tanulás feltételeit. E feltételek nélkül sem szakmai, sem vezetői, sem pedig értelmiségi tudásszintjük, műveltség szintjük nincs biztosítva.

A visszacsatolás céljából elkészített két felmérés jól tükrözi a gyakorló agrárértelmiségiek véleményét a főiskolai tantervi struktúráról. Javasataikat a tanterv, illetve tantárgyi blokkok átalakításáról a következő arányok szerint képzelik:

Mit változtatna a főiskolai tantervi struktúrán az agrár-
műszaki értelmiség hármas identitását véve kategorizálási
alapul: /1988-89/

Diplomaszerzés ideje /év/		1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Összesen: N=229	
Populáció /N/		fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Szakok- tatás	max.	26	42,62	34	42,5	42	47,7	102	44,54
	közép	28	45,90	22	27,5	18	20,45	68	29,69
	min.	1	1,63	15	18,75	21	23,8	37	16,15
Vezető- képzés	max.	37	60,65	52	65,0	33	37,5	122	53,27
	közép	12	19,67	10	12,5	41	46,5	63	27,51
	min.	6	9,83	9	11,25	7	7,95	22	9,6
Értel- miség neve- lés	max.	4	6,55	27	33,75	39	44,3	70	30,56
	közép	29	47,5	44	55,0	36	40,9	109	47,59
	min.	22	36,06	0	0	6	6,81	28	12,22
Nem válaszolt		6	9,83	9	11,25	7	7,95	22	9,6

Megjegyzés:

A blokkonként összegzett adatok a "Nem válaszolt" kategóriával összesítve értendők. A teljes populáció véleményét figyelembe véve kitűnik a vezetőképzés preferálása. Az értelmiségnevelést is a szakoktatás elé helyezik egyes csoportok /1983=max:42,5 % szakoktatás

1986=max:44,3 % értelmiségnevelés/.

Ebben az ifjabb generáció nyelvtanulási igénye is benne van.

Üzemmérnökök véleménye az oktatási struktúráról

Mit változtatna a főiskola oktatási/tantervi
struktúráján: / 3 éves tanulmányi időt véve
alapul//1988-89/

Diplomaszerzés ideje /éve/		1979 N=61		1983 N=80		1986 N=88		Összesen: N=229	
Populáció /N/		fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Elmélet	max:	18	29,5	27	33,75	36	40,90	81	35,37
	közép:	37	46,25	38	47,5	41	46,59	116	50,65
	min:	2	3,27	9	11,25	8	9,09	19	8,29
Gyakorlat /órasz./	max:	56	91,80	62	77,5	64	72,72	182	79,47
	közép:	1	1,63	11	13,75	18	20,45	30	13,10
	min:	0	0	1	1,25	3	3,4	4	1,74
Üzemi termelési gyak.	max:	41	67,2	15	18,75	27	30,68	83	36,25
	közép:	13	21,3	39	48,7	26	29,54	78	34,06
	min:	3	4,91	28	35,0	32	36,36	33	14,41
Nem válaszolt		4	6,55	6	7,5	3	3,4	13	6,67

Mivel dolgozatunknak nem célja a tanterv, vagy a tantárgyi blokkok didaktikai, vagy tudástechnológiai szempontok szerinti vizsgálata, érdemes pusztán statisztikai összehasonlítást végezni az 1987. szeptember 1-től életbe lépett gépész üzemmérnöki tantervvel.^x

x X. sz. táblázat

A heti átlag 32 órai leterhelésben nem szerepel a hetes összefüggő üzemi gyakorlat, ami napi 8 óra. A hallgatóknak az előadások és kiscsoportos foglalkozások elmulasztott anyagát pótolniuk kell. Véleményünk szerint ez a tanterv szakmai tantárgycentrikus, nem szolgálja az értelmiségnevelést, tehát korszerűsítésre szorul.

A repülőgépvezető üzemmérnökök tanterve hasonló hiányosságokat mutat. A heti átlag 32 óra itt is soknak tűnik, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a pilótanövédek reptéri leterheltségét, ami a jó időjárási viszonyok függvénye./ Rossz időjárási viszonyok között az előírásnak megfelelő, betervezett repülési gyakorlatot sem tudják végrehajtani, ezért a reptéri mulasztást jó időben, akár a közismereti tárgyak rovására is pótolni kell. A hallgatók ezért inkább óráról hiányzanak, mivel ott van pótlási lehetőségük, repülési gyakorlat pótlására nincs lehetőség.

B.J./

Az 1987. szeptember 1-től hatályos tanterv sem biztosít lehetőséget az értelmiségnevelésre, és a vezetői ismeretek elsajátítására. /Ha a végzett repülőgépvezető valamilyen oknál fogva nem kerülhet gépre, ipari üzembe, vagy a mezőgazdaságba kerülhet vezetői beosztásba, ahol lehet, hogy a műszaki ismeretei megfelelőek lesznek, de mint vezető - nem fog bódogni. B.J./ Ezért ezt a tantervet is - véleményünk szerint - korszerűsíteni szükséges.^x

x XI. sz. táblázat

A Gödöllői ATE Gépészmérnöki Karának tanterve 1984. szeptember 1-től hatályos.* A heti 36-39 óra nem kis megterhelést jelent az egyetemi hallgatóknak, akikkel a dolgozat csak kontrollcsoportként foglalkozik. Annak ellenére, hogy az okleveles gépészmérnöki tantervben megjelennek olyan tárgyak, mint a szociológia /6. félév: 8 óra/, a szervezéstudomány /12. félév: 8 óra/, és a vezetéstudomány /12. félév: 8 óra/, - az összes tantárgyi órát figyelembe véve, ez a tanterv is túlságosan szakoktatás-centrikus, ugyanakkor túlspecializált.

Sajnálatos dolog, hogy az alternatív blokkok** sem hoznak változást az arányokban: a 2-es blokkban a hallgatók ergonómiát, a 3-asban az élelmiszertermelés irányítását, míg a 4-es blokkban környezetvédelmet tanulhatnak.

Talán ezért is különbözik egymástól annyira az egyetemisták és főiskolások véleménye szakmaszeretete szempontjából:

Végzős hallgatók szakmaszeretete /%-ban/

Oktatási intézmény	Vizsgált populáció /fő/	Ha most választana pályát, mit tenne?			
		Ugyanazt a pályát választanám	Hasonló pályát választanék	Más szakot	Nem tanulnék tovább
Mezőgazdasági gépészmérnök	71	44,29	14,29	27,14	14,29
Gépész Üzem-mérnök	59	54,00	36,00	8,00	2,00
Állatorvos	119	80,00	11,00	2,00	7,00

* XII. sz. táblázat; ** XIII. sz. táblázat

Forrás: Fehér Gy. /1984/

Javaslat a kutatási eredmények hasznosítására,

összegzés

Dolgozatunk végén megkíséreljük kutatási eredményeink vázlatos összefoglalását, egyben javaslatot teszünk azok hasznosítására.

1. Korszerű rendszerszemléletet az agrárműszaki felsőoktatásban

a/ Preszelekció helyett szelekció döntse el, ki alkalmas a felsőoktatási tanulmányok folytatására. Ezzel elérhető, hogy versenyhelyzet alakuljon ki a már a középiskolai tanulmányok alatt, ami folytatódna a felsőoktatásban is. A középiskolások és a hallgatók képességfejlesztésükben az időszakos, vagy vizsgatudás helyett állandósult, vagy rögzült tudásra kénytelenek törekedni.

Az oktatók között is versenyhelyzet keletkezik, hiszen a szelekció miatt a hallgatók a hatékonyan, meggyőződéssel és oldott légkörben oktató tanáregyéniségeket keresik. A szabad oktató- és hallgató-választás a szelekciót felerősíti, a tudás, ezáltal a minőség becsületét helyreállítja.

b/ Tervszerű szocializációval lehet csak megkönnyíteni az intézményi, majd a szakmai-értelmiségi beilleszkedési folyamatot. Az új viselkedéskultúra és tanulási technika elsajátítása tudatfelszabadító hatású, növeli a személyiségfejlesztési folyamat /tudástechnológia, képességfej-

lesztés/ intenzitását és hatékonyságát.

c/ Alternatív tantárgyi blokkok kialakításával - az alapozó tárgyak vizsgáinak letétele után - maguk a hallgatók választhatnak, hogy érdeklődési körüknek megfelelően melyik tantárgyi blokk tanulmányozásával haladjanak tovább.

d/ A felsőoktatás a közoktatás integráns része, ezért támaszkodnia kell a hallgatók középiskolában elért eredményeire. Különös gondot kell fordítani a tehetségek felkutatására és gondozására. A valóban tehetséges hallgatók egyéni tanterv szerint haladhassanak, adminisztratív megkötöttségek nélkül. Hallgathasson közéiskolás ifjú is felsőoktatásban órát, ha szellemi képessége, tehetsége erre predesztinálja.

2. Tudatos értelmiségnevelést, melynek anyagi, szervezeti és személyi feltételét meg kell teremteni.

a/ Elkülönített összeg álljon rendelkezésre a költségvetésből, amit csak erre a célra lehessen felhasználni.

b/ Az eddigi nevelési terv helyett autonóm és fakultatív értelmiségnevelési programot kell összeállítani hallgatói közreműködéssel. A normarendszer kidolgozásába és felállításába is be kell vonni a hallgatókat. legoptimálisabban ez a program az eddigi kollégiumi nevelés, közművelődési tevékenység és kultúrális nevelés szintéziseként jöhet létre.

c/ Az értelmiségnevelést, főigazgatói hatáskörrel felruházott, kellő kompetenciával rendelkező pedagógus irányítására kell bízni, megfelelő tanszék/ek/ létrehozásával és támogatásával.

3. Az agrárműszaki felsőoktatásban meg kell teremteni a szervezett posztgraduális továbbképzés és átképzés feltételét, amely elsősorban a szűkebb, vagy tágabb régió gépészmérnökeinek és -üzemmérnökeinek álljon rendelkezésére.

a/ Korszerű továbbképzési intézet, vagy tanszék létrehozása szükséges az osztály helyett, az összes működési feltétel egyidejű biztosításával.

b/ Teljes önállóságot az igények felmérésében, a hatékony kínálat megszervezésében, a korszerű beiskolázási program megvalósításában, a mobil oktatói, előadói, kutatói létszám és minőség összeállításában és működtetésében.

c/ Menedzserképzés beindítása, saját, nappali tagozatos hallgatók részére is.

4. Autonómiát az agrárműszaki felsőoktatásban.

a/ Szorosabb összhang megteremtését a kutatás-szakoktatás-vezetők képzés-értelmiségnevelés, valamint a gyakorló-helyek /tanegyetemek/, vállalatok, egyesülések között.

b/ Horizontális kapcsolatteremtés bel- és külföldi kutatóintézetekkel, felsőoktatási intézményekkel az oktatói, hallgatói és a kulturális cserék kölcsönös lebonyolítása érdekében.

c/ Közvetlen kapcsolatot a piaccal, ezért önálló
szolgááltató és marketing tevékenységet.

A dolgozat megírásával arra vállalkoztunk, hogy az értelmségnevelés oldaláról megvizsgáljuk az agrárműszaki felsőoktatást.

Munkánk elvégzéséhez áttekintettük a rendelkezésre álló szakirodalmat, melynek adatait összevetettük saját kutatási eredményeinkkel, azt remélve, hogy így a hazai szakoktatás, vezetőképzés és értelmségnevelés minőségi továbbfejlesztéséhez újabb alapidokumentumok és eddig nem ismert, de hasznosítható összefüggések birtokába jutunk.

Vizsgálatainkat nehezítette, hogy a korábban mások által végzett kutatások elsősorban a felsőoktatás szakoktatási funkciójára vonatkoztak, ezért számunkra terminológiai nehézséget jelentett kezdetben a téma tudományos behatárolása, amit később - indokolt és következetes terminológia használatával - próbáltunk meg egyértelművé tenni.

Empirikus vizsgálataink elvégzése is gyakran nehézségekbe ütközött, hiszen - az egyre szűkülő anyagi lehetőségek miatt - az agrárműszaki felsőoktatásban társadalomtudományi témával foglalkozók közül a különösen szerény támogatása miatt, csak kevesen vállalkoznak elmélyültebb kutatásra. Azok a kutatók, akik az agrárfelsőoktatás területén eddig már végeztek vizsgálatokat, nem különítették el az adatokat a mért populáció szakonkénti tagozódása szerint,

ami szintén nehezítette a korábbi dokumentumokhoz való hozzáférhetőséget.

Úgy véljük azonban, hogy dolgozatunk néhány eddig még nem ismert alapidokumentumot, és további gondolkodásra, kutatási tevékenységre serkentő összefüggést tárt fel. Ezek között megemlítenénk az értelmiségnevelés legitimitációját gátló társadalmi és intézményi akadályokat, idejétmúlt beidegződéseket.

Nagy segítséget jelentett számunkra hallgatóink és egykori hallgatóink önzetlen együttműködési készsége, mellyel folyamatos kutatási tevékenységünket segítették.

Dolgozatunk megírásával igyekeztünk feltárni az agrárműszaki értelmiségnevelés lehetőségeit, eredményeit és a még meglévő hiányosságait, majd megkíséreltük vázlatosan egységbe foglalni javaslatainkat az értelmiségnevelés tartalmi és formai elemeinek továbbfejlesztése céljából. Hogy kutatási eredményeink és azok hasznosítására tett javaslataink mennyire helytállóak, azt jórészt gyakorlatba történő alkalmazásuk fogja eldönteni.

Az értelmiségnevelés minőségi megújítása és továbbfejlesztése az agrárműszaki felsőoktatásban azonban még további kutatási tevékenységet feltételez.

FÜGGELÉK:

JEGYZETEK:

- 1 Németh László: A művelődés reformja. Tanu, 1935. 11-14.p.
In: Művelődéspolitikai írások, Muzsák Közművelődési
Kiadó, Bp. 1986. 67.p.
- 2 Balla Gábor Tamás: Falusi értelmiség - kulturaközvetít-
tés - értelmiségi képzés. Valóság, 1976/3 96-100 p.
- 3 Balla Gábor Tamás: Az agrárértelmiség képzése és a
közművelődés. Kultúra és Közösség, 1977/4 89-99.p.
- 4 Balla Gábor Tamás: Az agrárértelmiség munkahelyi közér-
zete. Gazdálkodás, 1979/10. 51-54.p.
- 5 Balla Gábor Tamás: A fiatal agrárértelmiség pályaképe
és társadalmi beilleszkedése. Gazdálkodás, 1980/1.
47-51.p.
- 6 Balla Gábor Tamás: Nem is igazi értelmiségiek? Élet
és Irodalom, 1981. március 28. 16.p.
- 7 Balla Gábor Tamás: Értelmiségnevelés a felsőfokú ag-
rárszakokpzésben. Tankönyvkiadó, Bp. 1987. 148.p.
A kandidátusi értekezés - empirikus kutatási eredményekre
támaszkodva - valós képet nyújt az agrárértelmiségivé vá-
lás folyamatáról, az intézményi és szakmai szocializáció-
ról és az oktatáson kívüli kulturális nevelés lehetőségei-
ről. A szerző kutatási eredményei - elsősorban az agrár-
műszaki értelmiségnevelés területén - megbízható össze-
hasonlítási alapként szolgálnak a gödöllői gépészmérnök
hallgatók, valamint a mezőtúri és nyíregyházi gépész

Üzemmérnök hallgatók populációjáról felvett saját mérési adataink egzaktitása tételében.

- 8 Fehér György: Értelmiségivé válás az agrárszakemberképzésben. Állatorvostudományi Egyetem Híradója, 1984. február
- 9 Fekete György: Az értelmiségivé válás folyamata. Magyar Agrártudományi Egyesület, Bp. 1985. 222.p.
- 10 J. Szilágyi Klára-Völgyesy Pál: Értelmiségivé válás az agrárszakemberképzésben. MÉM Információs Központja, Bp. 1985.
- 11 J. Szilágyi Klára-Völgyesy Pál-Nagy Gyula: Pedagógiai kísérletek a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen. Felsőoktatási Szemle, 1984./2. 113-119.p.
- 12 Vétek János: Mezőgazdasági Szakemberképzésünk Szabolcs-Szatmári Szemle, 1975/1. 53-60.p.
- 13 Vétek János: A szakemberképzés szerepe a mezőgazdaság és élelmiszeripar fejlesztésében. Szabolcs-Szatmári Szemle, 1975/4. 20-32.p. A szerző a mezőgazdasági főiskola volt főigazgatója. A két tanulmány címéből is egyértelműen kiderül - még csak szakemberképzésről beszél. Az értelmiségnevelés, mint új terminus technikus, ebben az időben a felsőoktatási szakirodalomban még nem volt használatos, ezért azt a közművelődési tevékenység bemutatásával reprezentálja a szerző.

- 14 Dóka István: 15 éves a repülőgépvezető-képzés Nyíregyházán. Szabolcs-Szatmári Szemle, 1983/3. 27-30.p. A cikk szerzője a mezőgazdasági főiskola akkori főigazgatója kihangsúlyozza a minőségi szakképzés mellett az általános műveltség fontosságát és az idegennyelv tudás jelentőségét a repülőgépvezető hallgatók esetében, hiszen a polgári repülés hivatalos nemzetközi nyelve az angol, a magyar katonai repülő pályára készülőknek pedig - az angol nyelven kívül - tökéletesen kell tudniuk oroszul.
- 15 Anka István: A mezőgazdasági gépészeti szakképzésünk és feladatai. Szabolcs-Szatmári Szemle, 1983/3. 38-45.p. A szerző nagy tapasztalattal rendelkező tanszékvezető főiskolai tanár. Véleménye szerint a jövőendő gépész üzemmérnököknek elsősorban a szakmai anyag elsajátítására kell koncentrálniuk, mivel a hároméves képzés keretében másra nincs idő.
- 16 Bereczki József: Az iparban dolgozó műszaki értelmiségiek helyzete és szerepe Szabolcs-Szatmár megyében. Szabolcs-Szatmár Szemle, 1988/2. 265-273.p. A szerző vizsgálati eredményei jól bizonyítják, hogy mérési eredményeinek nagy része szignifikáns az ország más régióiban mért adatokkal. Egy jelentős eltérést azonban kimutat, nevezetesen az itt élő műszakik kedvezőtlenebb élet- és munkakörülményeit. Saját kutatásaink szempontjából a szerző vizsgálati eredményei összehasonlítási alapul szol-

gálnak a gépész üzemmérnök végzettségű agrárértelmiségek élet- és munkakörülményeit bemutató saját mérési adatainkkal, attól függően, hogy a főiskola elvégzése után az iparban vagy a mezőgazdaságban helyezkednek el, továbbá, hogy lakásuk városban, falun, vagy még kisebb településen, tanyán, tanyabokrokban van-e.

- 17 Konrád György-Szelényi Iván: Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz. Gondolat Kiadó, Bp. 1989. 238.p. Az 1974-ben íródott könyv - a szerzők által remélt harmadik korszakban, amely a sztálinizmus, a poszt-sztálinizmus után meghozza majd az értelmiség felemelkedését és osztállyá szerveződését - 15 évvel megszületése után - Magyarországon is kiadásra kerülhetett. A politológiai-szociológiai szakmai igényességgel megírt esszékötet anticipálja az u.n. harmadik korszakban bekövetkező felemelkedést, mely a politikai bürokrácia eltűnésével, a technokrata és a marginális értelmiség szintéziseként valósulhat meg. Sajnálatosnak tartjuk, hogy a kötet kései kiadása az értelmiségnevelés témakörében végzett kutatási tevékenységünket már nem befolyásolhatta.
- 18 Szabó Miklós: A legitimáció történelmi alakváltozásai. Medvetánc, 1988/1. In.: Politikai kultúra Magyarországon 1896-1986. szerk.: Szabó Miklós 275-306.p. Mélységesen egyetértünk a szerző érvelésében azzal kapcsolatosan, hogy nem tekinthető legitimált hatalomnak az, melynek csupán erőszak nyomására engedel-

meskednek, de az sem, amely csupán anyagi előnyök biztosításával éri el az engedelmességi készséget. A pusztán anyagi előnyökön nyugvó engedelmesség ugyanúgy csupán konszolidált helyzetben működik, mint a pusztán kikényszerített. Az ilyen hatalom csak addig elfogadott, amíg képes a kedvezmények nyújtására, köznapin nyelven szólva, amíg az embereknek "jól megy". Az agrárműszaki értelmiség körében végzett vizsgálatok hűen tükrözik, hogy nem a végzettséghez, hanem a beosztáshoz jár nagyobb anyagi elismerés.

- 19 Ágoston Mihály: Az értelmiséggel szembeni elvárások változása. Korreferátum. In.: Országos Közművelődési Konferencia, Bp. MTESZ Székház, 1989. június 5. A korreferátum csakúgy, mint az egész konferencia jól érzékelteti az értelmiség, elsősorban a műszaki és agrárműszaki értelmiség szerepváltását a magyar társadalomban és tudományos életben. A konferencián több hozzászóló elítélően foglal állást az egyoldalú, csak a szaktudást fetisizáló oktatással, tágabb értelemben a fejlődést gátló, szinte már pejoratív kicsengésű technokrata értelmiséggel szemben. Az art és techné szoros összhangja nélkül már sem az oktatásban, sem a piacentrikus termelésben nincs fejlődés, és elképzelhetetlen a világszínvonal is.
- 20 Török Imre: Mennyiség vagy minőség a felsőfokú képzésben. Korreferátum. In.: Országos Közművelődési konferencia, Bp. MTESZ Székház, 1989. június 5.

A korreferáló sikraszáll a felsőoktatás struktúralis reformjéért. Tényekkel igazolja, hogy a statisztikai adatok némiképp kedvezőtlenebb képet festenek a műszaki és az agrárműszaki felsőoktatás hallgatói arányairól, mivel sokan nem kerülnek be a statisztikába, míg az összehasonlításként szolgáló külföldi adatok azért kedvezőbbek, mert - egyrészt sok helyen már nincs felvételi vizsga, másrészt - a hallgatói egyetemi liberalizmus miatt vannak olyanok, akik 8-10 évig járnak egyetemre. Az is előfordul, hogy évek óta végzett és praktizáló értelmiségi - egyetemi hallgatóként szerepel a statisztikában.

- 21 Knopp András: Válságban van-e az oktatás? In.: Jövőkép 2000. Szerk.: Wiesel Iván. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1984. 205-215.p. A szerző véleménye szerint, mely a mi véleményünkkel is egyezik, szemléletváltozást kell elérni a műszaki és természettudományi pályák javára a pályaválasztásnál.
- 22 Berend T. Iván: Öt előadás gazdaságról és oktatásról. Gyorsuló idő: Magvető Könyvkiadó, Bp. 1978.
- 23 Erdei-Grúz Tibor: A közoktatás ellentmondásai Magyar Tudomány, 1976/2. 65-73.p.
- 24 Ágh Attila: A társadalomtudományok közvetlen termelőerővé válása. Szociológia, 1977/1. 11-27.

- 25 Hivatkozásunk alapját itt elsősorban az MSZMP KB 1974. márciusi határozata a közművelődés fejlesztéséről, valamint a 104/1976/M.K.1./ OM utasítás képezi.
- 26 Huszár Tibor: Szakemberképzés - értelmiségképzés. Valóság, 1980/6. 46-61.p.
- 27 Hermann István: Ideológia és kultúra a hetvenes években. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1982.
- 28 Szűcs Ervin: Technika és műveltség. Országos Közművelődési Konferencia, Bp. MTESZ Székház, 1989.jun5.
- 29 Az art és techné nem összeférhetetlen egymással. A műszaki-technikai jellegű munkavégzésnek is lehet esztétikája, legyen az alkatrészgyártás, gépszereles, vagy csak egy egyszerű szántóföldi gépmunka.
- 30 Leontyev, A.N. : A pszichikum fejlődésének problémái. Bp. 1964. 268. old.
- 31 U.o.
- 32 Hazai viszonyok között is vannak elképzelések, pl.: a Művelődési Minisztérium 1987. decemberében együttműködési megállapodást köt az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériummal, az Ipari Minisztériummal, valamint a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztériummal. A szerződő felek a megállapodásban kötelezettséget vállalnak, hogy kidolgoztatják egy olyan kísérleti képzés tervezetét, amely biztosítja a munkahelyi közművelődéshez kapcsolódó ismeretek

- oktatását. A tervezet kimunkálásával a Művelődési Minisztérium Közművelődési Koordinációs Titkársága a Janus Pannonius Tudományegyetem Közművelődési Tanszékét bízza meg. A JPTE Tanárképző Kar Közművelődési Tanszéke 1987-1988 között elkészíti a zártbeiskolázású főiskolai MUNKAHELYI NÉPMŰVELŐ-képzés tervezetét, amely tartalmazza: 1. A képzési koncepciót; 2. A hálóterveket /Tantárgystruktúra, óraterhelés/; 3. A felvételi alkalmasságvizsgálatot és 4. A tantárgytematikát. A beadott tervezetet egy e célra létrehozott ad hoc bizottság értékeli.
- 33 A MÉM-ben az agrárfelsőoktatást a Szakoktatási és Kutatási Főosztály irányítja. Az agrárműszaki felsőoktatásban az alapkutatás elenyésző, a szakoktatás pedig elsősorban a szakemberre válás folyamatára koncentrál.
- 34 A levelező tagozatos hallgatók körében végzett felmérés sok hasonlóságot mutat az általunk vizsgált, gyakorló üzemmérnökök idegennyelv tanulási szándékával és lehetőségeivel.
- 35 Az értelmiség- és tudományellenesség gyökereit kutatja több jeles tudós, politikus és közéleti személyiség az Élet és Tudomány hasábjain. Ezek közül említést érdemelnek Lázár István és Falusiné Szikra Katalin megállapításai, /É.T. 1989. április 28. 518-520. p./ Csaba Györgynek a jelenség okairól, és

Szentágothai Jánosnak a gyökerekről vallott véleménye, /É.T. 1989. május 5. 550-551. p./ valamint Varga Domokos szilárd értékrendről, és Pál Lénárd cselekedni, alkotni, értékrendet teremteni tudásról közzétett megállapításai /É.T. 1989. május 12. 582-584.p./ Glatz Ferenc két cikkel is jelentkezett a témával kapcsolatosan: "A cél az európai mérce" /É.T. 1989. szeptember 29. 1222-1223.p./ és "Az új szereposztás" címmel /É.T. 1989. október 6. 1254-1255.p./

- 36 A köztudatban uralkodó nézetek sajnálatos módon az agrárműszaki felsőoktatásban is teret nyernek. Még manapság is csak a közvetlenül termelői szférát tekintik értékteremtőnek, míg az indirektet és első-sorban a szellemi munkát nem. Véleményünk szerint a tantárgyi blokkok modernizálása és bevezetése még nem fogja egycsapásra megváltoztatni a felsőoktatást, mivel nézetünk szerint a formai és tartalmi változás szükséges, de nem elégséges feltétele a teljes felsőoktatási reformnak.
- 37 Több kül- és belföldi oktatási intézmény gyakorlata azt igazolja, hogy az önálló marketing tevékenység nemcsak anyagi hasznot hoz, hanem pótolhatatlan motivumként is szolgál.
- 38 A meritési bázis ilyen módon történő növelése nemcsak a jelentkezésben, de a kiválasztódásban is esélyegyenlőséget biztosít.

- 39 Itt nyilván nemcsak a terminológiai kérdésről van szó, sokkal inkább az értelmiségi lét szükségességének tagadásáról.
- 40 A felsőoktatási szaktárcákhoz tartozó egyéb felsőoktatási intézmények hallgatóival történő összehasonlítás lehetőségével is élünk néhány alkalommal.
- 41 Különösen a technikumból, majd később felsőfokú technikumból kialakult főiskolákban figyelhető meg a hallgatókkal történő, nem életkori sajátosság-nak megfelelő bánásmód, melynek jellemzője, hogy inkább a középiskolás korúaknak megfelelő, míg a követelményrendszer igyekszik az egyetemi normát leképözni.
- 42 A társadalomtudományok funkcióinak a gyakorlatban való újraértelmezését pozitívként értékeli tanulmányában Huszár Tibor is, csakúgy, mint a hatvanas évek végétől általános gyakorlattá váló tendenciát, nevezetesen azt, hogy a szakértők szélesebb körét kezdik bevonni a fontosabb jelentőségű kérdések elemzésébe, a döntés-előkészítési folyamatba. A társadalmi tudatban ez a súlypontok részleges átrendeződéséhez vezet, mivel az ideológiai konfrontációk - és ez a visszatérő viták során egyre erősödő felismerésként jelenik meg - csak e diszciplinák fogalmi-módszertani jellemzőinek ismeretében értelmezhetők. /H.T. Az MSZMP értelmiségpolitikájának néhány időszerű kérdése. In.: A magyar értelmiség a 80-as években. Kossuth Könyvkiadó, 1986. Szerk.: H.T. 7-52.p./

- 43 Már 1974-ben szükségét érezte a magyar felsőoktatás az általános műveltség fokozásának. A felsőoktatási intézmények vezetőinek tanácskozásán 1974. április 8-9-én Budapesten, melyen nemzetközileg elismert kutatók, oktatók és intézményvezetők is részt vettek, Zibolen Endre hangsúlyozza előadásában a képzés és nevelés egységének fejlesztésére irányuló munka szükségességét. /In.: A felsőoktatási intézmények vezetőinek tanácskozása, Bp. 1975. 17-29.p. Szerk.: Takács Aranka./
- 44 A közművelődési tevékenység az agrárfelsőoktatási intézményekben nem kötelező, csak mint lehetőség merül fel a hallgatók önszerveződésének megvalósulásaként. Személyiségfejlődésük szempontjából a közművelődési tevékenység igazi lehetőség, valódi önkifejeződési mód. Éppen ezért vitatkozunk Németh János Istvánnal, aki a közművelődést, az egész közművelődési hálózatot a kultúra terrorjaként értelmezi, melyben a valós cselekvések korlátozottsága mellett az államosított intézmények változó színvonalon kínálják a kulturális pótcselekvés alkalmait. /N.J.I.: A kultúra terrorja. Valóság, 1988. 12. 15-27.p./
- 45 Már 1979-ben felmerül olyan továbbképzési centrumok létrehozása, ahol az ágazati követelményeket koordinálva komplex módon oldhatók meg a hatáskörbe tartozó ipari és mezőgazdasági üzemek többirányú továbbképzési igényei./Magyar Edit: A továbbképzés műhelye. In.: Módszertani Műhely, Bp. 1979. TIT 7-33. p. Szerk. Nyilas György/.

- 46 Jól tükrözik ezt a 70-es évek végén jelentkező dezurbanizációs folyamatok a nyugati országokban. A kézműves technika idealizálása nyilvánvalóan az artigliantano kritikátlan misztifikációjához vezet, amely a magasszintű minőségi termelésnek nem következménye, hanem alapfeltétele.
- 47 Bibó István egyik írásában hangsúlyozza, hogy az ország társadalmi és kultúrális felszabadulását egy olyan nevelési rendszerrel lehet teljessé tenni, amely sikeresen elszakítja az iskolatípusok értékrendjét mindenféle társadalmi ranglistától és kiváltságtudattól. Bibó hangsúlyozza még a pályaválasztás szabadságát is, amely lehetővé teszi a lappangó képesség teljes kifejtését. /B.I.: Válogatott tanulmányok, II. kötet. 611-612. p. Magvető Kiadó, Bp. 1986/.
- 48 Az átlagos világpiaci termékek értékének 80 %-át manapság a szellemi munka adja, míg az elkészítés fizikai tevékenysége, anyag- és energiaköltsége csak a fennmaradó 20 %. Ágh Attila szerint a kultúrális javak termelésében hatványozottan jelenik meg a saját magára vonatkoztatott értelmiségi funkció hiánya, és nemcsak az új értékek versenye iktatódik ki a kultúrából, hanem szerves egésze is felbomlik a termelésből elszigetelt tudományra, a nagyüzemként szervezett közoktatásra, valamint a maradékelven működő közművelő-

désre. Ezért anyagi feltételek biztosítása nélkül külön is kétséges működésük, integrációjuk pedig eleve kudarcra ítélt. /Á.A.: Az értelmiség strukturális reformja. Kultúra és Közösség, 1989. 5. 18-31.p./

- 49 A kultúra prioritása nem képzelhető el a nemzetközi megméréstetés nélkül. A nemzetközi nyitáshoz és a hazai értelmiségi funkció globalizálásához nem csak kultúrális megújulásra, hanem a kultúrális pluralizmusra, mint a kultúrális javak és értékek szabad, intézményesített versenyeztetésére van szükség.
- 50 Egyetértünk Fekete Györggyel, aki szerint a megnövekedett igényeket a mezőgazdaságban dolgozó szakemberekkel szemben elsősorban a teljesítményképes tudás elsajátításával és intenzifikálásával elégíthetjük ki. Bővebben a témával kapcsolatos publikációjában több helyen foglalkozik. /F.Gy.: A jövő mezőgazdasági szakembere. A műszaki fejlődés emberi tényezői a mezőgazdaságban. Mezőgazdasági Kiadó, 1988. Bp. 207.p./
- 51 Végzett üzemmérnökökkel készült vizsgálataink is igazolják, hogy maguk a gyakorló agrárértelmiségiek is tiltakoznak a túlságosan korai specializáció ellen, amely elzárja őket a munkafolyamat teljesebb áttekintésének lehetőségétől, ugyanakkor gépies, egyoldalú, ezért fárasztó munkavégzésre kényszeríti a dolgozót.

- 52 A fejlettebb országok példája bizonyítja, hogy élete során minden dolgozó embernek szembe kell néznie a pályamódosítás, vagy ideális esetben a pályafejlődés tényével. Ezt elsősorban objektív okok idézhetik elő, u.m. profilváltás, automatizáció okozta létszámcsökkenés, stb. A permanens tanulás képességének kifejlesztése az iskola egyik legfőbb feladata.
- 53 Megszívlelendők Szántó R. Tibornak "A tudományos siker természetrajzához" c. tanulmányában közzétett gondolatai. Kitűnik, hogy a kétségtelenül fontos szocializáció mellett ugyanolyan jelentőségű az egyén individualizációs fejlődése, és nem közömbösek genetikai adottságai sem. A szerző meggyőző erővel igazolja, hogy a tudományos sikerhez a tehetség és felkészültségen kívül kiváló személyiség és az elengedhetetlen publicitás is szükséges. /Sz.R.T.: A tudományos siker természetrajzához. Valóság, 1989. 12. 55-65.p./
- 54 Az agrárműszaki értelmiségre vár az a feladat, hogy a lakóhelyén jelentkező ilyenirányú igénynek is eleget tegyen. Az új technikai berendezések használata és kezelése sok egyszerű embernek komoly problémát jelent. A megfelelő tudattartalmak közlése és elsajátíttatása nem csupán műszaki ismereteket, hanem ezen kívül kommunikációs képességet, valamint előadó- és logikus meggyőzőképességet feltételez.

- 55 Tagadhatatlan, hogy az agrárműszaki felsőoktatási intézményeknek a hallgatókat bizonyos népművelői funkciók betöltésére is fel kell készíteniük. Ennek a funkciónak - a hagyományos "népművelő" szerepnek - át kell alakulnia, mivel ez a hivatás számos olyan szerepet olvasztott magába, amely ma hiányzik a társadalomból, a kultúra fejlődése szempontjából azonban nélkülözhetetlen. Egy jövőendő agrárműszaki értelmiségi fiatalnak magára kell vállalnia a társadalmi segítő /social worker/ rekreációt szervező menedzser, a helyi közéleti szervező, az egyes vállalatok munkáját segítő, ésszerűsítő humántechnológus a művészeti menedzser és a falugondnok szerepét, mely utóbbi a falu legkülönbözőbb teendőinek szervezését jelenti. Vagyis az ágazati és rezortszemlélet helyett a kultúra munkásainak kell kézbe venniük a falu kultúráját, helyreállítva a szűkebb értelemben vett kultúra, szociális cselekvés, közélet, stb. egységét.

Az Agrárfelsőoktatási Intézmények Rektori Kollégiumának
Állásfoglalása

Az agrár-felsőoktatási intézmények vezetői Sopronban tartott tanácskozásukon állást foglaltak az agrárpolitika megújításának dokumentumairól. A részletes és szűkebb szakmai jellegű észrevételek kifejtését az intézményi viták utánra halasztva a Rektori Kollégium hiányolta, hogy a társadalmi vitára bocsájtott tervezet a termeléspolitika szűk szakmai kérdéseire koncentrálva nem foglalkozik a leginkább meghatározó termelőerő, az ember és tudásának minőségi fejlesztésével.

Szilárd meggyőződésünk, hogy az élelmiszer-gazdaság /mező-, erdő- és fagazdaság, élelmiszer-ipar/ elmúlt időszakban elért eredményeiben meghatározó volt az a tudás és ismeret, amelyet az ágazat szervezs részeként működő agrár-felsőoktatás és az ágazat szakmai irányítása mellett működő középfokú oktatás létrehozott és közvetített. Az a véleményünk, hogy az ágazat előtt álló feladatok, a nemzetközi versenyképesség okozása, a termelés minőségi fejlesztése csakis az eddigi eredményekre építve, a termeléspolitika társadalmi háttérének széles körű figyelembevételével, a falu társadalmi felemelkedését elősegítve, az oktatás és kutatás tartalmi megújításán keresztül valósítható meg. Bizonyosak vagyunk abban, hogy az agrárpolitika megújítása csakis a szellemi tőke felértékelődé-

se révén lehetséges; a termelésfejlesztést a tárca irányítása és érdekeltsége alá tartozó szellemi bázis eredmény~~re~~re alapzva kell megvalósítani.

A tanácskozás megerősítette, hogy az élelmiszer-gazdasági fejlődés, valamint a szakterületi oktatás és kutatás érdekei egybeesnek, ezért az agrár-felsőoktatási intézményhálózatnak továbbra is az ágazat integráns részeként kell működnie. Az agrár-felsőoktatási intézmények felkészültek arra, hogy a gazdasági-társadalmi fejlődés irányjaival összhangban korszerűsítik oktató-nevelő tevékenységüket. Ennek során a szakmai ismeretek átfogó oktatása mellett a munkaköri feladatokra való felkészítést, a gyakorlatiasabb oktatás erősítését, a szó teljes értelmében vett értelmiségnevelő funkció érvényesítését tekintik kiemelt feladatnak. A felsőoktatási intézmények készek arra, hogy az oktatás tartalmi megújulásában megfelelő szerephez jussanak az alkalmazott biológia, ökológia alap-, alapozó ismeretek, az elektronika és az informatika éppúgy, mint a humán ismeretek, a nyelvtudás. A szellemi partneri viszony megerősítése mellett e fejlesztések erkölcsi és anyagi támogatását kérik az intézmények vezetői.

Sopron, 1989. október

Az agrárfelsőoktatási intézmények képviselőiben:

dr. Szász Gábor s.k.
egyetemi tanár, rektor
Agrártud. Egy. Debrecen

dr. Horn Péter s.k.
egyetemi tanár, rektor
Agrártud. Egy. K-hely

dr. Filius István s.k.
egyetemi tanár, rektor
Kertészeti és Élelmiszer-
ip. Egyetem

dr. Petrasovits Imre sk.
egyetemi tanár, rektor
Agrártudományi Egyetem
Gödöllő

dr. Simon Ferenc s.k.
egyetemi tanár, rektorh.
Állatorvostud. Egyetem
Budapest

dr. Bónházi János s.k.
egyetemi tanár, főigazg.
Mezőgazdasági Főiskola
Nyíregyháza

dr. Gál János s.k.
egyetemi tanár, rektor
Erdő és Faipari Egy.
Sopron

2.sz. melléklet

A dolgozat szerzőjének publikációs jegyzéke

1. Rol' pésznyi v obucsenyiji russzkava jazúka.
Nyíregyháza,
1975. BGYTKF-MAPRJAL Regionális Konferencia /7 p./
2. A kollégium oktatást-tanulást segítő tevékenysége
Bp. 1985. Felsőoktatási Szemle, XI. szám. /4 p./
3. Közművelődési tevékenység a Kelet-Magyarországi
Területi Kollégiumi Munkaközösség Kollégiumaiban.
Szarvas, 1985. Kollégiumi Vezetőképző /8 p./
4. Közművelődési tevékenység az agrárfelsőoktatási
intézményekben. Nyíregyháza, 1986. Agrárművelődé-
si Tábor /6 p./
5. Agrárközművelődési Tábor /1986. /Szerk. B.J./
Nyíregyháza-AIKB-Gödöllő, 1987. /45 p./
6. Hallgatói tudásszintmérő lapok értékelése a tömeg-
kommunikációs rendszerről készült felmérés alapján.
Nyíregyháza, 1987. Mezőgazdasági Főiskola Acta /15 p./
7. Az agrárfelsőoktatási intézmények kulturális neve-
lőmunkája. Gödöllő-AIKB 1988.

3.sz. melléklet

Az agrárfelsőoktatási intézmények megnevezése
a székhely és a választható szak feltüntetésével

/1982/

Megnevezés	Székhely	Szak
<u>Agrártudományi Egyetem</u>	Gödöllő	Általános agrármérnök Üzemszervező agrármérn.
- Mezőgazdasági Gépész- mérnöki Kar		Mg. gépészmérnök
- Mg. Főiskolai Kar	Gyöngyös	Szervozó üzemmérnök
<u>Agrártudományi Egyetem</u>	Debrecen	Általános agrármérnök
- Mg. Főiskolai Kar	Szarvas	Növényterm. üzemmérnök Öntözéses meliorációs üzemmérnök
- Mg. Főiskolai Kar	Mezőtúr	Mg. gépész üzemmérnök
<u>Agrártudományi Egyetem</u>	Keszthely	Ált. agrármérnök Agrárkémikus agr. mérnök Növényvédelmi üz.mérn.
- Mezőgazdaságtud. Kar		
- Mezőgazdaságtudományi Kar	Mosonma- gyaróvár	Általános agrármérnök
<u>Mezőgazdasági Főiskola</u>	Kaposvár	Állattenyésztési üzemmérn. Kisállattenyészt. Ü.m.

Negnevezés	Székhely	Szak
<u>Kertészeti Egyetem</u>	Budapest	
- Termesztési Kar		Kertészmérnök Kert-tájrendező mérn.
- Tartósítóiipari Kar		Tartósítóiip. mérnök Tartósítóiip. ü.mérn.
- Kertészeti Főiskolai Kar	Kecskemét	Szőlőtermesztő ü.m. Gyümölcstermesztő ü.m. Zöldségtermesztő ü.m.
<u>Erdészeti és Faipari Egyetem</u>	Sopron	
- Erdőmérnöki Kar		Erdőmérnök
- Faipari Mérnöki Kar		Faipari mérnök Faipari üzemmérnök
- Földmérési és Földrendező Főisk. Kar	Székesfehérvár	Földmérési üzemmérnök Földrendezői ü.mérnök
<u>Állatorvostudományi E.</u>	Budapest	Állatorvos doktor
- Állategészségügyi Főiskolai Kar	Kódmezővásárhely	Állategészségügyi üzemmérnök
<u>Élelmiszeripari Főisk.</u>	Szeged	Élelmiszeripari ü.m. Élelmiszergépész ü.m.
<u>Mezőgazdasági Főiskola</u>	Nyíregyháza	Műgépész üzemmérnök Növényvédelmi repülő- gépvezető üzemmérnök

Forrás: MÉM Szakoktatási és
Kutatási Főosztály 38.56/3/1982. sz. Előterjesztés 26.p.

K I V O N A T

A műszaki felsőoktatás tantervi irányelveiből

/Ügyiratszám: MM 126.360/88/

/III. fejezet 10-11.old./

26. Mind az egyetemi, mind a főiskolai képzésben szakonként a tantervek tananyagait három csoportba soroljuk:
- Szakmai törzsanyag: a szak tananyagának az a része, amely a vonatkozó szakterületen belül a széles körű konvertibilitást biztosítja. Ide sorolandó minden olyan tananyag is, amely - például konstrukciós vagy technológiai, vagy a társ-szakirányokra kitekintő ismeretek nyújtásával - a hallgató áttekintését hivatott növelni, a túlzottan specializáló ráhatásokat kiegyenlíteni.
 - Differenciált szakmai tananyag: a szakhoz tartozó különböző speciális területek művelésével kapcsolatos további tananyag, amely didaktikailag elősegíti a mérnöki készségek kifejlődését, ugyanakkor kitekintést is jelent a későbbi posztgraduális tanulmányokra.
 - Az általános értelmiségi feladatok ellátására előkészítő - és a szak egészére közös - tananyag, amelyben a központilag előírt társadalomtudományi tárgyak és a nyelvtanulás is szerepel. / A kötelező testnevelés nem terheli a tanterv óraszámát./
29. A fenti három tananyag-csoport és a diplomatervezés körülbelüli tantervi arányaira - valamennyi egyetemi és főiskolai szakra vonatkozóan - irányelveként az alábbiakat kell figyelembe venni:

Tananyag-csoport	"A" javaslat	"B" javaslat	
		egyetem	főiskola
- Előkészítés az általános értelmiségi feladatokra	max. 15 %	max. 15 %	max. 15 %
- Szakmai törzsanyag	min. 55 %	min. 55 %	min. 40 %
- Differenciált szakmai tananyag	max. 20 %	max. 20 %	max. 35 %
- Diplomatervezés, illetve szakdolgozat	max. 10 %	max. 10 %	max. 10 %

Fenti arányok a teljes tanterv összes heti óraszámának százalékában értendők.

31. Az órarendi órák heti maximális összegét a tantervi irányelvek külön nem szabályozzák, ez intézményi, kari hatáskörben szabályozandó. Ennek értéke: max. 32 óra/hét. A félévenkénti legalacsonyabb vizsgaszám 3, a legmagasabb pedig 6 lehet, beleszámítva szigorlatokat is, de nem beleszámítva az államvizsgát.

K É R D Ő I V

"Az agrárműszaki értelmiségnevelés korszerűsítése" c.
kutatási témához

1. Személyi adatok:

a/ Életkora: év b/ Államvizsga éve:
c/ Szakja: c/ Családi állapota:
Független - házass. Gyermekének száma:

2. Az államvizsga letétele után hol és milyen beosztásban
dolgozott:

a/ Ipar:
b/ Mezőgazdaság:
c/ Szolgáltatás:
d/ Egyéb:

3. Megítélése szerint fizetése magasabb - megegyező - vagy alacsonyabb a munkahelyén / vagy az ország más településén/ dolgozó hasonló korú, beosztású és /felsőfokú/ végzettséggel rendelkező szakértelmiségié? /Aláhúzással/

4. Munkahelyén hozzávetőlegesen milyen %-os arányú felkészültség szükséges feladata ellátásához az alábbi kategóriák szerint?

Szakmai/műszaki/: %
Vezetői/menedzseri/: %
Értelmiségi/humán-, vagy
általános műveltség/: %

5. Iskolai vagy munkaköri kötelezettségből, vagy hobby céljából milyen idegen nyelvvel foglalkozott?

a/ Tanult: Tanul: Tanulna, ha lenne rá módja:

.....
.....
.....

b/ Milyen nyelven tud? /beszél, ír, olvas vagy fordít/

Alap fokon	Közép fokon	Felső fokon
------------	-------------	-------------

.....
.....
.....

6. Emlékezete és tapasztalata alapján mit változtatna a főiskolai tananyag struktúráján?

Elmélet:%

Gyakorlat%

Üzemi/termelési/ gyakorlat%

b/ főiskola oktatási-képzési-nevelési struktúráján?

Szakoktatás:%

Vezető/menedzser/-képzés%

Értelmisségnevelés:%

c/ tantárgyi struktúráján?

Alapozó tárgyak:%

Szaktárgyak:%

Specializáció:%

6. Napi programjának alakulása: /óra/	Hétköznap v.munkanap	Hét végén v. pihenőnapon
Főmunkával eltöltött idő:
Mellék/másod/ állás:
Információszerzés /rádió,TV,sajtó/
Szórakozás,hobby, aktív pihenés:
szűkebb családdal töltött idő:
Barátokkal, mikroközösségben:
Utazás, kirándulás,rokonlátogatás:

9. Véleménye a továbbképzésről /aláhúzással/:

- a/ Nem szükséges
- b/ Ünnepeztetés formájában elegendő
- c/ Munkahelyen alkalmanként
- d/ Rövidebb tanfolyamon részvétel
- e/ Főiskolai/egyetemi/ továbbképzés /1-2 éves/
- f/ Külföldön fejlettebb országban

10. Véleménye a gazdasági fellendülés, életszínvonal emelés
lehetőségeiről:

- a/ Munkahelyén:
-
-
- b/ Országosan:
-
-

Kelt:

6.sz. melléklet

A kollégiumi önkormányzat felépítése /1987/
/Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskola/

A közösség jellege	Az önkormányzat összetétele
<p>III. <u>Kollégiumi Közösség</u> 250-300 fő</p>	<p><u>Kollégiumi Bizottság</u> Titkár /III.évf. hallgató/ Titkár h. /G, v.Rgv.hallg/ Titkár h. /TKF. hallgató/ Szintképviselők /4 fő/ Koll. Biz. reszortosok /4 fő/ Kollégium igazgató</p>
<p>II. <u>Szintközösségek</u> I.-II.-III.-IV. em. 4 emeleti szint, Szintenként: 70-80 fő</p>	<p><u>Szintvezetőség</u> Szintképviselő Koll. Biz. reszortfelfelölős Alapközösségvezetők /4-6 fő/ Kollégiumi tanár, v. mentor</p>
<p>I. <u>Alapközösségek</u> <u>mikroközösségek</u> 3-4-5 szoba közössége 1 szoba=3 fő</p>	<p>Alapközösségvezető Alapközösségvez. helyettes</p>

K É R D Ő I V

Az intézményi és/vagy kollégiumi közművelődési-művészeti tevé-
kenységről az/....tanévben

Az intézményi és kollégiumi közművelődési-művészeti tevékenységet
- ha abban jelentős számban vesznek részt kollégisták is - nem
kivánjuk szétválasztani, mivel az egyetemi/főiskolai hallgatókat
érő hatásmechanizmust, csakúgy, mint a számukra biztosított lehető-
ségeket, - komplex módon kívánjuk kezelni, tehát a kérdőívbe mint
rendelkezésre álló és hasznosítható információ beépíthető.

1. Az intézmény/kollégium neve, címe:
.....
2. A közművelődési, művészeti tevékenységet irányító szakember/köz-
műv. titkár, oktató, előadó, művészeti vezető, stb./ neve, be-
osztása, végzettsége:
.....
3. Az intézmény/kollégium hallgatói létszáma: fő
Ebből: férfi, nő, házaspár.
4. A közművelődési/művészeti tevékenység támogatására szánt költség-
vetési összeg: Ft.
Ebből: Ft támogatás, Ft saját bevétel.
5. Tiszteletdíjas szakkörvezetők, művészeti vezetők
száma: fő
Heti átlagos elfoglaltságuk: óra
Havi tiszteletdíjuk: Ft.
6. Társadalmi munkában /tiszteletdíj nélkül/ tevékenykedő szakkör-
vezetők, művészeti vezetők száma: fő.
7. Rendszeres közművelődési tevékenységet végző hallgatók
száma: fő kollégista hallgató
..... fő nemkollégista hallgató
..... fő nem hallgató

8. Saját rendezvények száma: /Elmult év/

Ebből: Kiállítás, tárlat:

művészeti verseny, bemutató:

Bál, Táncest, disco:

Saruti találkozó:

Mozi, színházi/kamara/ előadás:

Politikai előadás:

TIT ismeretterjesztő előadás:

Egyéb:

9. Szakkörök, öntevékeny művészeti csoportok:

Megnevezése	Taglétszáma	Heti óraszám
.....fő
.....fő
.....fő
.....fő
.....fő

/Megjegyzés: Ha a csoportok száma meghaladja a hatot, a sor - mellékleten - folytatható./

10. Intézményen kívüli szereplések, bemutatók: /Elmult év/

Megnevezése	szereplők száma	Alkalom
.....
.....
.....

/Megjegyzés: Mellékleten folytatható/.

11. Fakultatív népművelés résztvevői:

..... fő spec. koll.-on; fő téli népműv. gyakorlaton.

12. Idegennyelvi klub, nyelvtanfolyam:

Nyelv megnevezése	Létszám /fő/	Heti óraszám	Nyelvvizsgázott /fő/
.....
.....
.....
.....

13. Információ-hordozók:

a/ Egyetemi/főiskolai/kollégiumi újság:

Megjelenik:havonta, old. terjedelemmel

Szerkesztőség: fő.

Támogatás:

b/Kollégiumi/iskola rádió:

Jelentkezik:-szer hetente, óra/napi adás

Szerkesztőség, munkatársak: fő

c/ Vizuális információhordozók megnevezése:

Hirdetőtábla:db Videóújság: óra/nap

Egyéb:

14. Egyéb kulturális, művelődési, művészeti tevékenység:

.....
.....
.....
.....

Kelt:

.....
közművelődési titkár

K É R D Ő I V

a kollégiumi és intézményi közművelődési tevékenységre
jelentkező hallgatók számára

Név: Évf.: Szak:

Melyik középiskolában érettségizett:

Érettségi eredménye: Ha van, szakmája megnevezése:

Eddigi munkahelyei:

Milyen társadalmi vagy tömegszervezetnek tagja:

Milyen kulturális tevékenységben vett eddig részt?

/Pl.: Művészeti csoport, szakkör, klub, TIT-tanfolyam, stb./

Megnevezés	Milyen minőségben	Hol	Mettől-meddig
------------	----------------------	-----	---------------

.....
.....

Beszél, ír, olvas, fordít az alábbi idegen nyelveken:

Alap fokon:

Nyelvvizsga
bizonyítvány
száma:

Közép fokon:
nyelvvizsga
bizonyítvány
száma:

Felső fokon:
nyelvvizsga
bizonyítvány
száma:

Mit sportol versenyszerűen?

Sportág	Egyesület neve	Mióta
---------	----------------	-------

Kelt:

alíírás

JELENTKEZÉSI LAP

A kollégiumi és intézményi közművelődési tevékenységro

/...../tanév.félév/

Választható tevékenységi formák:

1. Irodalmi színpad, színjátszó kör
2. Zenei szekció:
 - a/ szólóhangszer //
 - b/ kamarazenekar /hangszer./
 - c/ Pol-beat együttes /hangszer:/
 - d/ Népzenei zenekar /hangszer:/
 - e/ Rock együttes /hangszer:/
 - f/ Jazz zenekar: /hangszer:/
3. Népi együttes:
 - a/ néptánc, b/ népzenei zenekar /hangszer./
4. Ének szekció.
 - a/ énekkar: b/ szólóének, c/ népdal; d/ népdalkórus
5. Vizuális szekció.
 - a/ Foto klub b/ amatőr video/film-studió; c/ Filmklub
6. Népművészeti szekció:
 - a/ Felfaragó szakkör; b/ Kézimunka kör
7. Idegennyelvi klub:
 - a/ angol; b/ eszperantó; c/ német; d/ orosz
 - Egyéb:
8. Rendező team:
 - a/ Közönség szervező; b/Dekoratór; c/ Tudósító
9. "Sóf" Diákújsághoz:
 - a/ Újságíró; b/ Szerkesztő; c/ Grafikus
10. Kollégiumi Stúdió
 - a/ Riporter; b/ Szerkesztő; c/ Bemondó; d/ Technikus

Kelt:

alíírás

Az Országos Felsőoktatási Ifjúsági Parlament
állásfoglalása

1988. április 22-24. között 66.000 egyetemi főiskolai hallgató, fiatal oktató és dolgozó képviselőjében 300 küldött részvételével került sor a felsőoktatási ágazati ifjúsági parlamentre. Megtárgyalta a Művelődési Minisztérium beszámolóját az 1983-ban módosított 1981. évi Országos Felsőoktatási Ifjúsági Parlament intézkedési tervének végrehajtásáról és a felsőoktatás cselekvési programját, a következő politikai állásfoglalást hozta:

1. Az ifjúsági parlament a Művelődési Minisztérium beszámolóját az intézkedési terv végrehajtásáról tudomásul vette. Az elmúlt öt évben a jogi keretek megteremtése érdekében jelentős lépések történtek, de az MSZMP Politikai Bizottsága által 1981-ben elhatározott és a gödöllői IP-n 1983-ban támogatott reform nem valósult meg, a tárgyalt időszakban a felsőoktatásban nem történt lényegi elmozdulás. Ennek okai a felsőoktatáson belül és kívül egyaránt megtalálhatóak.

2. A felsőoktatáson belüli reformfolyamatok felgyorsulásához szükséges a környezet átalakulása. Ennek irányait a stabilizációs és kibontakozási program megfogalmazza. Ez újabb áldozatvállalásokat igényel tőlünk is. A programot támogatjuk, de nem feltételek nélkül. Ahhoz ugyanis, hogy erőfeszítéseinknek értelme legyen, garancia szükséges. Ezt a garanciát a magyarországi szocializmus kialakult intézményrendszerének átfogó radikális reformja jelentheti. A társadalom egyre nagyobb rétegei számára megkérdőjeleződnek a hatalomgyakorlás eddigi módszerei, a szocializmus korábban stabilnak hitt elvei, értékei. Politikai elveink és gyakorlatunk megváltoztatásának igénye szorosan összekapcsolódik a széleskörű vezetőváltás sürgetésével.

Az intézményrendszer gyors, átfogó koncepció alapján megvalósuló reformjának lényegét az állampolgárok és közösségei üntevékenységeinek és önállóságának erősítése, a nyilvánosság bővítése, az érdekbeszámítás helyett nyilvános érdeklüköztetésre épülő társadalmi tervezés és gyakorlat kialakítása jelentse. Lehetővé kell tenni a pluralizmus szervezeti leképezését, az alkotmányosság keretei között maradéktalanul biztosítani kell az egyesülési jogot. Ezért szükségesnek tartjuk a demokratikus, hatékony működést szolgáló intézményes garanciák megteremtését. A társadalom demokratikus működésének feltétele a törvényesség minden szervezettel és állampolgárral szembeni egységes érvényesülése.

A párt mellett erősödjék más politikai és társadalmi szervezetek érdekintegráló funkciója, önállósága, társadalmi nyilvánosságon alapuló érdeklüköztető, érdekegyeztető szerepe. Váljon szét az MSZMP elvi-politikai és a kormányzati, államigazgatási szervek gyakorlati végrehajtó szerepe. Növekedjen a kormány önállósága és felelőssége. Az egyes kormányzati programok között világosan és társadalmilag ellenőrizhetően jelenjék meg a vezetők felelőssége.

Az elmúlt időszakban egyre erősebb igény jelentkezik a társadalom részéről a politikai intézményrendszer ilyen irányú átalakítására. Üdvözljük a Központi Bizottság és a parlament ilyen irányú kezdeményezéseit, fontosnak tartjuk azonban, hogy széles körű és nyílt vitát folytasson ezekben a kérdésekben a társadalom valamennyi csoportjával. Nemzeti közmegegyezés csakis ezen az alapon jöhet létre.

3. A társadalmi-gazdasági reform gyorsításával, azaz kölcsönhatásban szükségszerű és elengedhetetlen az oktatás átfogó reformja, az ország szellemi potenciáljának erősítése. Ezért nem fogadható el az a politika, amely az oktatást, különösképpen a felsőoktatást a stagnálás álla-

potába kényszeríti. Ennek logikus következménye a kontraszelekció, a szellemi energiák kihasználatlansága, a feltételrendszer drasztikus leromlása.

4. Ebből a helyzetből mutathat kiutat a felsőoktatás fejlesztésének cslekevési programja. Ezt a programot az ifjúsági parlament előremutatónak, az elmozdulás irányát helyesen megfogalmazónak tartotta, ennek végrehajtásában az egyetemi, főiskolai ifjúság szerepet vállal. E program megvalósítása feltétele a gyökeres gazdasági és társadalmi átalakulásnak, új értékek megszilárdulásának, a jól képzett, tenni akaró és a szó igazi értelmében vett értelmiségi réteg kialakulásának. E program a felsőoktatás kibontakozási programja lehet, ha a végrehajtáshoz jelenleg hiányzó anyagi forrásokat a költségvetés biztosítja. Az ifjúsági parlament egyetértett a felsőoktatás fejlesztési alapjának létrehozásával. Indokoltnak tartotta, hogy 1990-re a felsőoktatás költségvetésből való részesedése a jelenlegi 0,9 %-ról 2 %-ra növekedjen, és középtávon biztosítsa, hogy oktatásunk színvonala felzárkózzon a fejlett európai országok szintjéhez.

Veszprém, 1988. április 24.

Felsőoktatási Ifjúsági Parlament

V. A parlament intézményi szekcióinak állásfoglalása

Agrárfelsőoktatási intézmények szekciója

A szekció munkája a MÉM illetékeseinek és a küldötteknek nagyfokú egyetértése és segítőkészsége jegyében zajlott. Jelen javaslatokat a MÉM illetékeseinek közös munkák dokumentumaként kívánjuk eljuttatni.

A szekció javaslatai két csoportba tartoznak:

- Nem a MÉM hatáskörébe eső javaslatok, amelyek továbbbitásáért és támogatásáért azonban a MÉM illetékesei felelősséget vállaltak:

1. Reálértékekben radikálisan emelkedjen a felsőoktatás költségvetési támogatása!

2. Reálértékekben emelkedjen kétszeresére a hallgatók állami támogatása, és a növekmény teljes mértékben az ösztöndíjak emelésére fordítódjék. Szükségosnak érezzük a tanulmányi hitel bevezetését.

3. Anyagilag tegyék fokozottan érdekeltté az oktatókat az oktatásban

4. A felsőoktatási intézmények által termelt valuta maradjon is ott ezek céljaira.

- A MÉM hatáskörébe eső javaslatok:

1. Egyetértünk a MÉM szervezetátalakítási integrációs törekvéseivel abban az esetben, ha ezek kizárólag az oktatói színvonal emelését szolgálják

2. A MÉM irányítása alá tartozó felsőoktatási intézmények vizsgálják felül tanterveiket, szűnjék meg az előadások kötelező látogatása. radikálisan csökkenjen a heti óraszám, növekedjenek a fakultációs és alternatív óralátogatási lehetőségek.

3. Kivánjuk a szabad tanárválasztást, illetve a tanárok számára a szabad tantárgyválasztást.

4. Biztosítsák, hogy a nappali és a nem nappali képzés színvonala szinkronba kerüljön, a diploma megszerzése azonos tudást tükrözzön, és azonos követelményeket támasszon mindkét típusú képzés számára.

5. Kérjük a minisztériumok illetékeseit, hogy minden agrárfelsőoktatási intézményben kísérik fokozott figyelemmel a reformtörekvéseket és azok megvalósulását.

A reformtörekvések megvalósulásának bármilyen nehézsége esetén lépjenek fel támogatólag

6. A képzés általános korszerűsítésének keretében kívánjuk, hogy egy intézményen belül megvalósuljon a vertikális kétszintű képzés, azaz a hallgatóknak legyen lehetőségük az egyetemi és főiskolai szint között választani.

7. Az új tantervek kialakításánál a MÉM nyújtson segítséget a felsőoktatási intézményeknek a képzésben felmerülő tényleges igények felmérésében, és ezt a tevékenységét folyamatosan és a nagy nyilvánosság előtt gyakorolja

8. A következő ifjúsági parlamentre a MÉM a Művelődési Minisztériumtól függetlenül készítsen külön beszámolót.

9. A szekció támogatja a gödöllői ATE hallgatóinak azon törekvését, hogy az intézményükben működő Társadalomtudományi Kar új elnevezést kapjon.

10. Szükségesnek látjuk az Ifjúsági Parlamentek előtt az agrárfelsőoktatási intézmények hallgatói küldötteinek konzultációját.

11. Szükségét érezzük az agrárfelsőoktatási intézmények hallgatóinak alanyi jogú érdekvédelmét célzó testület létrehozásának, amely évenként találkozna a MÉM illetékes képviselőivel

12. Szükségét érezzük annak, hogy megkezdjük az agrárfelsőoktatási intézmények hallgatói országos egyesületének szervezését.

13. Az Ifjúsági Parlament határozatainak megvalósulásához felelősüket és garanciákat igénylünk.

Fiatál oktatók, kutatók, dolgozók szekciója

1. Növekedjen az intézmények kutatástámogatása, ezen belül emelkedjen annak devizahányada.

2. A területi különbségek figyelembevételével az egyes intézmények kapjanak külön költségvetési keretet modern oktatási eszközök beszerzésére, könyvtár és informatikai háttér megteremtésére, fejlesztésére.

3. Az irányító minisztériumok tekintsék át a felsőoktatási dolgozók lakásproblémáit, az átfogó reformtervekhez csatlakozva. A minisztérium tegyen lépéseket lakástámogatási alapjának növelésére, biztosítsa a nyilvánosságot.

4. A graduális képzésben az esti és levelező képzést fokozatosan vissza kell szorítani.

5. A következő ifjúsági parlamenten a fiatal oktatók, kutatók, a dolgozók egzisztenciális helyzetének javítására tett intézkedésekről, helyzetük alakulásáról beszámolót kell készíteni.

6. Több szakmai fórumot /beleértve a publikációs lehetőségek bővítését/ kell teremteni a fiatal oktatók-kutatók számára.

7. Szorgalmazni kell az oktatói tevékenység minősítésének nagyobb nyilvánosságát.

8. Javasoljuk az oktatási ágazatban a 40 órás munkahét bevezetését.

9. Nyilvánossá kell tenni a K + F pályázatok bírálati rendszerét.

Forrás:

ef-LAPOK, AZ EFT TÁJÉKOZTATÓJA

Közéleti-politikai kiadvány '88/6-7-8

Bp. KISZ KB EFTT /3-8. p./

Megnevezés	Mértékegység	1950	1960	1970	1980
<u>A technológia általános jellemzése</u>					
		kézi fogaterőre alapozott egyedi gépésítés/talajművelés, gabonabetakarítás	egyedi gépésítés, részben kézi és fogaterő, vegyszeres gyomirtás, ipari eredetű anyagok tárhódítása, gabonafélék ágazati gépésítése	ágazati gépésítés, gabonafélék, kukorica, napraforgó komplex gépésítése, ipari eredetű anyagok tömeges alkalmazása	
<u>Emberi erőforrás:</u>					
Mezőgazdasági aktív keresők	/fő/	2.092.500	1.843.000	1.288.000	980.500
ebből: segédmunkás	/fő/	2.057.540	1.659.961	900.139	238.900
betanított munkás	/fő/	30.000	95.000	200.000	356.500
szakmunkás	/fő/		35.000	114.900	249.500
<u>Fizikai összesen:</u>	/fő/	2.087.540	1.789.961	1.215.039	844.900
<u>nem fizikai:</u>	/fő/		53.039	72.961	135.600
ebből: egyetemi, főiskolai végzettségű	/fő/	3.640	9.911	17.402	29.708
felsőfokú technikumai végzettségű	/fő/	-	-	6.395	-
technikumot, középiskolát végzett	/fő/	1.320	6.720	17.719	65.000

Forrás:

Fekete Gy.: Mérnökök és technikusok a Mezőgazdaságban, Budapest
Hajdu M.: Növénytermesztő technikusok kézikönyve, Budapest, 1977.

KSH.: Felsőfokú műszaki végzettségűek demográfiai és foglalkozási jellemzői, Bp. 1982.

II. számú táblázat

Egy dolgozó napi teljesítményének növekedése

Megnevezés	Teljesítmény	Heti munka- teljesítmény növekedés %	Időkeret /óra/ %/	
Kukorica				
- teljes terület kézikapálása	400-500 n.sz.öl	100	72	100
- sorközművelés fogattal	400-500 n.sz.öl	1000	72	100
- sorközművelés traktorral	11-12 ha	7800-8200	60	17
- vegyszeres gyomírtás	10-20-30 ha	7600-22800	48	34
Kukorica kézitörése kupaclerakással	400-500 n.sz.öl	100	72	100
Kukorica csőfosztás morzsolva kombájnnal	10-20 ha	7600-15000	44	29

Forrás:

Hajas-Rázsó: Mezőgazdasági számokban

Mezőgazdasági Kiadó, Bp. 1969.

III. sz. táblázat

A dolgozó felelősségének változása a szántóföldi
növénytermesztésben
/1983-as árak/
/árjegyzék alapján/

Megnevezés	Érték Ft-ban
D-3 műanyag hátipermetező	1.226.-
Solo-Junior motoros hátipermetező	5.140.-
Novor-1005 szántóföldi permetező	88.300.-
Kertitox-Goliát szántóföldi permetező	238.800.-
Mobimix-1 permetlékeverő	417.000.-
KSz-2,1 fűkasza	56.650.-
E-281 önjáró betakarító	643.100.-
MTZ-50 erőgép	143.700.-
Zetor-160-45 erőgép	617.600.-
K-701 erőgép	1.111.700.-
Rába-Steiger erőgép	1.834.800.-

Forrás:

Hajdú Miklós: A növénytermesztés emberi erőforrása
In.: A szántóföldi növénytermesztés átalakulása
Magyarországon /1950-1980/
Szerkesztette: Hajdú Miklós

IV. sz. táblázat

Az aktív munkaképes korúak változásának egyenlegei

Végzettség	1970- -1980	1980- -1985	1985- -1990	1990- -1995	1995- -2000
Időtartam alatti változások					
Mg-i mérnök	+ 3621	+ 482	- 77	- 275	- 450
Mg-i gépészmérnök	+ 1447	+ 370	+ 164	+ 59	- 26
Faipari mérnök	+ 346	+ 125	+ 97	+ 70	+ 43
Erdőmérnök	+ 104	- 82	- 107	- 103	- 100
Kertészmérnök	+ 1121	+ 113	- 189	- 278	- 311
Tartósítóiipari mérnök	+ 240	+ 172	+ 153	+ 138	+ 114
Állatorvos	+ 134	- 29	- 97	- 112	- 108
Egyetemi végzettségű	+ 7013	+1151	- 56	- 501	- 793
Növénytermesztő	+ 2489	+ 82	- 128	- 335	- 481
Állattenyésztő	+ 1241	+ 208	- 21	- 180	- 287
Mg-i gépész	+ 2173	+ 569	+ 388	+ 218	+ 56
Üzemszervező	+ 912	+ 232	+ 129	+ 73	+ 6
Kertész	+ 1742	+ 358	+ 226	+ 74	- 50
Élelmiszerip.	+ 1379	+ 510	+ 319	+ 196	+ 80
Tartósítóiipar	+ 412	+ 181	+ 161	+ 134	+ 99
Földmérő	+ 541	+ 180	+ 83	+ 43	+ 8
Faipar	+ 249	+ 169	+ 137	+ 131	+ 104
Egyéb felsőfokú végzettségű	+11138	+2489	+1294	+ 354	- 457
Összes felsőfokú végzettségű	+17251	+3640	+1238	- 147	- 1250

Forrás: Manczel Jenő: Különböző végzettségű agrár szakemberek létszámának megállapítása és a létszám előrejelzése 1970-től 2000-ig. Tanulmány, Gödöllő, 1979.

V. táblázat

A szocialista nagyüzemek vezetőinek képzettsége /1958/

Megnevezés	Összesen /fő/	Egyetemi, főiskolai végzettségű		Középfokú végzettsé- gű		Mezőgazd. akadémia	
		fő	%	fő	%	fő	%
<u>Állami gazdaságok</u>							
Igazgató	365	124	33,9	51	14,0	116	30,4
Vezető agronomus	392	250	65,8	72	18,4	51	13,0
Főkönyvelő	391	96	24,6	255	65,2	5	1,3
Vezető műszaki	757	382	50,0	123	16,2	167	22,0
Összes műszaki	7897	1471	18,2	1982	25,9	586	7,4
<u>Mezőgazdasági Termelő</u>							
<u>Szövetkezetek</u>							
Elnök	2739	78	2,9	387	14,1		
Mezőgazdász	1153	314	27,2	627	54,4		
Brigádvezető	1887	12	0,6	66	3,5		
<u>Gépállomások</u>							
Igazgató	239	43	15,4	55	23,0	79	33,1
Főmezőgazdász	245	81	33,0	129	52,7	31	12,7
Főmérnök	243	104	42,8	31	12,8	8	3,3
Műhelyvezető	235	23	9,8	28	11,9	-	-
Főkönyvelő	250	32	12,8	172	68,8	4	1,6

Forrás: KSH: Mezőgazdasági Statisztika. 1959.

1982/83. TANÉV

FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK, KAROK SZÁMA, HALLGATÓLÉTSZÁM

(1982. október 15-i állapot)

Intézménytípus	Intézmények	Karok ⁺⁾	Nappali	Esti	Levelező	ÖSSZESEN
	s z á m a tagozaton a hallgatók száma					
EGYETEMEK						
Tudományegyetemek	5	15	13 626	2 669	5 365	21 660
Műszaki egyetemek	3	10	8 888	339	2 390	11 617
Agrártudományi egyetemek	6	11	4 330	-	1 266	5 596
Orvostudományi egyetemek	4	7	7 705	-	-	7 705
Összesen	18	43	34 549	3 008	9 021	46 578
FŐISKOLÁK						
Műszaki főiskolák és egyetemi főiskolai karok	7	9	6 895	1 202	5 076	13 173
Tanárképző főiskolák	4	4	6 084	-	3 065	9 149
Gyógypedagógiai Főiskola	1	1	421	-	1 003	1 424
Tanítóképző főiskolák	8	10	5 082	286	2 912	8 280
Művészeti főiskolák	4	5	1 671	76	115	1 865
Mezőgazdasági főiskolák és egyetemi főiskolai karok	2	8	1 997	-	537	2 534
Orvostovábbképző Intézet Egészségügyi Főiskolai Kar	1	1	1 067	-	2 698	3 765
Testnevelési Főiskola	1	1	444	-	708	1 152
Közgazdasági főiskolák ¹⁾	2	2	2 073	1 003	1 435	4 511
Kereskedelem és Vendéglátóipari Főiskola	1	2	929	388	746	2 063
Élelmiszeripari Főiskola	1	1	346	-	87	433
Államgazgatási Főiskola	1	1	452	344	1 335	2 131
Összesen	33	45	27 461	3 299	19 720	50 480
INTÉZETEK						
Óvónőképző intézetek	4	6	1 179	518	1 718	3 415
Mozgássérültek Nevelőképző és Nevelőintézete ²⁾	1	1	91	-	-	91
Összesen	5	7	1 270	518	1 718	3 506
EGYÜTT	56	95	63 280	6 825	30 459	100 564

+) A karokra nem tagozódó intézményeket, az intézeti rendszerben működő főiskolákat, valamint a pedagógusképző intézményeknél a tanító- és óvónőképző tagozatokat egy-egy karnak számítva

1) Külkereskedelmi Főiskola, Pénzügyi és Számviteli Főiskola

2) A továbbiakban: Mozgássérültek NNI

Forrás:

Statisztikai Tájékoztató, 1982/83. 27.p.

5. DIÁKOTTHONBAN LAKÓ HALLGATÓK SZÁMA ÉVFOLYAMONKÉNT

Intézménytípus	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	ÖSZ - SZES	Ebből NŐK		Összes	Vidéki *)	
	és folyamatosan									hallgatólétszám - ból diákotthonban elhelyezettek		
	diákotthonban lakó hallgatók száma											
								száma	%-a	%-a	%-a	
Tudományegyetemek	1 478	1 269	1 216	1 081	598	-	5 642	3 357	59,5	41,4	60,4	
Műszaki egyetemek	1 160	1 105	991	559	989	-	5 104	805	15,8	57,4	85,0	
Műszaki főiskolák és e. f. k. *)	1 643	1 191	1 193	52	-	-	4 079	633	15,5	59,2	81,1	
Tanárképző főiskolák	808	675	640	625	-	-	2 748	2 166	78,8	42,2	57,7	
Tanítóképző főiskolák	869	658	541	-	-	-	2 068	1 886	91,2	40,7	66,1	
Övönöképző intézetek	444	417	-	-	-	-	861	861	100,0	73,0	85,0	
Közgazdasági főiskolák	388	305	271	-	-	-	967	713	73,7	46,7	71,5	
Művészeti főiskolák	97	107	104	41	30	1	380	206	54,2	22,7	50,1	
Agrártudományi egyetemek	747	614	596	537	497	-	2 991	803	26,8	69,1	88,6	
Mezőgazdasági főiskolák és e. f. k. *)	566	496	482	-	-	-	1 544	361	23,4	77,3	85,9	
Orvostudományi egyetemek	612	592	499	475	390	223	2 791	1 554	55,7	36,2	61,5	
Orvostovábbképző Int. Eü. Főisk. Kar	145	146	154	-	-	-	445	415	93,3	41,7	58,1	
Testnevelési Főiskola	35	50	42	15	-	-	172	76	44,2	38,7	62,8	
Kereskedelmi és Vendéglátóip. Főiskola	167	150	107	9	-	-	433	360	83,1	46,6	73,3	
Élelmiszeripari Főiskola	91	67	64	-	-	-	222	128	57,7	64,2	76,5	
Államigazgatási Főiskola	110	114	95	-	-	-	319	244	76,5	70,6	79,6	
Összesen	9 360	7 959	6 995	3 724	2 504	224	30 776	14 568	47,4	48,6	70,8	

x) Külföldi hallgatók nélkül, állami támogatásban részesíthető hallgatók

6. RENDSZERES PÉNZBELI SZOCIÁLIS TÁMOGATÁSBAN RÉSZESÜLŐ HALLGATÓK SZÁMA INTÉZMÉNYTÍPUSONKÉNT

Intézménytípus	Pénzbeli támogatásban részesülő hallgatók				A pénzbeli támogatás egy hallgatóra jutó havi átl. Ft össz.
	s z á m a		% - a ^{*)}		
	1981/82.	1982/83.	1981/82.	1982/83.	
	t a n é v b e n				
Tudományegyetemek	4 181	6 921	37,1	53,4	903, -
Műszaki egyetemek	3 051	4 259	36,8	52,4	893, -
Műszaki főiskolák és e.f.k. ^{*)}	2 973	4 330	42,9	63,7	908, -
Tanárképző főiskolák	3 770	4 405	47,0	68,0	973, -
Tanítóképző főiskolák	2 610	3 601	51,7	70,9	895, -
Övönöképző intézetek	687	1 018	59,4	86,4	933, -
Közgazdasági főiskolák	860	1 246	41,4	60,7	900, -
Művészeti főiskolák	722	922	44,6	56,6	833, -
Agrártudományi egyetemek	1 801	2 552	45,6	63,9	936, -
Mezőgazdasági főiskolák és e.f.k. ^{*)}	1 112	1 536	54,3	77,5	1 002, -
Orvostudományi egyetemek	2 492	3 197	35,2	45,2	891, -
Orvostovábbképző Int. Eü. Főisk. Kar	570	850	56,8	81,0	906, -
Testnevelési Főiskola	166	257	37,8	58,1	1 211, -
Kereskedelmi és Vendéglátóip. Főiskola	361	558	41,9	61,0	886, -
Élelmiszeripari Főiskola	205	244	58,6	73,1	954, -
Államigazgatási Főiskola	241	352	52,5	77,9	1 070, -
Összesen	25 802	36 248	42,5	59,8	918, -

Forrás: Statisztikai Tájékoztató, 1982/83.

*) és egyetemi főiskolai karok

+) Külföldiekkel csökkentett hallgatólétszám %-ában

TANULMÁNYI EREDMÉNYEK A VIZSGAIDŐSZAK VÉGÉN

1981/82. tanév II. féléve

1. VIZSGAKÖTELES HALLGATÓK TANULMÁNYI EREDMÉNYE INTÉZMÉNYTÍPUSONKÉNT

Nappali tagozat

Intézménytípus	Vizsga- kötele- sek száma	E b b ö l							Vizsga- halasztást kapott
		5,00- 4,51	4,50- 4,00	3,99- 3,51	3,50- 3,00	2,99- 2,51	2,50- 2,00	Elég- telen	
		tanulmányi átlagot elért							
		hallgatók száma							

S Z Á M B A N									
Tudományegyetemek	12 607	2 479	3 533	2 433	2 358	718	168	245	673
Műszaki egyetemek	8 047	567	1 537	1 462	2 472	1 067	518	327	97
Műszaki főiskolák és egyetemi főiskolai karok	5 860	105	596	1 094	2 072	1 211	424	273	85
Tanárképző főiskolák	6 164	678	2 093	1 650	1 361	223	36	107	16
Tanítóképző főiskolák	4 863	164	1 085	1 155	1 592	449	72	46	-
Óvónőképző intézetek	1 120	67	376	366	256	40	3	1	11
Mozgássérültek NNI	83	23	44	14	2	-	-	-	-
Közgazdasági főiskolák	2 048	67	390	447	688	271	75	82	28
Művészeti főiskolák	1 571	601	626	207	67	8	4	25	33
Agrártudományi egyetemek	4 128	299	838	893	1 228	579	204	81	6
Mezőgazdasági főiskolák és egyetemi főiskolai karok	2 038	57	324	410	669	370	150	53	5
Orvostudományi egyetemek	6 689	928	1 795	1 060	1 404	589	473	385	55
Orvostovábbképző Intézet Egészségügyi Főiskolai Kar	724	106	299	184	101	17	6	9	-
Testnevelési Főiskola	434	30	120	132	108	29	1	14	-
Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola	859	27	144	208	308	114	21	33	4
Élelmiszeripari Főiskola	353	24	75	56	112	60	17	9	-
Államigazgatási Főiskola	441	13	42	106	155	83	28	14	-
Osszesen	58 029	6 237	13 917	12 177	14 953	5 828	2 200	1 704	1 013

S Z Á Z A L É K B A N

Tudományegyetemek	100,0	19,7	28,0	19,3	18,7	5,7	1,4	1,9	5,3
Műszaki egyetemek	100,0	7,0	19,1	18,2	30,7	13,3	6,4	4,1	1,2
Műszaki főiskolák és egyetemi főiskolai karok	100,0	1,8	10,2	18,7	35,3	20,7	7,2	4,7	1,4
Tanárképző főiskolák	100,0	11,0	33,9	26,8	22,1	3,6	0,6	1,7	0,3
Tanítóképző főiskolák	100,0	3,4	22,3	29,9	32,7	9,2	1,5	1,0	-
Óvónőképző intézetek	100,0	6,0	33,5	32,7	22,8	3,6	0,3	0,1	1,0
Mozgássérültek NNI	100,0	27,7	53,0	16,9	2,4	-	-	-	-
Közgazdasági főiskolák	100,0	3,3	19,0	21,8	33,6	13,2	3,7	4,0	1,4
Művészeti főiskolák	100,0	38,3	39,8	13,2	4,2	0,5	0,3	1,6	2,1
Agrártudományi egyetemek	100,0	7,2	20,3	21,6	29,8	14,0	4,9	2,0	0,2
Mezőgazdasági főiskolák és egyetemi főiskolai karok	100,0	2,8	15,9	20,1	32,8	18,1	7,4	2,6	0,3
Orvostudományi egyetemek	100,0	13,9	26,8	15,9	21,0	8,8	7,1	5,7	0,8
Orvostovábbképző Intézet Egészségügyi Főiskolai Kar	100,0	14,9	41,3	25,4	14,0	2,4	0,8	1,2	-
Testnevelési Főiskola	100,0	6,9	27,7	30,4	24,9	5,7	0,2	3,2	-
Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola	100,0	3,1	16,8	24,2	35,9	13,3	2,4	3,8	0,5
Élelmiszeripari Főiskola	100,0	6,8	21,3	15,9	31,7	17,0	4,8	2,6	-
Államigazgatási Főiskola	100,0	3,0	9,5	24,0	35,2	18,8	6,3	3,2	-
Összesen	100,0	10,8	24,0	21,0	25,8	10,0	3,8	2,9	1,7

2. VIZSGAKÖTELES HALLGATÓK TANULMÁNYI EREDMÉNY SZERINTI MEGOSZLÁSA ÉVFOLYAMONKÉNT

Évfolyam	Vizsga- kötele- sek száma	5,00- 4,51	4,50- 4,00	3,99- 3,51	3,50- 3,00	2,99- 2,51	2,50- 2,00	Elég- telen	Vizsga- halasztást kapott	ÖSSZESEN	
		tanulmányi átlageredményt elért									
		hallgatók % -a									
I.	16 649	4,9	16,4	19,7	30,8	15,6	5,7	5,6	1,3	100,0	
II.	15 338	7,3	21,6	23,7	27,8	10,9	3,7	3,6	1,4	100,0	
III.	14 060	11,2	28,1	23,1	25,3	7,9	2,4	1,1	0,9	100,0	
IV.	8 080	19,7	35,2	20,7	17,2	4,2	1,0	0,7	1,3	100,0	
V.	3 883	29,2	27,8	8,4	15,5	2,7	7,2	0,2	9,0	100,0	
VI.	19	28,9	15,8	-	-	-	-	5,3	-	100,0	
Összesen	58 029	10,8	24,0	21,0	25,8	10,0	3,8	2,9	1,7	100,0	

Forrás: Statisztikai Tájékoztató, 1982/83. 97.p.

Sor sz.	Tantárgyak	Óraszám			Heti óraszám és félévi vizsgák					
		Össz.	Elm.	Gyak.	I. félév 16	II. félév 16	III. félév 16	IV. félév 16	V. félév 16	VI. félév 11
1.	Politikai gazdaságtan	90	30	60	1+2K	1+2S				
2.	Filozófia	60	30	30			1+1	1+1Z		
3.	Tudományos szoc.	60	30	30					2+2K	
4.	Magyarország története	30	20	10						2+1B
5.	Orosz nyelv	192	-	192	0+3G	0+3G	0+3G	0+3Z		
6.	Festnevelés	182	-	182	0+2	0+2	0+2	0+2	0+2	0+2
7.	Matematika	144	80	64	3+2K	2+2S				
8.	Számtástechnika	96	32	64			1+2K	1+2G		
9.	Mechanika	112	48	64		2+2G	1+2Z			
10.	Elektro és ir. techn.	176	96	80		2+1G	2+1K	1+2G	1+1Z	
11.	Műszaki hőtan	64	32	32		1+1G	1+1Z			
12.	Műszaki rajz és gépél.	208	96	112	2+2GK	1+2G	2+1G	1+2S		
13.	Anyagism. és gyárt. t.	240	96	144	2+3GK	2+3GK	2+3GS			
14.	Mezőgazdasági ism.	96	64	32	3+1K	1+1K				
15.	Munka és körny. véd.	32	16	16	1+1B					
16.	Mg-1 erőgépek	140	70	70				2+1G	1+2G	2+2Z
17.	Hőv. term. gépei	176	80	96			2+2G	2+2G	1+2Z	
18.	Állattartás gépei és h.	64	32	32				1+1	1+1Z	
19.	Mg. ép. és ép. gépészet	64	32	32				1+1	1+1Z	
20.	Mg-1 gépek üzemelt.	76	38	38					1+1G	2+2Z
21.	Mg-1 géplüemfenntart.	92	38	54					1+2G	2+2Z
22.	Mg-1 Váll. gazdas. tan	129	86	43				2+1G	2+1G	2+1Z
23.	Fizika/Géptan altern.	32	-	32	0+2G					
24.	Kötelező fakultatív	128	128	-	2+0B	2+0B	2+0B	2+0B		
25.	Blokk tantárgyak	184	-	184					6BG	8BGZ
26.	Honvédelmi ismeretek	60	60	-						
27.	Gépjármű és vont. vez.	42	-	42						
28.	Üzemi gyakorlat	560	-	560			G		G	G
29.	Nem köt. fakultatív									
Összesen		3529	1234	2295	32	33	32	32	32	28
Elmélet Gyakorlat					14 18	14 19	14 18	14 18	11 21	10 18
Szigorlat /S/					-	2	1	1	-	-
Záróvizsga /Z/					-	-	2	2	4	5
Kollokvium /K/					5	2	2	-	1	-
Össz. osztályozott v.					5	4	5	3	5	5
Gyakorlati jegy /G/					4	6	6	6	6	2
Beszámoló /B/					2	1	1	1	-	1

Időbeosztás hetekben

Példv	Szorg.	Vizsg.	Gyak.	Szün.	Szakd.	Össz.
I.	16	4				20
II.	16	4	5	7		32
III.	16	4				20
IV.	16	4	5	7		32
V.	16	4				20
VI.	11	4	4		1	20

A blokk tárgyakat az 1.sz. tantervi
melléklet tartalmazza.

Az államvizsgára bocsátás feltétele a
végbizonyítvány megszerzése, az elfogadott
szakdolgozat.
Az államvizsga komplex jellegű, magába
foglalja a szakdolgozat védését, és az
Állami Vizsgáztató Bizottság előtt
teendő.

Az 1. 2. 3.sz. tárgyak oktatása 15 hétig,
a 4.sz. tárgy oktatása 10 hétig tart.

Az 1-28 sorozám alatti tárgyak foglalkozá-
sainak látogatása kötelező.
Óralátogatás alól felmentés a TVSZ. előírá-
sai szerint adható.

XI.sz. táblázat

MEZŐGAZDASÁGI FŐISKOLA
NYIRBOGYHÁZA
REPÜLŐ ÜZEMMERNÖKI
SZAK

T A N T E R V

Képesítés: Repülő Üzememernök
Érvényes: 1987. szept. 1-től

S. sz.	Tantárgyak	Órakeret			Heti órakeret és félévi vizsgák					
		Órakeret	Elm.	Gyak.	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév
					16	16	16	16	16	12
1.	Politikai gazdaságtan	90	30	60	1+2 K	1+2 S				
2.	Filozófia	60	30	30			1+1	1+1 Z		
3.	Tudományos szóc.	60	30	30					2+2 K	
4.	Magyarország tört.	30	20	10						2+1 B
5.	Orosz nyelv	192	-	192	0+3 G	0+3 G	0+3 G	0+3 Z		
6.	Angol nyelv	192	-	192	0+3 G	0+3 G	0+3 G	0+3 Z		
7.	Testnevelés	184	-	184	0+2	0+2 G	0+2	0+2 G	0+2	0+2 G
8.	Matematika	144	80	64	3+2 K	2+2 S				
9.	Számítástechnika	96	32	64			1+2 K	1+2 G		
10.	Mechanika	112	80	32	2+1 G	3+1 Z				
11.	Aerodinamika	48	48	-	3+0 K					
12.	Repülés	256	-	256	0+3 G	0+3 Hv	0+4 Hv	0+3 Hv	0+3	
13.	Repülés meteorológia	32	32	-	2+0 K					
14.	Repülés navigáció	96	64	32		2+1 K		2+1 K		
15.	Repülés mechanika	144	96	48		2+1	4+2 S			
16.	Műszaki rajz és gép	128	80	48	2+1 G	1+1 G	2+1 Z			
17.	Anyagism. és gyárt. t.	96	64	32	2+1 G	2+1 K				
18.	Repülőgép szerkezetek	128	80	48			2+1 K	1+1 G	2+1 Z	
19.	Repülőgép hajtóművek	128	80	48				3+2 G	2+1 S	
20.	Repülőgép üzemelt.	84	56	28					2+1 G	2+1 K
21.	Elektrotechnika	96	64	32			2+1 K	2+1 K		
22.	Rep.gép műsz. és ber.	96	64	32				2+1 G	2+1 S	
23.	Munkavédelem	32	16	16					1+1 B	
24.	Honvédelmi ismeretek	54	54	-						
25.	Rep.gyakorlatok	800	-	800						
26.	M1. Mezőgazd.repülés	124	68	56					2+2 G	3+2 K
27.	M2. Mg.kem. és műv.véd.	112	64	48					2+2 G	2+2 K
28.	K1. Aut.fed.rends.	84	40	44					1+2 G	2+1 K
29.	K2. Angol haladó	200	-	200					0+5 G	0+10 G
30.	H1. Helikopterek	84	56	28					2+1 G	2+1 K
31.	H2. Orosz haladó	152	-	152					0+5 G	0+6 G
32.	Fakult.tantárgyak									
	Összesen M	3614	1232	2382						
	Összesen K	3662	1140	2522						
	Összesen H	3614	1156	2458						
	Heti órakeretek	-	-	-	33	33	32	32	31	17/21/17
	Elmélet				15	13	12	12	15 12 13	9 6 6
	Gyakorlat				18	20	20	20	16 19 18	8 16 11
	szigorlat /S/				-	2	1	-	2 2 2	- - -
	záróvizsga /Z/				-	1	1	3	1 1 1	- 1 1
	kollokvium /K/				4	2	3	2	1 1 1	2 2 2
	Össz.órat.vizsga				4	5	5	5	4	3
	gyakorlati jegy /G/				6	4	2	5	2 2 2	1 1 1
	beszámoló /B/				-	-	-	-	2 2 2	1 1 1
	köt.fakultációk								M K H	M K H

Időbeosztás hetekben

Félév	Szorg. idő	Vizsg. idő	Gyak.	Sz. (n)	Szak. dolg.	Össz.
I.	16	4				20
II.	16	4	7	5		32
III.	16	4				20
IV.	16	4	7	5		32
V.	16	4				20
VI.	12	3	3	1	1	20

Az 1., 2., 3.sz. tárgyak oktatása 15 hétig,
a 4. sz. tárgy oktatása 10 hétig tart.

Az államvizsgára bocsátás feltétele: a végbizonyítvány megszerzése és az elfogadott szakdolgozat. Az államvizsga komplex jellegű, magába foglalja a szakdolgozat védését. Az államvizsga Állami Vizsgabizottság előtt teendő.

Az 1-25. sorszám alatti tantárgyak, valamint a szakirányultság szerint választott M /26;27/, vagy K /28;29/, vagy H /30;31/ tantárgycsoportok foglalkozásainak látogatása kötelező. Felmentés a TVSZ szerint adható.

M: mezőgazdasági, K: Kőiforgalmi, H: Helikopterek

Hatósági vizsgák: Hv

Szakszolgálati: II. félév

Rádióforgalmazás: III. félév

Tipusátképzés: IV. félév

Képesítés: okleveles mezőgazdasági gépészmérnök

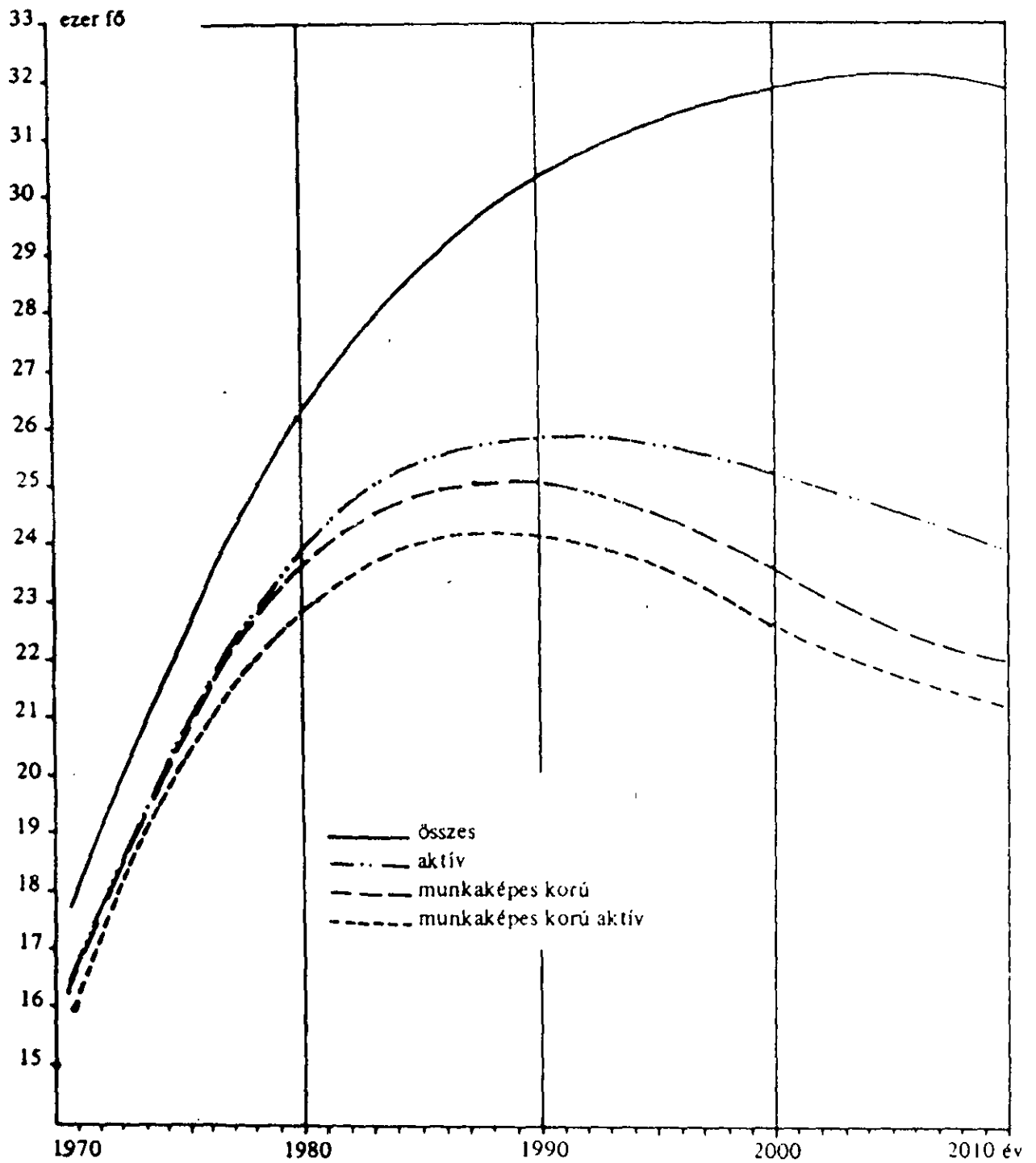
Sor- szám	Tantárgy	Évf. Félév	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.	
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
			Szorg. 100/hét/	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2
			Vizsga /hét/	4+1	5+1	5+1	4+1	4+1	5+1	4+1	4+1	4+1	5+1	4+1
1.	Filozófia	18	12g	6z										
2.	Politikai gazdaságtan	28			8g	12g	8s							
3.	Általános szociológia	8						8k						
4.	Magyarország története	8							8k					
5.	Tudományos szocializmus	18								8g	10z			
6.	Gépészmérnöki alapismeretek	20	10k	10b										
7.	Ábrázoló geometria	22	12gk	10gz										
8.	Számlástechnika	30	14gk	16gz										
9.	Matematika	70	28gk	22gk	20gs									
10.	Kémia	18		8	10gz									
11.	Gépjármű	18		8g	10gz									
12.	Fizika	30		10g	8gk	12gz								
13.	Mechanika	68		18gk	18gk	16gk	16gs							
14.	Matematikai statisztika	8				8g								
15.	Munkavédelem	8				8k								
16.	Mg. gépek anyagai és gyártása	52			18gk	14g	8gk	12s						
17.	Mezőgazdasági ismeretek	34				14k	10g	10s						
18.	Gépelemek	48				20gk	14gk	14gs						
19.	Áramlástan	12					12gk							
20.	Mg. építéstan	8					8b							
21.	Elektrotechnika	26					16gk	10g						
22.	Mérés- és szabályozástechnika	10						10b						
23.	Hidraulikus energiatárolás	10						10b						
24.	Mechanizmusok	14							14k					
25.	Műszaki rajz	16							16gk					
26.	Vízgazdálkodás gépei	8							8b					
27.	Anyagmozgatás	16							8g	8gz				
28.	Növénytermesztés gépei	30							10k	10	10z			
29.	Vállalatgazdaságtan	20							10k	10	8s			
30.	Épületgépészet	10								10k				
31.	Gazdasági jog	8								8b				
32.	Traktorok-motorok	30								14k	16k			
33.	Állattenyésztés gépei	18									8g	10z		
34.	Mezőgazdasági gépek javítása	24									10gk	14gs		
35.	Mezőgazdasági gépek üzemelt.	24									10k	14s		
36.	Élelmiszeripari gépek	10										10k		
37.	Szervezéselmélet	8											8b	
38.	Vezetéstechnika	8											8k	
39.	Kertészeti gépek	10											10k	
40.	Gépjárműjavítás	10											10k	
41.	Energiaüzemeltetés	8											8k	
42.	Alternatív blokk 1.	24									6b	6b	6b	6b
43.	Alternatív blokk 2.	20										6b	8g	6b
44.	Alternatív blokk 3.	12											6b	6b
45.	Alternatív blokk 4.	12											6b	6b
46.	Üzemi gyakorlatok	800						240g	80g			80g	160g	240
Összesen: /920+800/		1720	76	108	74	74	72	76	74	74	76	74	74	68
Heti óraszám		920	38	36	37	37	36	38	37	37	38	37	37	34
Kollokvium /k/		33	4	2	2	3	2	5	1	4	2	3	1	4
Záróvizsga /z/		10	-	3	2	1	-	-	-	-	2	1	1	-
Szigorlat /s/		9	-	-	1	-	2	-	3	-	-	1	2	-
Beszámoló /b/		17	-	1	-	-	-	1	2	1	2	2	3	5
Gyakorlati jegy /g/		43	4	6	6	5	3	6	3	3	1	3	3	-
Államvizsga		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Megjegyzés: x Matematika tárgyból a szigorlatot a 4. félév vizsgaidőszakának kezdetéig kell letenni. A szigorlati jegyet a 4. félévben kell figyelembe venni.

2.6. Tantárgyi blokkok az alapképzésben és a mérnöktanár képzésben

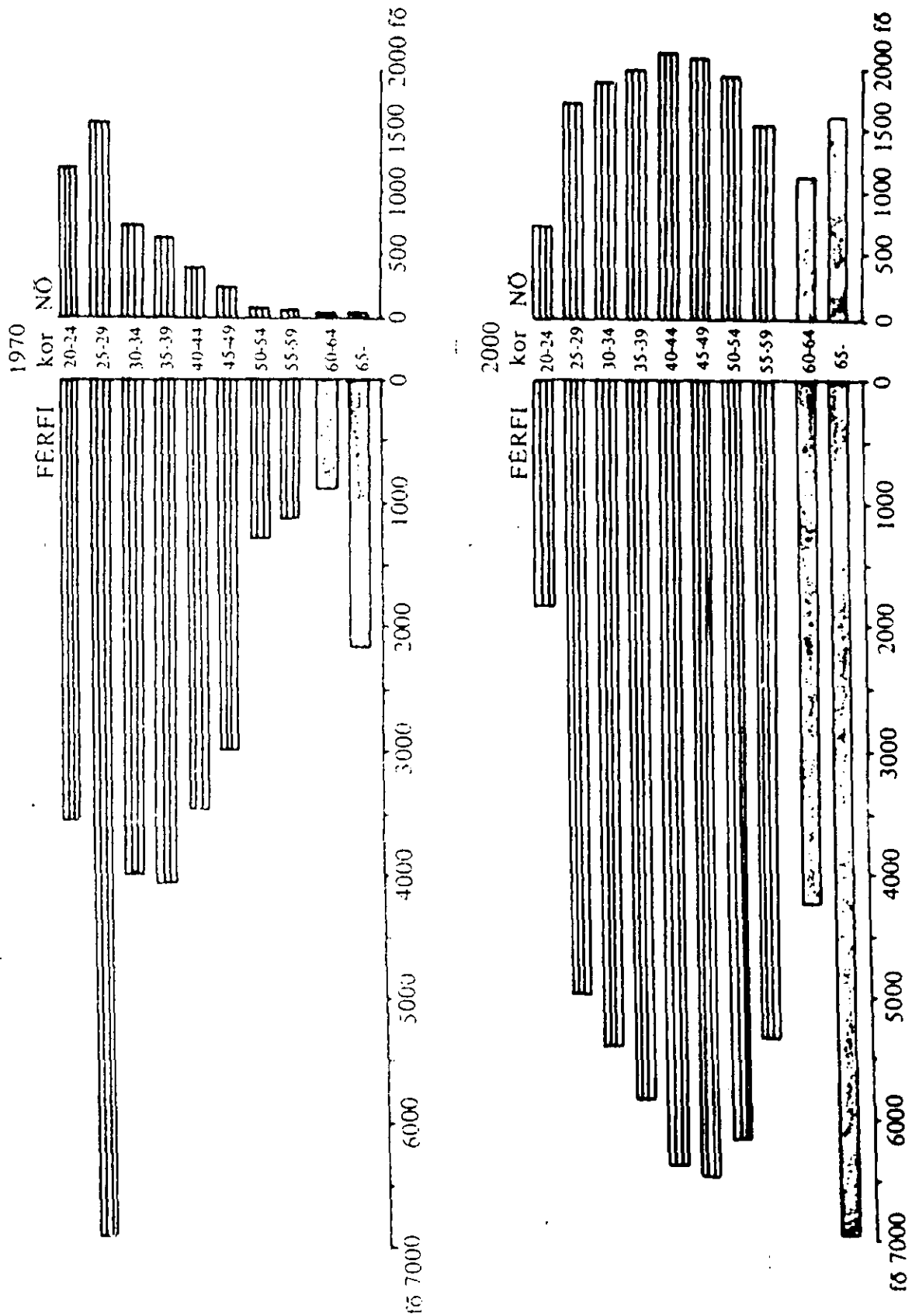
		Sorszám	Alternatív blokk	Felév., óraszám, számonkérés	A tárgy megnevezése	Felkészítő tanszék /Intézet/	Diplomatervezető tanszék /Int./
						Mt. Villamosítás és Al-lattany Gépek Tanszék	Mt. Villamosítás és Al-lattany Gépek Tanszék
1.	7.	2+0b			Műv term. techn. biológiai alapja		
					Allattany technológiák alapja		
					Tribológia		
					Fémek törése és kifaradása		
2.	8.	2+0b			Mg. anyagok mechanikája		
					Belsőegésű motorok		
					Operáció kutatás		
					Rintechikai ismeretek		
					Mg. távérzékelés		
					Minőség ellenőrzés és megbízhatóság		
3.	9.	2+0b			Allathigiénia és etológia		
					Felkészítési higiénia		
					Műszaki számítások		
					Gépjárművek		
					Villamos hajtások		
					Környezeti alakítás		
4.	10.	2+0b			Mg. berendezési ismeretek		
					Keverék-karmódgyártás		
					Ergonomikus műszaki tervezése		
					Mg. terményszállítás és tárolás		
					Szállás- és borászati gépek		
					Technológiai folyamatok szám.gép.ir.		
5.	9.	2+0b			Kereskedelmi ismeretek		
					Allattartási techn. rendszerek		
					Gépszerkezeti ismeretek		
					Anyagmozgatási folyamatok elemzése		
					Termelési rendszerek tervezése I.		
					Kalorikus gépek üzeme		
					Gépármű villamosság		
					Mezőgazdasági építőgépek		
					Faipari technológiák		
6.	10.	2+0b			Pénzügyi ismeretek		
					Villamos biztonságtechnika		
					Hűtéstechnika		
					Műszaki fejlesztés		
					Termelési rendszerek tervezése II.		
					Hidraulikai műtárgyak		
					Ergonomia		
					Fém és nem fém szerkezeti anyagok		
					Szereléstecnológia		
7.	9.	2+0b			Allattartó telepek tervezése		
					Term. folyamatok szám.gép.ir.		
					Iserépjárás elmélet		
					Hőkezelési készülékek és berend.		
					Pneumatika gyak. alkalmazása		
					Fülfúvógépesztési mérések		
8.	10.	1+1g			Techn. folyamatok automatizálása		
					felm. földm. és csomagolás		
					Szántóföldi mérések		
					Üzemeltetési paraméterek mérése		
					Hidraulikai mérések		
					Gépármű vizsgálat		
					Műszaki mérések		
					felmiszertermelés irányítása		
9.	10.	2+0b			Környezetvédelem		
					fűtéstechnika		
					Mg. villamosítása		
					Gépi folyamatok szervezése		
					Anyagmozg. foly. tervezése		
					Numerikus matematikai módszerek		
					Módszertan géptervezés		
					Hegesztési technológiák tervezése		

Egyetemi végzettségű agrárszakemberek létszáma és várható alakulása
(1970. I. 1-től – 2000–2010. I. 1-ig)

(Dr. Manczel J. adatai (1979))

Összes felsőfokú végzettségű agrárszakemberek kormegoszlása
és várható alakulása
(1970. I. 1. - 2000. I. 1.)

Dr. Manczel J. adatai (1979)

1. / Umwelt
2. / Verfahren & festgelegt, das elektronisch bestimmt insbesondere
3. / Opponenten: insbesondere was benutzt verwendet
4. / A Größe hier < 1000000
Größe
5. / Verfahren, das festgelegt insbesondere verwendet
- Stärke: 0-3 / Teil: min. 4 hp
- Prozent Stärke: 10 a max. prozent 60 % Stärke

D.Sz. 13/ A doktori értekezés védeése nyilvános;
a védeés időpontját, tárgyát és helyét
az illetékes Kar hirdetőtábláján kell
közzétenni a védeést megelőző két hét-
tel /a hirdetmény szövegét lásd 2.szá-
mu mellékletben/.

/2/ A doktori értekezés előzetes elbírálására két bírálót
kell kijelölni.

D.Sz. 14/a/ A doktori értekezés elbírálására két
opponenst kell felkérni a védeés előtt
legalább két hónappal.

- b/ Hivatalos bírálóként olyan személy kér-
hető fel, aki kandidátusi vagy annál ma-
gasabb tudományos fokozattal rendelkezik, ~~ha~~
~~az~~ az egyetemmel fő-, másod-, vagy mel-
lékállásu jogviszonyban áll, vagy az egye-
tem címzetes egyetemi tanára, vagy címze-
tes egyetemi docense, illetve az egyete-
men működik, de a Magyar Tudományos Akadé-
mia állományába tartozik.
- c/ Kivételes esetekben - elsősorban ha azt
az értekezés tárgyköre indokolja, illet-
ve ha a b/ pont alapján megfelelő bírá-
lók nem jelölhetők ki - bírálónak külső
szakembert kell felkérni. A tudományos
fokozatra vonatkozó előírást ilyen eset-
ben is alkalmazni kell.

/3/ A bíráló bizottság elnökből, három tagból és ²/két bíráló-
ból áll.

D.Sz. 15/a/ A bíráló bizottság elnöke csak olyan sze-
mély lehet, aki a tudományok kandidátusa
vagy ennél magasabb tudományos fokozattal rendelkezik.

rendelkezik és az egyetemmel a Szab. 14/b/ pont alatt meghatározott jogviszonyban áll.

b/ A bíráló bizottságba tagként minden esetben olyan személyt is fel kell kérni, aki az egyetemmel nem áll munkaviszonyban.

c/ A bíráló bizottságba tagként a Szab. hatálybalépésétől öt évig olyan személy is felkérhető - az értekezés témakörének alapján - aki egyetemi doktor illetve tudományos fokozattal nem rendelkezik. Ilyen személy a bizottságban legfeljebb egy fő lehet.

d/ A bíráló bizottság egyik tagja a bíráló bizottság titkárának feladatát tölti be.

/4/ A bíráló bizottság - a doktori szigorlat és a védés alapján - tesz javaslatot az egyetemi doktorátus odaítélésére.

D.Sz. 16/a/ A nyilvános vitát az elnök vezeti.

- b/ Az ülésről jegyzőkönyvet kell készíteni, melynek tartalmaznia kell:
- a bíráló bizottság személyi összetételét /név, beosztás, tudományos fokozat/,
 - a jelölt nevét, értekezésének címét, a megelőző szigorlat eredményét,
 - a bírálóbizottság vagy a jelenlévők által feltett kérdéseket,
 - a bírálóbizottság értékelését és javaslatát az egyetemi doktori fokozat odaítélésére vonatkozóan.

A jegyzőkönyvhöz csatolni kell az írásba foglalt bírálatokat.

- c/ A jegyzőkönyvet a bírálóbizottság titkára vezeti. /Jegyzőkönyv formájára minta a 3 sz. melléklet/
- d/ A nyilvános vitán a jelölt szabad előadásban 20-30 percen belül ismerteti értekezésének téziseit, majd a bírálók ismertetik véleményüket, melyet írásban is már előzőleg benyújtottak. Ezután kerülhet sor kérdések feltevésére, illetve hozzászólásokra.
- e/ A jelölt válasza után a bírálóbizottság zárt ülést tart, amelyen véleményét titkos szavazással alakítja ki.
- a bírálóbizottság minden tagja az értekezés és a védés alapján 0-3 pontot adhat;
 - a doktori fokozat odaitélése akkor javasolható, ha a jelenlévő bizottsági tagok számát figyelembe véve a jelölt a megszerezhető maximális pontszámoknak legalább 60 %-át megkapta;
 - a bírálóbizottság határozatképességéhez legalább négy tag jelenléte szükséges.
- f/A bírálóbizottság javaslatát az egyetemi doktori fokozat odaitélésére vonatkozóan a zárt ülés végén az elnök hirdeti ki.
- g/Amennyiben a jelölt nem kapja meg a maximálisan elérhető pontok 60 %-át, úgy 6 hónap múlva kérheti az átdolgozott értekezés újbóli vitára bocsátását.
- h/Mind a vizsga, mind a védés csak egy ízben ismételhető meg. Eredménytelen ismétlés esetében a jelölt három éven belül újabb doktori eljárásra nem bocsátható.

9.§

/1/ A vizsgabizottság és a bírálóbizottság összetételét úgy kell kialakítani, hogy az elnök, a tagok és a bírálók tudomány kandidátusa vagy magasabb tudományos fokozattal rendelkező személyek legyenek.